

RECHTSGELEERDHEID (LAW)

FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

RADBOUD UNIVERSITEIT

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0659

© 2018 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

I. RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDINGEN EUROPEAN LAW SCHOOL, NOTARIEEL RECHT EN RECHTSGELEERDHEID EN DE MASTEROPLEIDINGEN FISCAAL RECHT, INTERNATIONAL AND EUROPEAN LAW, NEDERLANDS RECHT EN NOTARIEEL RECHT VAN DE RADBOUD UNIVERSITEIT	7
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN.....	7
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	9
SAMENSTELLING VAN HET PANEL.....	9
WERKWIJZE VAN HET PANEL	10
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL.....	14
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING	33
II. REPORT ON THE MASTER’S PROGRAMME EUROPEAN LAW OF RADBOUD UNIVERSITY	64
ADMINISTRATIVE DATA REGARDING THE PROGRAMME.....	64
ADMINISTRATIVE DATA REGARDING THE INSTITUTION	64
COMPOSITION OF THE ASSESSMENT PANEL	64
WORKING METHOD OF THE ASSESSMENT PANEL	65
SUMMARY JUDGEMENT.....	69
DESCRIPTION OF THE STANDARDS FROM THE ASSESSMENT FRAMEWORK FOR LIMITED PROGRAMME ASSESSMENTS.....	71
BIJLAGEN/APPENDICES	83
BIJLAGE 1A: CURRICULA VITAE VAN DE PANELLEDEN.....	85
APPENDIX 1B: CURRICULA VITAE OF THE MEMBERS OF THE ASSESSMENT PANEL	87
BIJLAGE 2A: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER.....	89
APPENDIX 2B: DOMAIN-SPECIFIC FRAMEWORK OF REFERENCE	96
BIJLAGE 3A: BEOOGDE EINDKWALIFICATIES.....	103
APPENDIX 3B: INTENDED LEARNING OUTCOMES	110
BIJLAGE 4A: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA’S	111
APPENDIX 4B: OVERVIEW OF THE CURRICULUM	126
BIJLAGE 5 / APPENDIX 5: BEZOEKPROGRAMMA / PROGRAMME OF THE SITE VISIT	130
BIJLAGE 6A: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN	131

APPENDIX 6B: THESES AND DOCUMENTS STUDIED BY THE PANEL..... 133

Dit rapport is vastgesteld op 04/10/2018.

I. RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDINGEN RECHTSGELEERDHEID, NOTARIEEL RECHT EN EUROPEAN LAW SCHOOL EN DE MASTEROPLEIDINGEN NEDERLANDS RECHT, NOTARIEEL RECHT, FISCAAL RECHT, FISCAAL RECHT (POSTINITIËLE MASTER) EN INTERNATIONAL AND EUROPEAN LAW VAN DE RADBOUD UNIVERSITEIT

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. 19 december 2014).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Naam van de opleiding:	Rechtsgeleerdheid
CROHO-nummer:	50700
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	03/07/2019

Bacheloropleiding Notarieel Recht

Naam van de opleiding:	Notarieel Recht
CROHO-nummer:	56828
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	03/07/2019

Bacheloropleiding European Law School

Naam van de opleiding:	European Law School
CROHO-nummer:	50017
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd
Onderwijstaal:	Nederlands, Engels
Vervaldatum accreditatie:	03/07/2019

Masteropleiding Nederlands Recht

Naam van de opleiding:	Nederlands Recht
CROHO-nummer:	66451
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	Burgerlijk recht Financieel recht Ondernemingsrecht Staats- en bestuursrecht Strafrecht Onderneming en Recht (duaal)
Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd, deeltijd, duaal
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	03/07/2019

Masteropleiding Notarieel Recht

Naam van de opleiding:	Notarieel Recht
CROHO-nummer:	66828
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	03/07/2019

Masteropleiding Fiscaal Recht

Naam van de opleiding:	Fiscaal Recht
CROHO-nummer:	66827
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	03/07/2019

Masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële master)

Naam van de opleiding:	Fiscaal Recht (postinitiële master)
CROHO-nummer:	75107
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	03/07/2019

Masteropleiding International and European Law

Naam van de opleiding:	International and European Law
------------------------	--------------------------------

CROHO-nummer:	60224
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd
Onderwijstaal:	Nederlands, Engels
Vervaldatum accreditatie:	03/07/2019

Het bezoek van het visitatiepanel Rechtsgeleerdheid aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit vond plaats op 18 – 20 december 2017.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Radboud Universiteit
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief (datum 24 oktober 2017; geldig tot en met 20 november 2023)

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 7 augustus 2017 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de bacheloropleidingen European Law School, Notarieel Recht en Rechtsgeleerdheid en de masteropleidingen Fiscaal Recht, International and European Law, Nederlands Recht en Notarieel Recht beoordeelde bestond uit:

- Em. prof. mr. A.F.M. (Adriaan) Dorresteyn, emeritus hoogleraar in Transnationale aspecten van het ondernemingsrecht aan de Universiteit Utrecht [voorzitter];
- Prof. mr. E. (Elies) van Sliedregt, hoogleraar International and Comparative Criminal Law aan Leeds University (Groot-Brittannië) [vice-voorzitter];
- Prof. dr. R.A. (Ramses) Wessel, hoogleraar International and European Law and Governance aan de Universiteit Twente;
- Prof. mr. dr. A.J.C. (Adrienne) de Moor-van Vugt, hoogleraar Staats- en bestuursrecht aan de Universiteit van Amsterdam;
- Em. prof. mr. L.C. (Laurens) Winkel, emeritus hoogleraar Rechtsgeschiedenis aan de Erasmus Universiteit Rotterdam;
- Em. prof. mr. drs. H.P.A.M. (Henk) van Arendonk, emeritus hoogleraar Belastingrecht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam;
- Mr. dr. S.A. (Sonja) Kruisinga, universitair hoofddocent bij het Molengraaff Instituut voor Privaatrecht van de Universiteit Utrecht;
- D.H. (Danielle) Arnold LLB, masterstudent Legal Research aan de Universiteit Utrecht [studentlid].

Het panel werd ondersteund door drs. R.L. (Renate) Prenen, die optrad als secretaris.

De curricula vitae van de panelleden zijn opgenomen in bijlage 1.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

De visitatiegroep Rechtsgeleerdheid

De beoordeling van de bacheloropleidingen European Law School, Notarieel Recht en Rechtsgeleerdheid en de masteropleidingen Nederlands Recht, Notarieel Recht, Fiscaal Recht, Fiscaal Recht (postinitieel) en International and European Law aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit in Nijmegen was onderdeel van de visitatie Rechtsgeleerdheid. Van oktober 2017 tot en met maart 2018 beoordeelden drie panels in totaal 92 opleidingen aan elf universiteiten. In overleg met de NVAO is ervoor gekozen om binnen de overkoepelende visitatiegroep Domein Rechtsgeleerdheid drie subclusters (in het vervolg clusters) van instellingen aan te wijzen:

- Cluster I Universiteit van Amsterdam, Vrije Universiteit, Erasmus Universiteit Rotterdam, Nyenrode Business Universiteit;
- Cluster II Universiteit Leiden, Tilburg University, Universiteit Utrecht;
- Cluster III Maastricht University, Open Universiteit, Radboud Universiteit Nijmegen, Rijksuniversiteit Groningen.

Ieder cluster werd door een eigen panel beoordeeld. De panels bestonden voor elk cluster uit de volgende leden:

Cluster I

- Em. prof. mr. I.F. (Ige) Dekker (voorzitter)
- Prof. dr. mr. P.P.T. (Paul) Bovend'Eert (vice-voorzitter)
- Em. prof. dr. mr. T.A. (Theo) de Roos
- Prof. dr. P.H.J. (Peter) Essers
- Prof. dr. mr. A.L.B (Aurelia) Colombi Ciacchi
- Dr. mr. W.H.F.M. (Wouter) Cortenraad LLM
- Prof. dr. mr. G.E. (Gerrit) van Maanen
- V.A. (Veerle) van Waarde LLB
- R.P.M.G. (Robert) van den Boorn LLB
- D.H. (Danielle) Arnold LLB
- Prof. mr. dr. P. (Peggy) Valcke
- Prof. dr. L.J. (Larissa) van den Herik

Cluster II

- Em. prof. dr. R. (Roel) Fernhout (voorzitter)
- Prof. dr. J. (Jan) Struiksma (vice-voorzitter)
- Em. prof. dr. G.P.M.F. (Gerard) Mols
- Prof. dr. B.E. (Barbara) Reinhartz
- Prof. dr. M.G. (Michael) Faure
- Prof. dr. R.G. (Rainer) Prokisch
- Prof. dr. mr. A.A.H. (Aukje) van Hoek
- Prof. dr. M.B.M. (Marco) Loos
- Prof. dr. J.B. (Hanneke) Spath
- V.A. (Veerle) van Waarde LLB
- R.P.M.G. (Robert) van den Boorn LLB
- D.H. (Danielle) Arnold LLB
- Prof. dr. A.A. (Antoon) Quaedvlieg

Cluster III

- Em. prof. mr. A.F.M. (Adriaan) Dorresteyn (voorzitter)
- Prof. mr. E. (Elies) van Sliedregt (vice-voorzitter)
- Prof. dr. R.A. (Ramses) Wessel
- Prof. dr. mr. A.J.C. (Adrienne) de Moor-van Vugt
- Em. prof. mr. L.C. (Laurens) Winkel
- Em. prof. mr. drs. H.P.A.M. (Henk) van Arendonk
- Prof. dr. Y. (Yves) Jorens

- Dr. D. (Dominique) Sluijsmans
- Dr. mr. S.A. (Sonja) Kruisinga
- V.A. (Veerle) van Waarde LLB
- R.P.M.G. (Robert) van den Boorn LLB
- D.H. (Danielle) Arnold LLB
- Prof. M. (Manuel) Desantes Real
- Prof. dr. A.A. (Antoon) Quaadvlieg
- Prof. mr. H.N. (Harriët) Schelhaas

Voor elk bezoek binnen een cluster werd vervolgens een subpanel aangesteld, gebaseerd op de expertise en beschikbaarheid van panelleden en rekening houdend met mogelijke belangenverstrengeling. Bij het bezoek aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit bestond het panel uit de volgende leden:

- Em. prof. dr. mr. A.F.M. (Adriaan) Dorresteyn [voorzitter];
- Prof. dr. mr. E. (Elies) van Sliedregt [vice-voorzitter];
- Prof. dr. mr. R.A. (Ramses) Wessel;
- Prof. dr. mr. A.J.C. (Adrienne) de Moor-van Vugt;
- Em. prof. dr. mr. L.C. (Laurens) Winkel;
- Em. prof. drs. H.P.A.M. (Henk) van Arendonk;
- Mr. dr. S.A. (Sonja) Kruisinga;
- D.H. (Danielle) Arnold.

Coördinatie en secretarissen

Dr. Fiona Schouten was uitvoerend coördinator van de visitatie Rechtsgeleerdheid, drs. Linda te Marvelde supervisor en Marcella van Schie MA projectondersteuner. Voor cluster I traden drs. José van Zwieten (UvA, VU) en dr. Marianne van der Weiden (EUR, Nyenrode) op als secretaris, voor cluster II Adrienne Wieldraaijer-Huijzer MA (UL) en dr. Floor Meijer (TiU en UU) en voor cluster III drs. Renate Prenen (MU, OU, RU en RUG). Daarnaast was Fiona Schouten voor de bezoeken aan de UvA, EUR, MU en RU tweede secretaris vanwege parallelsessies in het programma en aan de RUG vanwege voorgenomen naamswijzigingen van opleidingen.

Consistentie en ijking

De consistentie in de beoordeling binnen en tussen de drie clusters werd op diverse manieren geborgd:

1. Voorafgaand aan de bezoeken vond er op 29 augustus 2017 een overleg plaats tussen coördinator en secretarissen, waarin de werkwijze werd besproken;
2. De coördinator van QANU was bij elk bezoek aanwezig bij de start van elk visitatiebezoek en bij het opstellen van de eindoordelen;
3. De coördinator was bij het eerste bezoek in ieder subcluster aanwezig;
4. Er vonden ijkingsoverleggen plaats op vrijdag 8 december 2017 en 6 april 2018 waarin voorzitters, vice-voorzitters, studentleden en de coördinator van QANU werkwijze en beoordeling bespraken;
5. De voorzitters waren in ieder geval bij één bezoek buiten hun eigen cluster als toehoorder aanwezig;
6. De student-panelleden rouleerden; zij namen deel aan ten minste één bezoek in elk cluster.

Vorbereiding

Op 23 maart 2017 werden de voorzitters van de drie panels gezamenlijk door QANU geïnformeerd over de werkwijze tijdens de visitatie Rechtsgeleerdheid, de beoordelingskaders en de bezoekplanning. Daarbij spraken zij ook over wederzijdse afstemming en onderlinge communicatie. De voorzitters kwamen naar aanleiding hiervan tot een gezamenlijke richtlijn voor hun werkwijze bij de scriptieselectie en tot een omschrijving van aard en aantal van de vakken die tijdens de bezoeken door de opleidingen ter inzage werden gegeven.

De leden van de drie panels kwamen op 19 juni 2017 bijeen voor een startvergadering. Tijdens die bijeenkomst werden de panelleden geïnformeerd over de van toepassing zijnde beoordelingskaders en de planning van de bezoeken. De panelleden reflecteerden ook op de inhoud en het gebruik van het domeinspecifiek referentiekader voor de visitatiegroep (zie bijlage 2).

In de aanloop naar het visitatiebezoek aan de Radboud Universiteit stelden coördinator en panelvoorzitter een selectie samen van eindwerken van de te beoordelen opleidingen. Deze eindwerken werden gekozen uit een lijst van afgestudeerden over 01/09/2015-31/08/2017. De selectie vond plaats volgens de Beoordelingsrichtlijn eindwerken van de NVAO. Daarbij hielden de coördinator en voorzitter rekening met variatie in onderwerpkeuze, afstudeervariant, begeleiding en beoordeling. Het panel bestudeerde deze selectie en de bijbehorende beoordelingsformulieren.

De coördinator stelde een bezoekprogramma op in overleg met de contactpersonen van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Dit bezoekprogramma is in dit rapport opgenomen als bijlage 5. De Faculteit der Rechtsgeleerdheid selecteerde vervolgens voor elke gespreksronde representatieve gesprekspartners die ter goedkeuring werden voorgelegd aan het panel en de coördinator.

Na ontvangst van de kritische reflectie controleerde de coördinator deze op kwaliteit en volledigheid alvorens haar ter bestudering naar het panel te sturen. De panelleden lazen de kritische reflectie en formuleerden op basis daarvan vragen en eerste bevindingen.

Bezoek

Het visitatiebezoek aan de Radboud Universiteit vond plaats van 18 – 20 december 2017. Tijdens het bezoek bestudeerde het panel het ter inzage gevraagde materiaal. Een overzicht van dit materiaal is te vinden in bijlage 6. Het panel sprak met studenten en docenten, formeel en informeel verantwoordelijken, alumni, studie-adviseurs en vertegenwoordigers van de opleidings- en examencommissie. Tevens bood het panel studenten en docenten de gelegenheid om informeel met het panel te spreken tijdens een inloopsprekkuur. Van die gelegenheid is geen gebruik gemaakt.

Het panel beëindigde het bezoek met een intern overleg om zijn voorlopige bevindingen te formuleren. Ter afsluiting van het bezoek gaf de voorzitter een publieke mondelinge toelichting, waarin hij de voorlopige indrukken en algemene observaties van het panel presenteerde.

Rapportage

De secretaris schreef een conceptrapport op basis van de bevindingen van het panel. Dit legde de coördinator voor aan de panelleden. Na verwerking van hun commentaar en na akkoord van het panel stuurde de coördinator het rapport naar de Faculteit der Rechtsgeleerdheid met het verzoek om feitelijke onjuistheden te melden. De reactie van het bestuur op het conceptrapport werd voorgelegd aan de voorzitter van het panel en feitelijke onjuistheden werden op zijn verzoek gecorrigeerd. Vervolgens werd het rapport door het panel vastgesteld en toegestuurd aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid en aan het College van Bestuur van de Radboud Universiteit.

Beslisregels

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen.

Voldoende

De opleiding voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

Goed

De opleiding steekt systematisch uit boven de gangbare basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch ver uit boven de gangbare basiskwaliteit en geldt als een internationaal voorbeeld.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Beoogde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindkwalificaties van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid aansluiten bij de vereisten vanuit het vakgebied en passend zijn voor een academisch opleiding op bachelorniveau. Het waardeert de insteek van de faculteit, waarin studenten zowel een gedegen juridische vorming gericht op positief recht, rechtssystemen, –structuren en metajuridica krijgen, als wetenschappelijk-theoretisch worden gevormd. Het panel is positief over de breedte van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid. Het waardeert tevens dat aan alle opleidingen in beginsel civiel effect is verbonden. Dit geeft studenten de mogelijkheid om zich te kwalificeren voor een breed scala aan vervolgoopleidingen en/of (toga)beroepen.

Het panel is van oordeel dat de eindkwalificaties van de opleiding op een aantal punten aangescherpt kunnen worden. Zo zou het de nadruk op het positieve recht met aandacht voor verbredende en grensoverstijgende elementen die de faculteit volgens haar management kenmerkt, terug willen zien in de eindkwalificaties, alsmede de onderscheidende kenmerken van de opleiding. Het panel beveelt daarom aan om de eindkwalificaties aan te passen opdat deze de opleidingseigen en facultaire profilering, ambities en inhoud beter weerspiegelen. Ook adviseert het om de eindkwalificaties meer toekomstbestendig te maken door nadrukkelijker een verbinding te leggen met de sterk veranderende samenleving en rechtspraktijk. Het geeft in overweging om de eindkwalificaties meer concreet, bijvoorbeeld vanuit competenties of bekwaamheden, te formuleren en daarbij, waar nodig, ook expliciete aandacht te besteden aan soft skills, attitudes en ethiek. Daarnaast beveelt het aan de verwachte mate van Engelse taalvaardigheid in de eindkwalificaties te specificeren. Het panel waardeert de expliciete aandacht voor *soft skills*, attitudes en ethiek in de eindkwalificaties. Het adviseert met het oog op de toekomstbestendigheid van de opleiding om de aandacht voor de internationale context van het Nederlands recht te versterken in de eindkwalificaties. Het beveelt ten slotte aan om de eindkwalificaties inzake mondelinge en schriftelijke vaardigheden te verbreden.

Onderwijsleeromgeving

Het panel stelt vast dat het studieprogramma van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid zodanig in elkaar zit dat het studenten in staat stelt de eindkwalificaties te behalen. Naast vakinhoudelijke kennis en vaardigheden, besteedt het programma voldoende aandacht aan de academische, wetenschappelijke en professionele vorming van studenten. Het panel spreekt in het bijzonder zijn waardering uit voor de grote aandacht voor (praktijkgerichte) vaardigheden als spreek- en schrijfvaardigheid en specifieke beroepsvaardigheden. Zo kent het uitgebreide vaardighedenonderwijs verplichte oefenrechtbanken of *rotae* in alle leerjaren. Specifiek het schrijfonderwijs, dat is vormgegeven in een intensieve en door de opleiding heen gevlochten lijn, kan gelden als een landelijke *best practice*. Het panel is positief over het feit dat de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid overweegt plaats in te ruimen voor een vak Legal English in het licht van de internationalisering van vakgebied en beroepspraktijk.

Het panel concludeert dat het curriculum van de bacheloropleiding voldoende samenhang vertoont. Het waardeert de lange (verticale) leerlijnen, die leiden tot een gedegen en coherente kennisopbouw van de hoofdvakken. Daarbij stelt het panel wel vast dat de horizontale cohesie minder zichtbaar is in het programma. Het adviseert de opleiding dan ook mogelijkheden te verkennen, zowel op onderwijsinhoudelijk als organisatorisch gebied, om de horizontale samenhang en integratie te versterken. De commissies Kwaliteitszorg en ICTiO dragen hier al aan bij waar het kwaliteitszorg en ICT betreft, maar het panel adviseert een meer structurele inhoudelijke afstemming tussen de verschillende vakgroepen die het onderwijs vormgeven binnen de opleiding. Het panel stelt vast dat het opleidingsprogramma een positiefrechtelijke insteek kent. Het oordeelt positief over de duidelijkheid die dit met zich meebrengt en constateert dat deze insteek leidt tot een inhoudelijk degelijke opleiding. Het beveelt aan nog eens goed te kijken naar de wijze waarop de breed-wetenschappelijke (metajuridische) vorming van studenten aan bod komt.

Het panel acht de opzet van de individuele vakken en de toegepaste werkvormen in principe voldoende. Wel constateert het dat deze in combinatie met de lange leerlijnen en het semestersysteem, uitstelgedrag van studenten toelaten. Het adviseert een intensivering van het onderwijs, zodat studenten vanaf het begin van het semester worden aangezet tot actief studiegedrag. Uit de kritische reflectie en de gesprekken tijdens het visitatiebezoek maakte het op dat de faculteit inzet op intensivering en activering van het onderwijs. Er is binnen de faculteit al ruimte gemaakt voor initiatieven rondom alternatieve, meer activerende werkvormen. Het panel waardeert deze initiatieven. Het geeft in overweging om, vanuit aangescherpte eindkwalificaties en met een duidelijk visie op onderwijs en leren, te bezien waartoe men op wil leiden en welke onderwijs- en toetsvormen daar goed bij passen. Het adviseert het facultair management daarnaast om goed te kijken naar de inbedding van de vernieuwingen, alsook naar de benodigde inhoudelijke en organisatorische ondersteuning. Ook beveelt het aan zorg te dragen voor een goede disseminatie van de vernieuwingen.

Het panel heeft gezien dat internationalisering plaats heeft in het onderwijs. Het heeft hiervoor waardering en ondersteunt de faculteit in het voornemen internationalisering als speerpunt verder uit te bouwen. Het geeft in overweging om de diverse initiatieven die er nu al zijn, goed te stroomlijnen en duidelijk voor het voetlicht te brengen voor zowel de eigen studenten en staf als externe partijen. Ook zou het panel in overweging willen geven om strategische keuzes te maken als het gaat om het aanbieden van opleidingen met partneruniversiteiten. Ten aanzien van het (extracurriculair) excellentieonderwijs, ziet het panel dat er diverse, maar enigszins losstaande initiatieven zijn. Het adviseert om vanuit een integraal beleid te werken aan een samenhangend aanbod.

Het panel stelt vast dat de bacheloropleiding voldoende studeerbaar is. Om de studeerbaarheid nog te bevorderen acht het panel een hechte en betrokken studentenpopulatie van belang. Het moedigt de faculteit aan hier verder beleid op te ontwikkelen en merkt op dat de voorzieningen van het nieuwe Grotiusgebouw bijdragen aan een prettige en open leer- en werkomgeving.

Het panel is te spreken over de vakinhoudelijke, wetenschappelijke en didactische kwaliteiten van de staf. Het waardeert de grote inzet van hoogleraren en experts uit de praktijk in het onderwijs, al noemt het de kleine aanstellingen van die laatste groep een voortdurend aandachtspunt. Het waardeert voorts de aandacht voor docentprofessionalisering: het overgrote deel van de staf bezit de basiskwalificatie onderwijs. Wel verdient het systeem van permanente educatie aandacht, alsook de seniorkwalificatie onderwijs.

Toetsing

Het panel stelt vast dat het systeem van toetsing en beoordeling van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid adequaat functioneert. De toetsen zijn inhoudelijk en wetenschappelijk van een voldoende bachelorniveau. Het panel stemt in met de gebruikte toetsvormen; het spreekt in het bijzonder zijn waardering uit voor de wijze waarop de kwaliteit van de mondelinge tentamens wordt geborgd. De toetsing is gevarieerd. Het panel adviseert wel de huidige mix van toetsvormen te bezien, mede in relatie tot de beoogde eindkwalificaties en de beoogde activerende opzet van het opleidingsprogramma. De opleiding zou daarbij niet alleen kunnen denken aan meer gevarieerde en activerende toetsvormen, maar ook aan formatieve of summatieve tussentijdse toetsing.

De begeleiding en beoordeling van de eindwerkstukken vindt op voldoende gedegen wijze plaats. Wel adviseert het panel om de verantwoording van onderzoeksmethoden toe te voegen aan de beoordelingscriteria. De kwaliteitsborging van de tentaminering en examinering is voldoende. De examencommissie functioneert naar tevredenheid; zij draagt zichtbaar bij aan de kwaliteitszorg en -borging van de toetsing en beoordeling binnen de opleiding. Het panel heeft waardering voor de periodieke onderzoeken van de examencommissie naar de kwaliteit van de tentamens en afstudeerwerkstukken. Het merkt wel op dat de activiteiten van de commissie sterk gericht zijn op de toetsing en beoordeling van afzonderlijke vakken en eindwerkstukken. Met het oog op borging

van de realisatie van de eindkwalificaties, adviseert het panel om ook goed zicht te houden op de kwaliteit van toetsing op curriculumniveau.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindwerkstukken van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid in het algemeen voldoen aan de eisen die mogen worden gesteld aan de eindwerken van een bacheloropleiding. Het kan zich vinden in de becijfering en stemt in met het inhoudelijke en wetenschappelijke niveau van de bachelortheses en -scripties. Het ziet duidelijk de uitwerking van de 'lange leerlijnen' terug: de eindwerken zijn inhoudelijk gedegen en geven blijk van een vertrouwdheid met het burgerlijk recht. Het panel constateert echter ook dat er ruimte is voor verbetering ten aanzien van de scherpte van de geformuleerde probleemstelling, de structuur van de werkstukken en de schrijfstijl en grammatica. Verder vormt het veelal ontbreken van de verantwoording van de onderzoeksmethodiek in de afstudeerwerkstukken een aandachtspunt. Alumni van de opleiding kijken met veel waardering terug op de door hen gevolgde studie en ervaren geen aansluitingsproblemen met masteropleidingen.

Bacheloropleiding Notarieel Recht

Beoogde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindkwalificaties van de bacheloropleiding Notarieel Recht aansluiten bij de vereisten vanuit het vakgebied en passend zijn voor een academisch opleiding op bachelorniveau. Het waardeert de insteek van de faculteit, waarin studenten zowel een gedegen juridische vorming gericht op positief recht, rechtssystemen, –structuren en metajuridica krijgen, als wetenschappelijk-theoretisch worden gevormd. Het waardeert tevens dat aan alle opleidingen in beginsel civiel effect is verbonden. Dit geeft studenten de mogelijkheid om zich te kwalificeren voor een breed scala aan vervolgoopleidingen en/of (toga)beroepen.

Het panel is van oordeel dat de eindkwalificaties van de opleiding op een aantal punten aangescherpt kunnen worden. Zo zou het de nadruk op het positieve recht met aandacht voor verbredende en grensoverstijgende elementen die de faculteit volgens haar management kenmerkt, terug willen zien in de eindkwalificaties, alsmede de onderscheidende kenmerken van de opleiding. Het panel beveelt daarom aan om de eindkwalificaties aan te passen opdat deze de opleidingseigen en facultaire profilering, ambities en inhoud beter weerspiegelen. Ook adviseert het om de eindkwalificaties meer toekomstbestendig te maken door nadrukkelijker een verbinding te leggen met de sterk veranderende samenleving en rechtspraktijk. Het geeft in overweging om de eindkwalificaties meer concreet, bijvoorbeeld vanuit competenties of bekwaamheden, te formuleren. Ook beveelt het aan de verwachte mate van Engelse taalvaardigheid in de eindkwalificaties te specificeren. Het panel waardeert de aandacht in de eindkwalificaties voor *soft skills* en voor inzicht in de mores van de beroepsgroep en de moreel-ethische kant van het recht. Het beveelt aan om de eindkwalificaties inzake mondelinge en schriftelijke vaardigheden te verbreden.

Onderwijsleeromgeving

Het panel stelt vast dat het studieprogramma van de bacheloropleiding Notarieel Recht zodanig in elkaar zit dat het studenten in staat stelt de eindkwalificaties te behalen. Naast vakinhoudelijke kennis en vaardigheden, besteedt het programma voldoende aandacht aan de academische, wetenschappelijke en professionele vorming van studenten. Het panel spreekt in het bijzonder zijn waardering uit voor de grote aandacht voor (praktijkgerichte) vaardigheden als spreek- en schrijfvaardigheid en specifieke beroepsvaardigheden. Zo kent het uitgebreide vaardighedenonderwijs verplichte oefenrechtbanken of *rotae* in alle leerjaren. Specifiek het schrijfonderwijs, dat is vormgegeven in een intensieve en door de opleiding heen gevlochten lijn, kan gelden als een landelijke *best practice*. Het panel is positief over het feit dat de bacheloropleiding Notarieel Recht overweegt plaats in te ruimen voor een vak Legal English in het licht van de internationalisering van vakgebied en beroepspraktijk.

Het panel concludeert dat het curriculum van de bacheloropleiding voldoende samenhang vertoont. Het waardeert de lange (verticale) leerlijnen, die leiden tot een gedegen en coherente kennisopbouw van de hoofdvakken. Daarbij stelt het panel wel vast dat de horizontale cohesie minder zichtbaar is in de programma's. Het adviseert de opleiding dan ook mogelijkheden te verkennen, zowel op onderwijsinhoudelijk als organisatorisch gebied, om de horizontale samenhang en integratie te versterken. De commissies Kwaliteitszorg en ICTiO dragen hier al aan bij waar het kwaliteitszorg en ICT betreft, maar het panel adviseert een meer structurele inhoudelijke afstemming tussen de verschillende vakgroepen die het onderwijs vormgeven binnen de opleiding. Het panel stelt vast dat het opleidingsprogramma een positiefrechtelijke insteek kent. Het oordeelt positief over de duidelijkheid die dit met zich meebrengt en constateert dat deze insteek leidt tot een inhoudelijk degelijke opleiding. Het beveelt aan nog eens goed te kijken naar de wijze waarop de breed-wetenschappelijke (metajuridische) vorming van studenten aan bod komt. Een ander aandachtspunt betreffende de overlap van bachelor- en mastervakken is sinds het visitatiebezoek, met ingang van 1 september 2018, geremedieerd. De bacheloropleiding Notarieel Recht deelt vanaf die datum geen vakken meer met de masteropleidingen Nederlands Recht en Fiscaal Recht. Het panel is te spreken over deze aanpassing.

Het panel acht de opzet van de individuele vakken en de toegepaste werkvormen in principe voldoende. Wel constateert het dat deze in combinatie met de lange leerlijnen en het semestersysteem, uitstelgedrag van studenten toelaten. Het adviseert een intensivering van het onderwijs, zodat studenten vanaf het begin van het semester worden aangezet tot actief studiegedrag. Uit de kritische reflectie en de gesprekken tijdens het visitatiebezoek maakte het op dat de faculteit inzet op intensivering en activering van het onderwijs. Er is binnen de faculteit al ruimte gemaakt voor initiatieven rondom alternatieve, meer activerende werkvormen. Het panel waardeert deze initiatieven. Het geeft in overweging om, vanuit aangescherpte eindkwalificaties en met een duidelijk visie op onderwijs en leren, te bezien waartoe men op wil leiden en welke onderwijs- en toetsvormen daar goed bij passen. Het adviseert het facultair management daarnaast om goed te kijken naar de inbedding van de vernieuwingen, alsook naar de benodigde inhoudelijke en organisatorische ondersteuning. Ook beveelt het aan zorg te dragen voor een goede disseminatie van de vernieuwingen.

Het panel heeft in de bacheloropleiding Notarieel Recht geconstateerd dat internationalisering een duidelijke plaats heeft in het onderwijs. Het heeft hiervoor waardering en ondersteunt de faculteit in het voornemen internationalisering als speerpunt verder uit te bouwen. Het geeft in overweging om de diverse initiatieven die er nu al zijn, goed te stroomlijnen en duidelijk voor het voetlicht te brengen voor zowel de eigen studenten en staf als externe partijen. Ook zou het panel in overweging willen geven om strategische keuzes te maken als het gaat om het aanbieden van opleidingen met partneruniversiteiten. Ten aanzien van het (extracurriculair) excellentieonderwijs, ziet het panel dat er diverse maar enigszins losstaande initiatieven zijn. Het adviseert om vanuit een integraal beleid te werken aan een samenhangend aanbod.

Het panel stelt vast dat de bacheloropleiding voldoende studeerbaar is. De studeerbaarheid wordt nog bevorderd door de actieve studievereniging, het tutoraat en de activiteiten die voor de studenten worden georganiseerd. De voorzieningen van het nieuwe Grotiusgebouw dragen bij aan een prettige en open leer- en werkomgeving.

Het panel is te spreken over de vakinhoudelijke, wetenschappelijke en didactische kwaliteiten van de staf. Het waardeert de grote inzet van hoogleraren en experts uit de praktijk in het onderwijs, al noemt het de kleine aanstellingen van die laatste groep een voortdurend aandachtspunt. Het waardeert voorts de aandacht voor docentprofessionalisering: het overgrote deel van de staf bezit de basiskwalificatie onderwijs. Wel verdient het systeem van permanente educatie aandacht, alsook de seniorkwalificatie onderwijs.

Toetsing

Het panel stelt vast dat het systeem van toetsing en beoordeling van de bacheloropleiding Notarieel Recht adequaat functioneert. De toetsen zijn inhoudelijk en wetenschappelijk van een voldoende bachelorniveau. Het panel stemt in met de gebruikte toetsvormen; het spreekt in het bijzonder zijn waardering uit voor de wijze waarop de kwaliteit van de mondelinge tentamens wordt geborgd. De toetsing is gevarieerd. Het panel adviseert wel de huidige mix van toetsvormen te bezien, mede in relatie tot de beoogde eindkwalificaties en de beoogde activerende opzet van het opleidingsprogramma. De opleiding zou daarbij niet alleen kunnen denken aan meer gevarieerde en activerende toetsvormen, maar ook aan formatieve of summatieve tussentijdse toetsing.

De begeleiding en beoordeling van de eindwerkstukken vindt op voldoende gedegen wijze plaats. Wel adviseert het panel om de verantwoording van onderzoeksmethoden toe te voegen aan de beoordelingscriteria. De kwaliteitsborging van de tentaminering en examinering is voldoende. De examencommissie functioneert naar tevredenheid; zij draagt zichtbaar bij aan de kwaliteitszorg en –borging van de toetsing en beoordeling binnen de opleiding. Het panel heeft waardering voor de periodieke onderzoeken van de examencommissie naar de kwaliteit van de tentamens en afstudeerwerkstukken. Het merkt wel op dat de activiteiten van de commissie sterk gericht zijn op de toetsing en beoordeling van afzonderlijke vakken en eindwerkstukken. Met het oog op borging van de realisatie van de eindkwalificaties, adviseert het panel om ook goed zicht te houden op de kwaliteit van toetsing op curriculumniveau.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindwerkstukken van de bacheloropleiding Notarieel Recht in het algemeen voldoen aan de eisen die mogen worden gesteld aan de eindwerken van een bacheloropleiding. Het kan zich vinden in de becijfering en stemt in met het inhoudelijke en wetenschappelijke niveau van de bachelortheses en -scripties. Het ziet duidelijk de uitwerking van de 'lange leerlijnen' terug: de eindwerken zijn inhoudelijk gedegen en geven blijk van een vertrouwdheid met het notarieel recht, in het bijzonder familievermogensrecht en de notariële deontologie. Het panel constateert echter ook dat er ruimte is voor verbetering ten aanzien van de scherpheid van de geformuleerde probleemstelling, de structuur van de werkstukken en de schrijfstijl en grammatica. Verder vormt het veelal ontbreken van de verantwoording van de onderzoeksmethodiek in de afstudeerwerkstukken een aandachtspunt. Alumni van de opleiding kijken met veel waardering terug op de door hen gevolgde studie en ervaren geen aansluitingsproblemen met masteropleidingen.

Bacheloropleiding European Law School

Beoogde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindkwalificaties van de bacheloropleiding European Law aansluiten bij de vereisten vanuit het vakgebied en passend zijn voor een academisch opleiding op bachelorniveau. Het waardeert de insteek van de faculteit, waarin studenten zowel een gedegen juridische vorming gericht op positief recht, rechtssystemen, –structuren en metajuridica krijgen, als wetenschappelijk-theoretisch worden gevormd. Het waardeert tevens dat aan alle opleidingen in beginsel civiel effect is verbonden. Dit geeft studenten de mogelijkheid om zich te kwalificeren voor een breed scala aan vervolgoopleidingen en/of (toga)beroepen. Het panel heeft waardering voor het profiel van de *bacheloropleiding European Law School*, dat naast het geldende internationaal en Europees recht ook de bestudering van het geldende Nederlands recht omvat.

Het panel is van oordeel dat de eindkwalificaties van de opleiding op een aantal punten aangescherpt kunnen worden. Zo zou het de nadruk op het positieve recht met aandacht voor verbredende en grensoverstijgende elementen die de faculteit volgens haar management kenmerkt, terug willen zien in de eindkwalificaties, alsmede de onderscheidende kenmerken van de opleiding. Het panel beveelt daarom aan om de eindkwalificaties aan te passen opdat deze de opleidingseigen en facultaire profilering, ambities en inhoud beter weerspiegelen. Ook adviseert het om de eindkwalificaties meer toekomstbestendig te maken door nadrukkelijker een verbinding te leggen met de sterk

veranderende samenleving en rechtspraktijk. Het geeft in overweging om de eindkwalificaties meer concreet, bijvoorbeeld vanuit competenties of bekwaamheden, te formuleren en daarbij ook expliciete aandacht te besteden aan *soft skills*, attitudes en ethiek. Ook beveelt het aan de verwachte mate van Engelse taalvaardigheid in de eindkwalificaties te specificeren en om de eindkwalificaties inzake mondelinge en schriftelijke vaardigheden te verbreden.

Onderwijsleeromgeving

Het panel stelt vast dat het studieprogramma van de bacheloropleiding European Law School zodanig in elkaar zit dat het studenten in staat stelt de eindkwalificaties te behalen. Naast vakinhoudelijke kennis en vaardigheden, besteedt het programma voldoende aandacht aan de academische, wetenschappelijke en professionele vorming van studenten. Het panel spreekt in het bijzonder zijn waardering uit voor de grote aandacht voor (praktijkgerichte) vaardigheden als spreek- en schrijfvaardigheid en specifieke beroepsvaardigheden. Zo kent het uitgebreide vaardighedenonderwijs verplichte oefenrechtbanken of *rotæ* in alle leerjaren. Specifiek het schrijfonderwijs, dat is vormgegeven in een intensieve en door de opleiding heen gevlochten lijn, kan gelden als een landelijke *best practice*.

Het panel concludeert dat het curriculum van de bacheloropleiding samenhang vertoont. Het waardeert de lange (verticale) leerlijnen, die leiden tot een gedegen en coherente kennisopbouw van de hoofdvakken. Daarbij stelt het panel wel vast dat de horizontale cohesie minder zichtbaar is in het programma. Het adviseert de opleidingen dan ook mogelijkheden te verkennen, zowel op onderwijsinhoudelijk als organisatorisch gebied, om de horizontale samenhang en integratie te versterken. De commissies Kwaliteitszorg en ICTiO dragen hier al aan bij waar het kwaliteitszorg en ICT betreft, maar het panel adviseert een meer structurele inhoudelijke afstemming tussen de verschillende vakgroepen die het onderwijs vormgeven binnen de opleiding. Het panel stelt vast dat het opleidingsprogramma een positiefrechtelijke insteek kent. Het oordeelt positief over de duidelijkheid die dit met zich meebrengt en constateert dat deze insteek leidt tot een inhoudelijk degelijke opleiding. Het beveelt aan nog eens goed te kijken naar de wijze waarop de breed-wetenschappelijke (metajuridische) vorming van studenten aan bod komt.

Het panel acht de opzet van de individuele vakken en de toegepaste werkvormen in principe voldoende. Wel constateert het dat deze in combinatie met de lange leerlijnen en het semestersysteem, uitstelgedrag van studenten toelaten. Het adviseert een intensivering van het onderwijs, zodat studenten vanaf het begin van het semester worden aangezet tot actief studiegedrag. Uit de kritische reflectie en de gesprekken tijdens het visitatiebezoek maakte het op dat de faculteit inzet op intensivering en activering van het onderwijs. Er is binnen de faculteit al ruimte gemaakt voor initiatieven rondom alternatieve, meer activerende werkvormen. Het panel waardeert deze initiatieven. Het geeft in overweging om, vanuit aangescherpte eindkwalificaties en met een duidelijk visie op onderwijs en leren, te bezien waartoe men op wil leiden en welke onderwijs- en toetsvormen daar goed bij passen. Het adviseert het facultair management daarnaast om goed te kijken naar de inbedding van de vernieuwingen, alsook naar de benodigde inhoudelijke en organisatorische ondersteuning. Ook beveelt het aan zorg te dragen voor een goede disseminatie van de vernieuwingen.

Het panel heeft in de bacheloropleiding European Law School gezien dat internationalisering een centrale plaats inneemt in het onderwijs. Het heeft hiervoor waardering en ondersteunt de faculteit in het voornemen internationalisering als speerpunt verder uit te bouwen. Het geeft in overweging om de diverse initiatieven die er nu al zijn, goed te stroomlijnen en duidelijk voor het voetlicht te brengen voor zowel de eigen studenten en staf als externe partijen. Ook zou het panel in overweging willen geven om strategische keuzes te maken als het gaat om het aanbieden van opleidingen met partneruniversiteiten. Ten aanzien van het (extracurriculair) excellentieonderwijs, ziet het panel dat er diverse maar enigszins losstaande initiatieven zijn. Het adviseert om vanuit een integraal beleid te werken aan een samenhangend aanbod.

Het panel stelt vast dat de bacheloropleiding voldoende studeerbaar is. Om de studeerbaarheid nog te bevorderen acht het panel een hechte en betrokken studentenpopulatie van belang. Het moedigt de faculteit aan hier verder beleid op te ontwikkelen en merkt op dat de voorzieningen van het nieuwe Grotiusgebouw bijdragen aan een prettige en open leer- en werkomgeving.

Het panel is te spreken over de vakinhoudelijke, wetenschappelijke en didactische kwaliteiten van de staf. Het waardeert de grote inzet van hoogleraren en experts uit de praktijk in het onderwijs, al noemt het de kleine aanstellingen van die laatste groep een voortdurend aandachtspunt. Het waardeert voorts de aandacht voor docentprofessionalisering: het overgrote deel van de staf bezit de basiskwalificatie onderwijs. Wel verdient het systeem van permanente educatie aandacht, alsook de seniorkwalificatie onderwijs.

Toetsing

Het panel stelt vast dat het systeem van toetsing en beoordeling van de bacheloropleiding European Law School adequaat functioneert. De toetsen zijn inhoudelijk en wetenschappelijk van een voldoende bachelorniveau. Het panel stemt in met de gebruikte toetsvormen; het spreekt in het bijzonder zijn waardering uit voor de wijze waarop de kwaliteit van de mondelinge tentamens wordt geborgd. Het adviseert wel de huidige mix van toetsvormen te bezien, mede in relatie tot de beoogde eindkwalificaties en de beoogde activerende opzet van het opleidingsprogramma. De opleiding zou daarbij niet alleen kunnen denken aan meer gevarieerde en activerende toetsvormen, maar ook aan formatieve of summatieve tussentijdse toetsing.

De begeleiding en beoordeling van de eindwerkstukken vindt op voldoende gedegen wijze plaats. Wel adviseert het panel om de verantwoording van onderzoeksmethoden toe te voegen aan de beoordelingscriteria. De kwaliteitsborging van de tentaminering en examinering is voldoende. De examencommissie functioneert naar tevredenheid; zij draagt zichtbaar bij aan de kwaliteitszorg en -borging van de toetsing en beoordeling binnen de opleiding. Het panel heeft waardering voor de periodieke onderzoeken van de examencommissie naar de kwaliteit van de tentamens en afstudeerwerkstukken. Het merkt wel op dat de activiteiten van de commissie sterk gericht zijn op de toetsing en beoordeling van afzonderlijke vakken en eindwerkstukken. Met het oog op borging van de realisatie van de eindkwalificaties, adviseert het panel om ook goed zicht te houden op de kwaliteit van toetsing op curriculumniveau.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindwerkstukken van de bacheloropleiding European Law School in het algemeen voldoen aan de eisen die mogen worden gesteld aan de eindwerken van een bacheloropleiding. Het kan zich vinden in de becijfering en stemt in met het inhoudelijke en wetenschappelijke niveau van de bachelortheses en -scripties. Het ziet duidelijk de uitwerking van de 'lange leerlijnen' terug: de eindwerken zijn inhoudelijk gedegen en geven blijk van een vertrouwdheid met het internationaal en Europees recht. Het panel constateert echter ook dat er ruimte is voor verbetering ten aanzien van de scherpheid van de geformuleerde probleemstelling, de structuur van de werkstukken en de schrijfstijl en grammatica. Verder vormt het veelal ontbreken van de verantwoording van de onderzoeksmethodiek in de afstudeerwerkstukken een aandachtspunt. Alumni van de opleiding kijken met veel waardering terug op de door hen gevolgde studie en ervaren geen aansluitingsproblemen met masteropleidingen.

Masteropleiding Nederlands Recht

Beoogde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindkwalificaties van de masteropleiding Nederlands Recht aansluiten bij de vereisten vanuit het vakgebied en passend zijn voor een academisch opleiding op masterniveau. Het waardeert de insteek van de faculteit, waarin studenten zowel een gedegen juridische vorming gericht op positief recht, rechtssystemen, -structuren en metajuridica krijgen, als wetenschappelijk-theoretisch worden gevormd. Het waardeert tevens dat aan alle opleidingen in beginsel civiel effect

is verbonden. Dit geeft studenten de mogelijkheid om zich te kwalificeren voor een breed scala aan vervolgopleidingen en/of (toga)beroepen.

Het panel is van oordeel dat de eindkwalificaties van de opleiding op een aantal punten aangescherpt kunnen worden. Zo zou het de nadruk op het positieve recht met aandacht voor verbredende en grensoverstijgende elementen die de faculteit volgens haar management kenmerkt, terug willen zien in de eindkwalificaties, alsmede de onderscheidende kenmerken van de opleiding. Het panel beveelt daarom aan om de eindkwalificaties aan te passen opdat deze de opleidingseigen en facultaire profilering, ambities en inhoud beter weerspiegelen. Ook adviseert het om de eindkwalificaties meer toekomstbestendig te maken door nadrukkelijker een verbinding te leggen met de sterk veranderende samenleving en rechtspraktijk. Het geeft in overweging om de eindkwalificaties meer concreet, bijvoorbeeld vanuit competenties of bekwaamheden, te formuleren en daarbij ook expliciete aandacht te besteden aan *soft skills*, attitudes en ethiek. Ook beveelt het aan de verwachte mate van Engelse taalvaardigheid in de eindkwalificaties te specificeren. Ten slotte zou het panel graag zien dat daar waar mogelijk en wenselijk de eindkwalificaties nader worden uitgesplitst per specialisatie.

Onderwijsleeromgeving

Het panel constateert dat het studieprogramma van de masteropleiding Nederlands Recht zodanig in elkaar zit dat het studenten in staat stelt de eindkwalificaties te behalen. Het vakkenaanbod biedt voldoende theoretisch-inhoudelijke verdieping alsook meer praktijkgerichte kennis en vaardigheden. Wel zou volgens het panel de aandacht voor juridisch Engels en ethiek versterkt kunnen worden. Bovendien zou meer aandacht besteed kunnen worden aan *soft skills* als communicatievaardigheden. Het panel concludeert dat de opleiding voldoende samenhang vertoont. Het adviseert studenten in het licht van het brede aanbod keuzevakken op meer gestructureerde wijze voorlichting te geven over de keuzemogelijkheden, bijvoorbeeld via de online leeromgeving.

Het panel acht de opzet van de individuele vakken en de toegepaste werkvormen in principe voldoende. Wel constateert het dat deze in combinatie met de lange leerlijnen en het semestersysteem, uitstelgedrag van studenten toelaten. Het adviseert een intensivering van het onderwijs, zodat studenten vanaf het begin van het semester worden aangezet tot actief studiegedrag. Uit de kritische reflectie en de gesprekken tijdens het visitatiebezoek maakte het op dat de faculteit inzet op intensivering en activering van het onderwijs. Er is binnen de faculteit al ruimte gemaakt voor initiatieven rondom alternatieve, meer activerende werkvormen. Het panel waardeert deze initiatieven. Het geeft in overweging om, vanuit aangescherpte eindkwalificaties en met een duidelijk visie op onderwijs en leren, te bezien waartoe men op wil leiden en welke onderwijs- en toetsvormen daar goed bij passen. Het adviseert het facultair management daarnaast om goed te kijken naar de inbedding van de vernieuwingen, alsook naar de benodigde inhoudelijke en organisatorische ondersteuning. Ook beveelt het aan zorg te dragen voor een goede disseminatie van de vernieuwingen.

Het panel heeft gezien dat internationalisering een plaats heeft in het onderwijs. Het heeft hiervoor waardering en ondersteunt de faculteit in het voornemen internationalisering als speerpunt verder uit te bouwen. Het geeft in overweging om de diverse initiatieven die er nu al zijn, goed te stroomlijnen en duidelijk voor het voetlicht te brengen voor zowel de eigen studenten en staf als externe partijen. Ook zou het panel in overweging willen geven om strategische keuzes te maken als het gaat om het aanbieden van opleidingen met partneruniversiteiten. Ten aanzien van het (extracurriculair) excellentieonderwijs, ziet het panel dat er diverse maar enigszins losstaande initiatieven zijn. Het adviseert om vanuit een integraal beleid te werken aan een samenhangend aanbod.

Het panel stelt vast dat de masteropleiding Nederlands Recht voldoende studeerbaar is. Wel lijken studenten nu soms vrij solistisch te studeren. Om de studeerbaarheid nog te bevorderen acht het panel een hechte en betrokken studentenpopulatie van belang. Het moedigt de faculteit aan hier verder beleid op te ontwikkelen en merkt op dat de voorzieningen van het nieuwe Grotiusgebouw

bijdragen aan een prettige en open leer- en werkomgeving. De relatief lage rendementen van de masteropleiding worden grotendeels verklaard door extracurriculaire activiteiten van studenten. Een aandachtspunt dat reeds wordt opgepakt door de faculteit, betreft vertraging van veel studenten bij de masterscriptie. Het panel adviseert het scriptietraject nog eens onder de loop te nemen en bijvoorbeeld strakkere deadlines te hanteren of studenten eerder aan de scriptie te laten beginnen.

Het panel is te spreken over de vakinhoudelijke, wetenschappelijke en didactische kwaliteiten van de staf. Het waardeert de grote inzet van hoogleraren en experts uit de praktijk in het onderwijs, al noemt het de kleine aanstellingen van die laatste groep een voortdurend aandachtspunt. Het waardeert voorts de aandacht voor docentprofessionalisering: het overgrote deel van de staf bezit de basiskwalificatie onderwijs. Wel verdient het systeem van permanente educatie aandacht, alsook de seniorkwalificatie onderwijs.

Toetsing

Het panel stelt vast dat het systeem van toetsing en beoordeling van de masteropleiding Nederlands Recht adequaat functioneert. De toetsen zijn inhoudelijk en wetenschappelijk van een voldoende masterniveau. Het panel stemt in met de gebruikte toetsvormen; het spreekt in het bijzonder zijn waardering uit voor de wijze waarop de kwaliteit van de mondelinge tentamens wordt geborgd. Het panel trof een nadruk aan op schriftelijke tentamens (als eindtoets). Het adviseert de huidige mix van toetsvormen te bezien, mede in relatie tot de beoogde eindkwalificaties en de beoogde activerende opzet van het opleidingsprogramma. De opleiding zou daarbij niet alleen kunnen denken aan meer gevarieerde en activerende toetsvormen, maar ook aan formatieve of summatieve tussentijdse toetsing.

De begeleiding en beoordeling van de eindwerkstukken vindt op voldoende gedegen wijze plaats. Wel adviseert het panel om de verantwoording van onderzoeksmethoden toe te voegen aan de beoordelingscriteria. Voorts vraagt het panel aandacht voor de omvang van de eindwerkstukken in relatie tot het aantal studiepunten. Het panel constateert dat er bij de diverse opleidingen veel variatie is in het aantal studiepunten, maar zag het verschil in EC's niet duidelijk terug in de omvang en kwaliteit van de werkstukken. Dit is ook het geval bij de dubbele masterscripties; sommige door het panel bestudeerde dubbele scripties verschilden qua inhoud en omvang nauwelijks van reguliere scripties. Het panel adviseert om nog eens goed te kijken naar de honorering van de eindwerkstukken in relatie tot de studentinspanningen. Verder adviseert het om tot een zodanige aanscherping van de vereisten voor de dubbele masterscriptie te komen dat het voor alle betrokkenen duidelijk is waar deze aan moet voldoen. Het panel heeft inmiddels een verbeterplan van de faculteit mogen ontvangen. Het stelt vast dat de daarin opgenomen voorstellen zijn bezwaren zullen wegnemen. Het adviseert een spoedige implementatie ervan.

De kwaliteitsborging van de tentaminering en examinering is voldoende. De examencommissie functioneert naar tevredenheid; zij draagt zichtbaar bij aan de kwaliteitszorg en -borging van de toetsing en beoordeling binnen de opleiding. Het panel heeft waardering voor de periodieke onderzoeken van de examencommissie naar de kwaliteit van de tentamens en afstudeerwerkstukken. Met name de benchmark met de Rijksuniversiteit Groningen, waarbij de beoordelingsresultaten van masterscripties van beide universiteiten met elkaar worden vergeleken, viel het panel in positieve zin op. Het merkt wel op dat de activiteiten van de commissie sterk gericht zijn op de toetsing en beoordeling van afzonderlijke vakken en eindwerkstukken. Met het oog op borging van de realisatie van de eindkwalificaties, adviseert het panel om ook goed zicht te houden op de kwaliteit van toetsing op curriculumniveau.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindwerkstukken van de masteropleiding Nederlands Recht in het algemeen voldoen aan de eisen die mogen worden gesteld aan de eindwerken van een masteropleiding. Het kan zich vinden in de becijfering en stemt in met het inhoudelijke en wetenschappelijke niveau van de masterscripties: die zijn doorgaans van solide niveau en inhoudelijk gedegen. Het panel ziet duidelijk de uitwerking van de 'lange leerlijnen' terug: de scripties geven

blijk van een vertrouwdheid met de gekozen specialisatie. Het panel constateert echter ook ruimte voor verbetering ten aanzien van de scherpheid van de geformuleerde probleemstelling, de structuur van de werkstukken en de schrijfstijl en grammatica. Verder vormt het veelal ontbreken van de verantwoording van de onderzoeksmethodiek in de afstudeerwerkstukken een aandachtspunt. De opleiding vormt een goede basis voor de verdere loopbanen van alumni. Alumni van de masteropleiding Nederlands Recht waren in het bijzonder te spreken over hun opleiding. Wel adviseert het panel te bezien of een verbreding van de opleiding ten opzichte van de beroepspraktijk tot de mogelijkheden behoort.

Masteropleiding Notarieel Recht

Beoogde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindkwalificaties van de masteropleiding Notarieel Recht aansluiten bij de vereisten vanuit het vakgebied en passend zijn voor een academisch opleiding op masterniveau. Het waardeert de insteek van de faculteit, waarin studenten zowel een gedegen juridische vorming gericht op positief recht, rechtssystemen, –structuren en metajuridica krijgen, als wetenschappelijk-theoretisch worden gevormd. Het waardeert tevens dat aan alle opleidingen in beginsel civiel effect is verbonden. Dit geeft studenten de mogelijkheid om zich te kwalificeren voor een breed scala aan vervolgoopleidingen en/of (toga)beroepen.

Het panel is van oordeel dat de eindkwalificaties van de opleiding op een aantal punten aangescherpt kunnen worden. Zo zou het de nadruk op het positieve recht met aandacht voor verbredende en grensoverstijgende elementen die de faculteit volgens haar management kenmerkt, terug willen zien in de eindkwalificaties, alsmede de onderscheidende kenmerken van de opleiding. Het panel beveelt daarom in algemene zin aan om de eindkwalificaties aan te passen opdat deze de opleidingseigen en facultaire profilering, ambities en inhoud beter weerspiegelen. Ook adviseert het om de eindkwalificaties meer toekomstbestendig te maken door nadrukkelijker een verbinding te leggen met de sterk veranderende samenleving en rechtspraktijk. Het geeft in overweging om de eindkwalificaties meer concreet, bijvoorbeeld vanuit competenties of bekwaamheden, te formuleren en daarbij ook expliciete aandacht te besteden aan *soft skills*. Met betrekking tot de masteropleiding Notarieel Recht waardeert het de aandacht in de eindkwalificaties voor inzicht in de mores van de beroepsgroep en de moreel-ethische kant van het recht.

Onderwijsleeromgeving

Het panel stelt vast dat het curriculum van de masteropleiding Notarieel Recht adequaat aansluit bij de eindkwalificaties. Het vakkenaanbod biedt voldoende theoretisch-inhoudelijke verdieping alsook meer praktijkgerichte kennis en vaardigheden. Wel zou volgens het panel de aandacht voor juridisch Engels en ethiek versterkt kunnen worden. Bovendien zou meer aandacht besteed kunnen worden aan *soft skills* als communicatievaardigheden. Het panel prijst binnen deze opleiding de opzet van het Integratievak Estate planning, dat een goede koppeling met de beroepspraktijk maakt. Het panel concludeert dat de masteropleiding voldoende samenhang vertoont.

Het panel acht de opzet van de individuele vakken en de toegepaste werkvormen in principe voldoende. Wel constateert het dat deze in combinatie met de lange leerlijnen en het semestersysteem, uitstelgedrag van studenten toelaten. Het adviseert een intensivering van het onderwijs, zodat studenten vanaf het begin van het semester worden aangezet tot actief studiegedrag. Uit de kritische reflectie en de gesprekken tijdens het visitatiebezoek maakte het op dat de faculteit inzet op intensivering en activering van het onderwijs. Er is binnen de faculteit al ruimte gemaakt voor initiatieven rondom alternatieve, meer activerende werkvormen. Het panel waardeert deze initiatieven. Het geeft in overweging om, vanuit aangescherpte eindkwalificaties en met een duidelijk visie op onderwijs en leren, te bezien waartoe men op wil leiden en welke onderwijs- en toetsvormen daar goed bij passen. Het adviseert het facultair management daarnaast om goed te kijken naar de inbedding van de vernieuwingen, alsook naar de benodigde inhoudelijke en organisatorische ondersteuning. Ook beveelt het aan zorg te dragen voor een goede disseminatie van de vernieuwingen.

Het panel heeft gezien dat internationalisering een plaats heeft in de opleiding. Het heeft hiervoor waardering en ondersteunt de faculteit in het voornemen internationalisering als speerpunt verder uit te bouwen. Het geeft in overweging om de diverse initiatieven die er nu al zijn, goed te stroomlijnen en duidelijk voor het voetlicht te brengen voor zowel de eigen studenten en staf als externe partijen. Ook zou het panel in overweging willen geven om strategische keuzes te maken als het gaat om het aanbieden van opleidingen met partneruniversiteiten. Ten aanzien van het (extracurriculair) excellentieonderwijs, ziet het panel dat er diverse maar enigszins losstaande initiatieven zijn. Het adviseert om vanuit een integraal beleid te werken aan een samenhangend aanbod.

Het panel stelt vast dat de masteropleiding Notarieel Recht voldoende studeerbaar is. Wel lijken studenten nu soms vrij solistisch te studeren. De kleinschaligheid en de betrokkenheid van docenten, die actief over studievoortgang en loopbaanoriëntatie adviseren, bevorderen de studeerbaarheid. De voorzieningen van het nieuwe Grotiusgebouw dragen verder bij aan een prettige en open leer- en werkomgeving. De relatief lage rendementen bij de masteropleidingen worden grotendeels verklaard door extracurriculaire activiteiten van studenten. Een aandachtspunt dat reeds wordt opgepakt door de faculteit, betreft vertraging van veel studenten bij de masterscriptie. Het panel adviseert het scriptietraject nog eens onder de loep te nemen en bijvoorbeeld strakkere deadlines te hanteren of studenten eerder aan de scriptie te laten beginnen.

Het panel is te spreken over de vakinhoudelijke, wetenschappelijke en didactische kwaliteiten van de staf. Het waardeert de grote inzet van hoogleraren en experts uit de praktijk in het onderwijs, al noemt het de kleine aanstellingen van die laatste groep een voortdurend aandachtspunt. Het waardeert voorts de aandacht voor docentprofessionalisering: het overgrote deel van de staf bezit de basiskwalificatie onderwijs. Wel verdient het systeem van permanente educatie aandacht, alsook de seniorkwalificatie onderwijs.

Toetsing

Het panel stelt vast dat het systeem van toetsing en beoordeling van de masteropleiding Notarieel Recht adequaat functioneert. De toetsen zijn inhoudelijk en wetenschappelijk van een voldoende masterniveau. Het panel stemt in met de gebruikte toetsvormen; het spreekt in het bijzonder zijn waardering uit voor de wijze waarop de kwaliteit van de mondelinge tentamens wordt geborgd. In de masteropleiding Notarieel Recht is ruime variatie in toetsvormen voorhanden. Het panel adviseert de huidige mix van toetsvormen wel te bezien in relatie tot de beoogde activerende opzet van het opleidingsprogramma. De opleiding zou daarbij niet alleen kunnen denken aan meer activerende toetsvormen, maar ook aan formatieve of summatieve tussentijdse toetsing.

De begeleiding en beoordeling van de eindwerkstukken vindt op voldoende gedegen wijze plaats. Wel adviseert het panel om de verantwoording van onderzoeksmethoden toe te voegen aan de beoordelingscriteria. Voorts vraagt het panel aandacht voor de omvang van de eindwerkstukken in relatie tot het aantal studiepunten. Het panel constateert dat er bij de diverse opleidingen veel variatie is in het aantal studiepunten, maar zag het verschil in EC's niet duidelijk terug in de omvang en kwaliteit van de werkstukken. Dit is ook het geval bij de dubbele masterscripties; sommige door het panel bestudeerde dubbele scripties verschilden qua inhoud en omvang nauwelijks van reguliere scripties. Het panel adviseert om nog eens goed te kijken naar de honorering van de eindwerkstukken in relatie tot de studentinspanningen. Verder adviseert het om tot een zodanige aanscherping van de vereisten voor de dubbele masterscriptie te komen dat het voor alle betrokkenen duidelijk is waar deze aan moet voldoen. Het panel heeft inmiddels een verbeterplan van de faculteit mogen ontvangen. Het stelt vast dat de daarin opgenomen voorstellen zijn bezwaren zullen wegnemen. Het adviseert een spoedige implementatie ervan.

De kwaliteitsborging van de tentaminering en examinering is voldoende. De examencommissie functioneert naar tevredenheid; zij draagt zichtbaar bij aan de kwaliteitszorg en -borging van de toetsing en beoordeling binnen de opleiding. Het panel heeft waardering voor de periodieke

onderzoeken van de examencommissie naar de kwaliteit van de tentamens en afstudeerwerkstukken. Met name de benchmark met de Rijksuniversiteit Groningen, waarbij de beoordelingsresultaten van masterscripties van beide universiteiten met elkaar worden vergeleken, viel het panel in positieve zin op. Het merkt wel op dat de activiteiten van de commissie sterk gericht zijn op de toetsing en beoordeling van afzonderlijke vakken en eindwerkstukken. Met het oog op borging van de realisatie van de eindkwalificaties, adviseert het panel om ook goed zicht te houden op de kwaliteit van toetsing op curriculumniveau.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindwerkstukken van de masteropleiding Notarieel Recht in het algemeen voldoen aan de eisen die mogen worden gesteld aan de eindwerken van een bachelor- respectievelijk masteropleiding. Het kan zich vinden in de becijfering en stemt in met het inhoudelijke en wetenschappelijke niveau van de masterscripties: die zijn doorgaans van solide niveau en inhoudelijk gedegen. Het ziet duidelijk de uitwerking van de 'lange leerlijnen' terug: de scripties geven blijk van een vertrouwdheid met het notarieel recht. Het panel constateert echter ook ruimte voor verbetering ten aanzien van de scherpheid van de geformuleerde probleemstelling, de structuur van de werkstukken en de schrijfstijl en grammatica. Verder vormt het veelal ontbreken van de verantwoording van de onderzoeksmethodiek in de afstudeerwerkstukken een aandachtspunt. De masteropleiding vormt een goede basis voor de verdere loopbanen van alumni. Alumni van de masteropleidingen Notarieel Recht en waren in het bijzonder te spreken over hun opleiding.

Masteropleiding Fiscaal Recht

Beoogde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindkwalificaties van de masteropleiding Fiscaal Recht aansluiten bij de vereisten vanuit het vakgebied en passend zijn voor een academisch opleiding op masterniveau. Het waardeert de insteek van de faculteit, waarin studenten zowel een gedegen juridische vorming gericht op positief recht, rechtssystemen, –structuren en metajuridica krijgen, als wetenschappelijk-theoretisch worden gevormd. Het waardeert tevens dat aan alle opleidingen in beginsel civiel effect is verbonden. Dit geeft studenten de mogelijkheid om zich te kwalificeren voor een breed scala aan vervolgoopleidingen en/of (toga)beroepen.

Het panel is van oordeel dat de eindkwalificaties van de opleiding op een aantal punten aangescherpt kunnen worden. Zo zou het de nadruk op het positieve recht met aandacht voor verbredende en grensoverstijgende elementen die de faculteit volgens haar management kenmerkt, terug willen zien in de eindkwalificaties, alsmede de onderscheidende kenmerken van de opleiding. Het panel beveelt daarom aan om de eindkwalificaties aan te passen opdat deze de opleidingseigen en facultaire profilering, ambities en inhoud beter weerspiegelen. Ook adviseert het om de eindkwalificaties meer toekomstbestendig te maken door nadrukkelijker een verbinding te leggen met de sterk veranderende samenleving en rechtspraak. Het geeft in overweging om de eindkwalificaties meer concreet, bijvoorbeeld vanuit competenties of bekwaamheden, te formuleren en daarbij ook expliciete aandacht te besteden aan *soft skills*, attitudes en ethiek. Ook beveelt het aan de verwachte mate van Engelse taalvaardigheid in de eindkwalificaties te specificeren.

Onderwijsleeromgeving

Het panel stelt vast dat het curriculum van de masteropleiding Fiscaal Recht adequaat aansluit bij de eindkwalificaties. Het vakkenaanbod van de masteropleiding biedt voldoende theoretisch-inhoudelijke verdieping alsook meer praktijkgerichte kennis en vaardigheden. Wel zou volgens het panel de aandacht voor juridisch Engels en ethiek versterkt kunnen worden. In de fiscale masteropleiding verdient daarnaast uitbreiding van de aandacht voor schrijfvaardigheid aanbeveling. Het panel concludeert dat de opleiding voldoende samenhang vertoont. Een aandachtspunt betreffende de overlap van bachelor- en mastervakken is sinds het visitatiebezoek, met ingang van 1 september 2018, geremedieerd. De bacheloropleiding Notarieel Recht deelt vanaf die datum geen vakken meer met de masteropleidingen Fiscaal Recht. Het panel is te spreken over de aanpassing van de programma's en acht deze maatregel met name van belang voor de masteropleiding Fiscaal

Recht, waarbinnen studenten tot nu toe met het bachelordiploma Notarieel Recht ruime vrijstelling kregen.

Het panel acht de opzet van de individuele vakken en de toegepaste werkvormen in principe voldoende. Wel constateert het dat deze in combinatie met de lange leerlijnen en het semestersysteem, uitstelgedrag van studenten toelaten. Het adviseert een intensivering van het onderwijs, zodat studenten vanaf het begin van het semester worden aangezet tot actief studiegedrag. Uit de kritische reflectie en de gesprekken tijdens het visitatiebezoek maakte het op dat de faculteit inzet op intensivering en activering van het onderwijs. Er is binnen de faculteit al ruimte gemaakt voor initiatieven rondom alternatieve, meer activerende werkvormen. Het panel waardeert deze initiatieven. Het geeft in overweging om, vanuit aangescherpte eindkwalificaties en met een duidelijk visie op onderwijs en leren, te bezien waartoe men op wil leiden en welke onderwijs- en toetsvormen daar goed bij passen. Het adviseert het facultair management daarnaast om goed te kijken naar de inbedding van de vernieuwingen, alsook naar de benodigde inhoudelijke en organisatorische ondersteuning. Ook beveelt het aan zorg te dragen voor een goede disseminatie van de vernieuwingen.

Het panel heeft gezien dat internationalisering een plaats heeft in het onderwijs. Het heeft hiervoor waardering en ondersteunt de faculteit in het voornemen internationalisering als speerpunt verder uit te bouwen. Het geeft in overweging om de diverse initiatieven die er nu al zijn, goed te stroomlijnen en duidelijk voor het voetlicht te brengen voor zowel de eigen studenten en staf als externe partijen. Ook zou het panel in overweging willen geven om strategische keuzes te maken als het gaat om het aanbieden van opleidingen met partneruniversiteiten. Ten aanzien van het (extracurriculair) excellentieonderwijs, ziet het panel dat er diverse maar enigszins losstaande initiatieven zijn. Het adviseert om vanuit een integraal beleid te werken aan een samenhangend aanbod.

Het panel stelt vast dat de masteropleiding Fiscaal Recht voldoende studeerbaar is. Wel lijken studenten nu soms vrij solistisch te studeren. Om de studeerbaarheid nog te bevorderen acht het panel een hechte en betrokken studentenpopulatie van belang. Het moedigt de faculteit aan hier verder beleid op te ontwikkelen en merkt op dat de voorzieningen van het nieuwe Grotiusgebouw bijdragen aan een prettige en open leer- en werkomgeving. De relatief lage rendementen van de masteropleiding worden grotendeels verklaard door extracurriculaire activiteiten van studenten. Een aandachtspunt dat reeds wordt opgepakt door de faculteit, betreft vertraging van veel studenten bij de masterscriptie. Het panel adviseert het scriptietraject nog eens onder de loep te nemen en bijvoorbeeld strakkere deadlines te hanteren of studenten eerder aan de scriptie te laten beginnen.

Het panel is te spreken over de vakinhoudelijke, wetenschappelijke en didactische kwaliteiten van de staf. Het waardeert de grote inzet van hoogleraren en experts uit de praktijk in het onderwijs, al noemt het de kleine aanstellingen van die laatste groep een voortdurend aandachtspunt. Het waardeert voorts de aandacht voor docentprofessionalisering: het overgrote deel van de staf bezit de basiskwalificatie onderwijs. Wel verdient het systeem van permanente educatie aandacht, alsook de seniorkwalificatie onderwijs.

Toetsing

Het panel stelt vast dat het systeem van toetsing en beoordeling van de masteropleiding Fiscaal Recht adequaat functioneert. De toetsen zijn inhoudelijk en wetenschappelijk van een voldoende masterniveau. Het panel stemt in met de gebruikte toetsvormen; het spreekt in het bijzonder zijn waardering uit voor de wijze waarop de kwaliteit van de mondelinge tentamens wordt geborgd. Het panel trof een nadruk aan op schriftelijke tentamens (als eindtoets). Het adviseert de huidige mix van toetsvormen te bezien, mede in relatie tot de beoogde eindkwalificaties en de beoogde activerende opzet van het opleidingsprogramma. De opleiding zou daarbij niet alleen kunnen denken aan meer gevarieerde en activerende toetsvormen, maar ook aan formatieve of summatieve tussentijdse toetsing.

De begeleiding en beoordeling van de eindwerkstukken vindt op voldoende gedegen wijze plaats. Wel adviseert het panel om de verantwoording van onderzoeksmethoden toe te voegen aan de beoordelingscriteria. Voorts vraagt het panel aandacht voor de omvang van de eindwerkstukken in relatie tot het aantal studiepunten. Het panel constateert dat er bij de diverse opleidingen veel variatie is in het aantal studiepunten, maar zag het verschil in EC's niet duidelijk terug in de omvang en kwaliteit van de werkstukken. Dit is ook het geval bij de dubbele masterscripties; sommige door het panel bestudeerde dubbele scripties verschilden qua inhoud en omvang nauwelijks van reguliere scripties. Het panel adviseert om nog eens goed te kijken naar de honorering van de eindwerkstukken in relatie tot de studentinspanningen. Verder adviseert het om tot een zodanige aanscherping van de vereisten voor de dubbele masterscriptie te komen dat het voor alle betrokkenen duidelijk is waar deze aan moet voldoen. Het panel heeft inmiddels een verbeterplan van de faculteit mogen ontvangen. Het stelt vast dat de daarin opgenomen voorstellen zijn bezwaren zullen wegnemen. Het adviseert een spoedige implementatie ervan.

De kwaliteitsborging van de tentaminering en examinering is voldoende. De examencommissie functioneert naar tevredenheid; zij draagt zichtbaar bij aan de kwaliteitszorg en -borging van de toetsing en beoordeling binnen de opleiding. Het panel heeft waardering voor de periodieke onderzoeken van de examencommissie naar de kwaliteit van de tentamens en afstudeerwerkstukken. Met name de benchmark met de Rijksuniversiteit Groningen, waarbij de beoordelingsresultaten van masterscripties van beide universiteiten met elkaar worden vergeleken, viel het panel in positieve zin op. Het merkt wel op dat de activiteiten van de commissie sterk gericht zijn op de toetsing en beoordeling van afzonderlijke vakken en eindwerkstukken. Met het oog op borging van de realisatie van de eindkwalificaties, adviseert het panel om ook goed zicht te houden op de kwaliteit van toetsing op curriculumniveau.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindwerkstukken van de masteropleiding Fiscaal Recht in het algemeen voldoen aan de eisen die mogen worden gesteld aan de eindwerken van een masteropleiding. Het kan zich vinden in de becijfering en stemt in met het inhoudelijke en wetenschappelijke niveau van de masterscripties. Het ziet duidelijk de uitwerking van de 'lange leerlijnen' terug: de scripties zijn inhoudelijk gedegen en geven blijk van een vertrouwdheid met het burgerlijk recht. Het panel constateert echter ook ruimte voor verbetering ten aanzien van de scherpheid van de geformuleerde probleemstelling, de structuur van de werkstukken en de schrijfstijl en grammatica. Verder vormt het veelal ontbreken van de verantwoording van de onderzoeksmethodiek in de afstudeerwerkstukken een aandachtspunt. De masterscripties van Fiscaal Recht waren daarnaast vaak erg lang en beschrijvend. Alumni kijken met veel waardering terug op de door hen gevolgde studie. De masteropleiding vormt een goede basis voor de verdere loopbanen van alumni.

Masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële master)

Beoogde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindkwalificaties van de masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële master) aansluiten bij de vereisten vanuit het vakgebied en passend zijn voor een academisch opleiding op masterniveau. Het waardeert de insteek van de faculteit, waarin studenten zowel een gedegen juridische vorming gericht op positief recht, rechtssystemen, -structuren en metajuridica krijgen, als wetenschappelijk-theoretisch worden gevormd. Het waardeert tevens dat aan alle opleidingen in beginsel civiel effect is verbonden. Dit geeft studenten de mogelijkheid om zich te kwalificeren voor een breed scala aan vervolgoopleidingen en/of (toga)beroepen.

Het panel is van oordeel dat de eindkwalificaties van de opleiding op een aantal punten aangescherpt kunnen worden. Zo zou het de nadruk op het positieve recht met aandacht voor verbredende en grensoverstijgende elementen die de faculteit volgens haar management kenmerkt, terug willen zien in de eindkwalificaties, alsmede de onderscheidende kenmerken van de opleiding. Het panel beveelt daarom aan om de eindkwalificaties aan te passen opdat deze de opleidingseigen en facultaire profilering, ambities en inhoud beter weerspiegelen. Ook adviseert het om de eindkwalificaties meer

toekomstbestendig te maken door nadrukkelijker een verbinding te leggen met de sterk veranderende samenleving en rechtspraktijk. Het geeft in overweging om de eindkwalificaties meer concreet, bijvoorbeeld vanuit competenties of bekwaamheden, te formuleren en daarbij ook expliciete aandacht te besteden aan *soft skills*, attitudes en ethiek. Ook beveelt het aan de verwachte mate van Engelse taalvaardigheid in de eindkwalificaties te specificeren. Ten slotte adviseert het te bezien in hoeverre het postinitiële profiel van de opleiding versterkt zou kunnen worden en om dit nadrukkelijker in de eindkwalificaties naar voren te laten komen.

Onderwijsleeromgeving

Het panel stelt vast dat het curriculum van de masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële) adequaat aansluit bij de eindkwalificaties. Het vakkenaanbod van de masteropleiding biedt voldoende theoretisch-inhoudelijke verdieping alsook meer praktijkgerichte kennis en vaardigheden. Wel zou volgens het panel de aandacht voor juridisch Engels en ethiek versterkt kunnen worden. Ook verdient uitbreiding van de aandacht voor schrijfvaardigheid aanbeveling. Voorts beveelt het panel aan om het postinitiële karakter van de opleiding sterker aan te zetten door in het programma nadrukkelijker de relatie te leggen met en in te spelen op de beroepspraktijk en specifieke bekwaamheden en behoeften van de studenten. Het panel concludeert dat de opleiding voldoende samenhang vertoont.

Het panel acht de opzet van de individuele vakken en de toegepaste werkvormen in principe voldoende. Wel constateert het dat deze in combinatie met de lange leerlijnen en het semestersysteem, uitstelgedrag van studenten toelaten. Het adviseert een intensivering van het onderwijs, zodat studenten vanaf het begin van het semester worden aangezet tot actief studiegedrag. Uit de kritische reflectie en de gesprekken tijdens het visitatiebezoek maakte het op dat de faculteit inzet op intensivering en activering van het onderwijs. Er is binnen de faculteit al ruimte gemaakt voor initiatieven rondom alternatieve, meer activerende werkvormen. Het panel waardeert deze initiatieven. Het geeft in overweging om per opleiding, vanuit aangescherpte eindkwalificaties en met een duidelijk visie op onderwijs en leren, te bezien waartoe men op wil leiden en welke onderwijs- en toetsvormen daar goed bij passen. Het adviseert het facultair management daarnaast om goed te kijken naar de inbedding van de vernieuwingen, alsook naar de benodigde inhoudelijke en organisatorische ondersteuning. Ook beveelt het aan zorg te dragen voor een goede disseminatie van de vernieuwingen.

Het panel heeft gezien dat internationalisering een plaats heeft in het onderwijs. Het heeft hiervoor waardering en ondersteunt de faculteit in het voornemen internationalisering als speerpunt verder uit te bouwen. Het geeft in overweging om de diverse initiatieven die er nu al zijn, goed te stroomlijnen en duidelijk voor het voetlicht te brengen voor zowel de eigen studenten en staf als externe partijen. Ook zou het panel in overweging willen geven om strategische keuzes te maken als het gaat om het aanbieden van opleidingen met partneruniversiteiten. Ten aanzien van het (extracurriculair) excellentieonderwijs, ziet het panel dat er diverse maar enigszins losstaande initiatieven zijn. Het adviseert om vanuit een integraal beleid te werken aan een samenhangend aanbod.

Het panel stelt vast dat de opleiding voldoende studeerbaar is. Wel lijken studenten nu soms vrij solistisch te studeren. Om de studeerbaarheid nog te bevorderen acht het panel een hechte en betrokken studentenpopulatie van belang. Het moedigt de faculteit aan hier verder beleid op te ontwikkelen en merkt op dat de voorzieningen van het nieuwe Grotiusgebouw bijdragen aan een prettige en open leer- en werkomgeving. De relatief lage rendementen van de masteropleiding worden grotendeels verklaard door extracurriculaire activiteiten van studenten. Een aandachtspunt dat reeds wordt opgepakt door de faculteit, betreft vertraging van veel studenten bij de masterscriptie. Het panel adviseert het scriptietraject nog eens onder de loep te nemen en bijvoorbeeld strakkere deadlines te hanteren of studenten eerder aan de scriptie te laten beginnen.

Het panel is te spreken over de vakinhoudelijke, wetenschappelijke en didactische kwaliteiten van de staf. Het waardeert de grote inzet van hoogleraren en experts uit de praktijk in het onderwijs, al noemt het de kleine aanstellingen van die laatste groep een voortdurend aandachtspunt. Het

waardeert voorts de aandacht voor docentprofessionalisering: het overgrote deel van de staf bezit de basiskwalificatie onderwijs. Wel verdient het systeem van permanente educatie aandacht, alsook de seniorkwalificatie onderwijs.

Toetsing

Het panel stelt vast dat het systeem van toetsing en beoordeling van de masteropleiding Fiscaal Recht (postinitieel) adequaat functioneert. De toetsen zijn inhoudelijk en wetenschappelijk van een voldoende masterniveau. Het panel stemt in met de gebruikte toetsvormen; het spreekt in het bijzonder zijn waardering uit voor de wijze waarop de kwaliteit van de mondelinge tentamens wordt geborgd. Het panel trof een nadruk aan op schriftelijke tentamens (als eindtoets). Het adviseert de huidige mix van toetsvormen te bezien, mede in relatie tot de beoogde eindkwalificaties en de beoogde activerende opzet van het opleidingsprogramma. De opleiding zou daarbij niet alleen kunnen denken aan meer gevarieerde en activerende toetsvormen, maar ook aan formatieve of summatieve tussentijdse toetsing.

De begeleiding en beoordeling van de eindwerkstukken vindt op voldoende gedegen wijze plaats. Wel adviseert het panel om de verantwoording van onderzoeksmethoden toe te voegen aan de beoordelingscriteria. Voorts vraagt het panel aandacht voor de omvang van de eindwerkstukken in relatie tot het aantal studiepunten. Het panel constateert dat er bij de diverse opleidingen veel variatie is in het aantal studiepunten, maar zag het verschil in EC's niet duidelijk terug in de omvang en kwaliteit van de werkstukken. Dit is ook het geval bij de dubbele masterscripties; sommige door het panel bestudeerde dubbele scripties verschilden qua inhoud en omvang nauwelijks van reguliere scripties. Het panel adviseert om nog eens goed te kijken naar de honorering van de eindwerkstukken in relatie tot de studentinspanningen. Verder adviseert het om tot een zodanige aanscherping van de vereisten voor de dubbele masterscriptie te komen dat het voor alle betrokkenen duidelijk is waar deze aan moet voldoen. Het panel heeft inmiddels een verbeterplan van de faculteit mogen ontvangen. Het stelt vast dat de daarin opgenomen voorstellen zijn bezwaren zullen wegnemen. Het adviseert een spoedige implementatie ervan.

De kwaliteitsborging van de tentaminering en examinering is voldoende. De examencommissie functioneert naar tevredenheid; zij draagt zichtbaar bij aan de kwaliteitszorg en -borging van de toetsing en beoordeling binnen de opleiding. Het panel heeft waardering voor de periodieke onderzoeken van de examencommissie naar de kwaliteit van de tentamens en afstudeerwerkstukken. Met name de benchmark met de Rijksuniversiteit Groningen, waarbij de beoordelingsresultaten van masterscripties van beide universiteiten met elkaar worden vergeleken, viel het panel in positieve zin op. Het merkt wel op dat de activiteiten van de commissie sterk gericht zijn op de toetsing en beoordeling van afzonderlijke vakken en eindwerkstukken. Met het oog op borging van de realisatie van de eindkwalificaties, adviseert het panel om ook goed zicht te houden op de kwaliteit van toetsing op curriculumniveau.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindwerkstukken van de masteropleiding Fiscaal Recht (postinitieel) in het algemeen voldoen aan de eisen die mogen worden gesteld aan de eindwerken van een masteropleiding. Het kan zich vinden in de becijfering en stemt in met het inhoudelijke en wetenschappelijke niveau van de masterscripties. Het ziet duidelijk de uitwerking van de 'lange leerlijnen' terug: de scripties zijn inhoudelijk gedegen en geven blijk van een vertrouwdheid met het burgerlijk recht. Het panel constateert echter ook ruimte voor verbetering ten aanzien van de scherpte van de geformuleerde probleemstelling, de structuur van de werkstukken en de schrijfstijl en grammatica. Verder vormt het veelal ontbreken van de verantwoording van de onderzoeksmethodiek in de afstudeerwerkstukken een aandachtspunt. De masterscripties waren daarnaast vaak erg lang en beschrijvend. Alumni kijken met veel waardering terug op de door hen gevolgde studie. De masteropleiding vormt een goede basis voor de verdere loopbanen van alumni.

Masteropleiding International and European Law

Beoogde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindkwalificaties van de masteropleiding International and European Law aansluiten bij de vereisten vanuit het vakgebied en passend zijn voor een academisch opleiding op masterniveau. Het waardeert de insteek van de faculteit, waarin studenten zowel een gedegen juridische vorming gericht op positief recht, rechtssystemen, –structuren en metajuridica krijgen, als wetenschappelijk-theoretisch worden gevormd. Het waardeert tevens dat aan alle opleidingen in beginsel civiel effect is verbonden. Dit geeft studenten de mogelijkheid om zich te kwalificeren voor een breed scala aan vervolgoopleidingen en/of (toga)beroepen.

Het panel is van oordeel dat de eindkwalificaties van de opleiding op een aantal punten aangescherpt kunnen worden. Zo zou het de nadruk op het positieve recht met aandacht voor verbredende en grensoverstijgende elementen die de faculteit volgens haar management kenmerkt, terug willen zien in de eindkwalificaties, alsmede de onderscheidende kenmerken van de opleiding. Het panel beveelt daarom aan om de eindkwalificaties aan te passen opdat deze de opleidingseigen en facultaire profilering, ambities en inhoud beter weerspiegelen. Ook adviseert het om de eindkwalificaties meer toekomstbestendig te maken door nadrukkelijker een verbinding te leggen met de sterk veranderende samenleving en rechtspraak. Het geeft in overweging om de eindkwalificaties meer concreet, bijvoorbeeld vanuit competenties of bekwaamheden, te formuleren en daarbij ook expliciete aandacht te besteden aan *soft skills*, attitudes en ethiek. Ook beveelt het aan de verwachte mate van Engelse taalvaardigheid in de eindkwalificaties te specificeren. Het panel kan zich vinden in de voorgenomen samenvoeging van de masteropleiding International and European Law met European Law in het licht van de inhoudelijke overlap tussen de twee opleidingen.

Onderwijsleeromgeving

Het panel stelt vast dat het curriculum van de masteropleiding International and European Law adequaat aansluit bij de eindkwalificaties. Het vakkenaanbod van de masteropleiding biedt voldoende theoretisch-inhoudelijke verdieping alsook meer praktijkgerichte kennis en vaardigheden en besteedt voldoende aandacht aan juridisch Engels en ethiek. Het panel concludeert dat de opleiding voldoende samenhang vertoont. Het merkt op dat de inhoudelijke samenhang voor een groot deel afhangt van de keuzes van individuele studenten. Het kan zich goed vinden in de samenvoeging met de masteropleiding European Law, waarbij de voorgestelde specialisaties een sterkere samenhang in de te volgen vakken zullen garanderen.

Het panel acht de opzet van de individuele vakken en de toegepaste werkvormen in principe voldoende. Wel constateert het dat deze in combinatie met de lange leerlijnen en het semestersysteem, uitstelgedrag van studenten toelaten. Het adviseert een intensivering van het onderwijs, zodat studenten vanaf het begin van het semester worden aangezet tot actief studiegedrag. Uit de kritische reflectie en de gesprekken tijdens het visitatiebezoek maakte het op dat de faculteit inzet op intensivering en activering van het onderwijs. Er is binnen de faculteit al ruimte gemaakt voor initiatieven rondom alternatieve, meer activerende werkvormen. Het panel waardeert deze initiatieven. Het geeft in overweging om per opleiding, vanuit aangescherpte eindkwalificaties en met een duidelijk visie op onderwijs en leren, te bezien waartoe men op wil leiden en welke onderwijs- en toetsvormen daar goed bij passen. Het adviseert het facultair management daarnaast om goed te kijken naar de inbedding van de vernieuwingen, alsook naar de benodigde inhoudelijke en organisatorische ondersteuning. Ook beveelt het aan zorg te dragen voor een goede disseminatie van de vernieuwingen.

Het panel heeft gezien dat internationalisering een centrale plaats heeft in de opleiding. Het heeft hiervoor waardering en ondersteunt de faculteit in het voornemen internationalisering als speerpunt verder uit te bouwen. Het geeft in overweging om de diverse initiatieven die er nu al zijn, goed te stroomlijnen en duidelijk voor het voetlicht te brengen voor zowel de eigen studenten en staf als externe partijen. Ook zou het panel in overweging willen geven om strategische keuzes te maken als het gaat om het aanbieden van opleidingen met partneruniversiteiten. Ten aanzien van het

(extracurriculair) excellentieonderwijs, ziet het panel dat er diverse maar enigszins losstaande initiatieven zijn. Het adviseert om vanuit een integraal beleid te werken aan een samenhangend aanbod.

Het panel stelt vast dat de opleiding voldoende studeerbaar is. Wel lijken studenten nu soms vrij solistisch te studeren. Om de studeerbaarheid nog te bevorderen acht het panel een hechte en betrokken studentenpopulatie van belang. Het moedigt de faculteit aan hier verder beleid op te ontwikkelen en merkt op dat de voorzieningen van het nieuwe Grotiusgebouw bijdragen aan een prettige en open leer- en werkomgeving. De relatief lage rendementen van de opleiding worden grotendeels verklaard door extracurriculaire activiteiten van studenten. Een aandachtspunt dat reeds wordt opgepakt door de faculteit, betreft vertraging van veel studenten bij de masterscriptie. Het panel adviseert het scriptietraject nog eens onder de loep te nemen en bijvoorbeeld strakkere deadlines te hanteren of studenten eerder aan de scriptie te laten beginnen.

Het panel is te spreken over de vakinhoudelijke, wetenschappelijke en didactische kwaliteiten van de staf. Het waardeert de grote inzet van hoogleraren en experts uit de praktijk in het onderwijs, al noemt het de kleine aanstellingen van die laatste groep een voortdurend aandachtspunt. Het waardeert voorts de aandacht voor docentprofessionalisering: het overgrote deel van de staf bezit de basiskwalificatie onderwijs. Wel verdient het systeem van permanente educatie aandacht, alsook de seniorkwalificatie onderwijs.

Toetsing

Het panel stelt vast dat het systeem van toetsing en beoordeling van de masteropleiding International and European Law adequaat functioneert. De toetsen zijn inhoudelijk en wetenschappelijk van een voldoende masterniveau. Het panel stemt in met de gebruikte toetsvormen; het spreekt in het bijzonder zijn waardering uit voor de wijze waarop de kwaliteit van de mondelinge tentamens wordt geborgd. Het panel trof een nadruk aan op schriftelijke tentamens (als eindtoets). Het adviseert de huidige mix van toetsvormen te bezien, mede in relatie tot de beoogde eindkwalificaties en de beoogde activerende opzet van het opleidingsprogramma. De opleiding zou daarbij niet alleen kunnen denken aan meer gevarieerde en activerende toetsvormen, maar ook aan formatieve of summatieve tussentijdse toetsing.

De begeleiding en beoordeling van de eindwerkstukken vindt op voldoende gedegen wijze plaats. Wel adviseert het panel om de verantwoording van onderzoeksmethoden toe te voegen aan de beoordelingscriteria. Voorts vraagt het panel aandacht voor de omvang van de eindwerkstukken in relatie tot het aantal studiepunten. Het panel constateert dat er bij de diverse opleidingen veel variatie is in het aantal studiepunten, maar zag het verschil in EC's niet duidelijk terug in de omvang en kwaliteit van de werkstukken. Dit is ook het geval bij de dubbele masterscripties; sommige door het panel bestudeerde dubbele scripties verschilden qua inhoud en omvang nauwelijks van reguliere scripties. Het panel adviseert om nog eens goed te kijken naar de honorering van de eindwerkstukken in relatie tot de studentinspanningen. Verder adviseert het om tot een zodanige aanscherping van de vereisten voor de dubbele masterscriptie te komen dat het voor alle betrokkenen duidelijk is waar deze aan moet voldoen. Het panel heeft inmiddels een verbeterplan van de faculteit mogen ontvangen. Het stelt vast dat de daarin opgenomen voorstellen zijn bezwaren zullen wegnemen. Het adviseert een spoedige implementatie ervan.

De kwaliteitsborging van de tentaminering en examinering is voldoende. De examencommissie functioneert naar tevredenheid; zij draagt zichtbaar bij aan de kwaliteitszorg en -borging van de toetsing en beoordeling binnen de opleiding. Het panel heeft waardering voor de periodieke onderzoeken van de examencommissie naar de kwaliteit van de tentamens en afstudeerwerkstukken. Met name de benchmark met de Rijksuniversiteit Groningen, waarbij de beoordelingsresultaten van masterscripties van beide universiteiten met elkaar worden vergeleken, viel het panel in positieve zin op. Het merkt wel op dat de activiteiten van de commissie sterk gericht zijn op de toetsing en beoordeling van afzonderlijke vakken en eindwerkstukken. Met het oog op

borging van de realisatie van de eindkwalificaties, adviseert het panel om ook goed zicht te houden op de kwaliteit van toetsing op curriculumniveau.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindwerkstukken van de masteropleiding International and European Law in het algemeen voldoen aan de eisen die mogen worden gesteld aan de eindwerken van een masteropleiding. Het kan zich vinden in de becijfering en stemt in met het inhoudelijke en wetenschappelijke niveau van de masterscripties. Het ziet duidelijk de uitwerking van de 'lange leerlijnen' terug: de scripties zijn inhoudelijk gedegen en geven blijk van een vertrouwdheid met het burgerlijk recht. Het panel constateert echter ook ruimte voor verbetering ten aanzien van de scherpheid van de geformuleerde probleemstelling, de structuur van de werkstukken en de schrijfstijl en grammatica. Verder vormt het veelal ontbreken van de verantwoording van de onderzoeksmethodiek in de afstudeerwerkstukken een aandachtspunt. De masterscripties waren daarnaast vaak erg lang en beschrijvend. Alumni kijken met veel waardering terug op de door hen gevolgde studie. De masteropleiding vormt een goede basis voor de verdere loopbanen van alumni.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

Algemeen eindoordeel voldoende

Bacheloropleiding Notarieel Recht

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

Algemeen eindoordeel voldoende

Bacheloropleiding European Law School

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

Algemeen eindoordeel voldoende

Masteropleiding Nederlands Recht

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

Algemeen eindoordeel voldoende

Masteropleiding Notarieel Recht

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Fiscaal Recht

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële master)

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding International and European Law

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

De voorzitter en de secretaris van het panel verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 04/10/2018

Em. prof. mr. A.F.M. (Adriaan) Dorresteyn

Drs. R.L. (Renate) Prenen

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING

Organisatie van het onderwijs

De Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit biedt drie bacheloropleidingen en acht masteropleidingen aan. De onderzoeksmaster Onderneming en Recht en de postinitiele masteropleiding Veiligheidszorg, Recht en Bestuur vallen niet onder de in december 2017 uitgevoerde opleidingsbeoordelingen. Het Faculteitsbestuur bestaat uit vier leden: de decaan, de vice-decaan onderzoek, de vice-decaan onderwijs en de directeur. Een studentassessor heeft een adviserende stem. Het personeel is ondergebracht in veertien vaksecties, die elk onder leiding van een sectiehoofd staan. De onderwijsondersteuning is ondergebracht bij drie bureaus: Bureau Onderwijs, Bureau Interne en Externe Betrekkingen en Student Support. De faculteit heeft drie opleidingscommissies, die in gezamenlijke vergadering het bestuur adviseren over voor het onderwijs relevant beleid. Daarnaast kent de faculteit ten behoeve van het onderwijs een Commissie Kwaliteitszorg, een Wetenschappelijke Adviesraad en een Raad van Advies voor de Rechtspraak. De Commissie Kwaliteitszorg houdt zich bezig met het behandelen van vraagstukken en concrete verzoeken op het brede gebied van onderwijsbeleid en -kwaliteit. De Wetenschappelijke Adviesraad heeft het regelmatig monitoren en ontwikkelen van wetenschappelijke elementen in de juridische opleidingen tot doel. De Raad van Advies voor de Rechtspraak richt zich op het bevorderen van de optimale aansluiting van de eindtermen en de inrichting van de opleidingen op de eisen die vakgenoten en de beroepspraktijk stellen. Voorts kent zij het Radboud International College of Law (RICOL), het beleidsmatige advies- en afstemmingsorgaan voor internationalisering binnen de faculteit. Er zijn twee examencommissies voor respectievelijk de initiële en postinitiële opleidingen.

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde eindkwalificaties tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

Facultair profiel en eindkwalificaties alle opleidingen

De Faculteit der Rechtsgeleerdheid stelt zich volgens de kritische reflectie ten doel haar studenten te vormen tot academici die door hun opleiding in staat zijn met gevoel voor maatschappelijke verantwoordelijkheid op zelfstandige wijze juridische problemen te onderkennen, te analyseren en op te lossen. De academische vorming van de Nijmeegse rechtenstudent kenmerkt zich daarom door koppeling van het onderwijs aan wetenschappelijk onderzoek en door een sterke oriëntatie op de rechtspraak, met een accent op burgerlijk recht. De faculteit kiest nadrukkelijk voor een klassiek-positiefrechtelijke insteek van haar opleidingen. Volgens het panel past deze benadering goed bij de Nijmeegse onderzoeks- en onderwijstraditie. Tegelijkertijd ziet het een spanning tussen enerzijds deze positiefrechtelijke insteek en anderzijds het wetenschappelijke karakter van de opleidingen, die jonge juridische academici toerusten voor een toenemende mondiale en complexe samenleving. Desgevraagd liet het management tijdens het visitatiebezoek weten dat de positiefrechtelijke insteek niet betekent dat studenten niet leren om over de grenzen van het recht te kijken. Naast kleinschaligheid/interactiviteit en praktijkgerichtheid en wetenschappelijkheid, is het grensverleggende karakter een van de profielkenmerken van het onderwijs binnen de faculteit. Er

wordt naast positief recht veel aandacht besteed aan rechtsstructuren en –systemen in de opleidingen. Ook is er verplicht onderwijs in de metajuridica als rechtsgeschiedenis, rechtsfilosofie en rechtssociologie, juridische (beroeps)ethiek en ruime aandacht voor de internationale en Europese dimensie van het recht.

Bij bestudering van de eindkwalificaties van alle opleidingen constateerde het panel dat deze verbreding ten opzichte van het positief recht daarin niet duidelijk terug te vinden is. Ook is het panel van mening dat de eindkwalificaties dusdanig algemeen zijn geformuleerd (sterk gericht op kennis van en inzicht in juridische hoofdvakken en ondersteunende vakken) dat deze weinig ambitie en toekomstgerichtheid uitstralen. De eindkwalificaties zijn soms weinig onderscheidend qua inhoud en niveau. Het beveelt daarom in algemene zin aan om de eindkwalificaties aan te passen opdat deze de opleidingseigen en facultaire profilering, ambities en inhoud beter weerspiegelen. Ook adviseert het om de eindkwalificaties meer toekomstbestendig te maken door nadrukkelijker een verbinding te leggen met de sterk veranderende samenleving en rechtspraktijk. Het geeft in overweging om de eindkwalificaties meer concreet, bijvoorbeeld vanuit competenties of bekwaamheden, te formuleren en daarbij ook op metaniveau expliciete aandacht te besteden aan *soft skills*, attitudes en ethiek, zoals nu al nadrukkelijk gebeurt in de eindkwalificaties van de bachelor- en masteropleiding Notarieel Recht. Ten slotte merkt het panel op dat de verwachte Engelse taalvaardigheid geen onderdeel uitmaakt van de eindkwalificaties. De faculteit noemt dit zelf ook een verbeterpunt in de kritische reflecties. Volgens het panel is een goede beheersing van (juridisch) Engels, zowel in woord als geschrift, onontbeerlijk, aangezien veel afgestudeerden terecht komen in een internationale werkomgeving. Het beveelt dan ook aan om de eindkwalificaties van alle opleidingen op dit punt aan te passen.

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid heeft tot doel zodanige kennis, vaardigheid en inzicht bij te brengen op het gebied van Nederlands recht, dat de afgestudeerde in staat is tot een zelfstandige beoefening van juridische functies en in aanmerking komt voor een eventuele vervolgopleiding tot wetenschappelijk onderzoeker. In combinatie met een passende juridische masteropleiding stelt de opleiding studenten in staat het civiel effect te behalen, waarmee zij toegang krijgen tot de togaberoepen. In lijn met het facultair profiel richt de opleiding zich op het positief recht van de hoofdgebieden van het recht, met extra aandacht voor het privaatrecht. Daarnaast krijgen studenten onder andere kennis van enkele metajuridische vakken, leren zij juridische problemen te analyseren en op te lossen, een oordeel te vormen vanuit juridisch en maatschappelijk perspectief, schriftelijk en mondeling te interacteren, en een eenvoudig wetenschappelijk onderzoek uit te voeren onder begeleiding. Het panel waardeert de breedte van de opleiding. Door deze brede basis staan alle keuzes voor masterspecialisaties in het Nederlands recht voor studenten open en is het daarnaast met deficiëntieprogramma's mogelijk in een aantal niet direct gerelateerde masters buiten het Nederlands recht in te stromen.

Het panel stelt vast dat de eindkwalificaties voldoen aan de nationale en internationale standaarden en passend zijn voor een juridische academische bacheloropleiding. Met het oog op de toekomstbestendigheid van de opleiding adviseert het panel wel om de aandacht voor de internationale context van het Nederlands recht te versterken in de eindkwalificaties. Een ander aandachtspunt betreft de mondelinge en schriftelijke vaardigheden. Eindkwalificatie d verwijst enkel naar het mondeling en schriftelijk bespreken en ter discussie stellen van juridische vraagstukken en problemen. Het panel adviseert nadere specificatie van deze eindkwalificatie met onder meer pleiten en onderhandelen.

Bacheloropleiding Notarieel Recht

De bacheloropleiding Notarieel Recht beoogt zodanige kennis, vaardigheid en inzicht bij te brengen op het notariële rechtsgebied dat de afgestudeerde in staat is tot een zelfstandige uitoefening van juridische functies, zoals de notariële beroepspraktijk, de advocatuur, de rechterlijke macht en de fiscale praktijk, en in aanmerking komt voor een eventuele vervolgopleiding tot wetenschappelijk onderzoeker. De afgestudeerde Nijmeegse notarieel jurist beschikt over een grondige kennis van en

een goed inzicht in de groundbegrippen, het systeem en de belangrijkste leerstukken op de hoofdgebieden van het notariële recht, te weten het familievermogensrecht, het registergoederenrecht, het ondernemingsrecht en het bij deze drie pijlers behorende belastingrecht. De afgestudeerde is tevens in staat op systematische wijze kennis en inzicht te verwerven, die hij/zij toetst op praktische rechtszin en die hij/zij op schriftelijke of mondelinge wijze toegankelijk weet te maken voor anderen. De notariële bacheloropleiding verschaft de afgestudeerde bovendien inzicht in de voor de notariële beroepsgroep geldende regels, gebruiken, gewoonten en ethische maatstaven. Het panel acht deze profilering herkenbaar en passend. De opleiding voldoet aan de wettelijke beroepsvereisten die zijn uitgewerkt in het Convenant Civiel Effect en aan de vereisten van het Besluit beroepsvereisten kandidaat-notaris d.d. 27 september 2012. In combinatie met een notariële masteropleiding geeft de opleiding daarmee toegang tot het ambt van kandidaat-notaris. Door de mogelijkheid om (in combinatie met een passende juridische masteropleiding) het civiel effect te behalen kwalificeert de afgestudeerde voor de togaberoepen.

Na bestudering van de eindkwalificaties stelt het panel vast dat deze voldoen aan de (inter-)nationale standaarden met betrekking tot een wetenschappelijke opleiding op bachelorniveau. Het panel heeft waardering voor de toevoeging van eindterm f, die betrekking heeft op inzicht in de mores van de beroepsgroep. Het panel hecht er waarde aan dat studenten tijdens de opleiding niet alleen een mechanische toepassing van het recht leren, maar zich ook een academische attitude eigen maken met aandacht voor de moreel-ethische kant van het recht. Een aandachtspunt betreft de mondelinge en schriftelijke vaardigheden. Het panel constateert dat eindkwalificatie d zich beperkt tot het mondeling en schriftelijk bespreken en ter discussie stellen van juridische vraagstukken en problemen en adviseert nadere specificatie van deze eindkwalificatie met onder meer pleiten en onderhandelen.

Bacheloropleiding European Law School

Conform de kritische reflectie streeft de bacheloropleiding European Law School (ELS) ernaar de afgestudeerde een brede en grondige kennis bij te brengen van zowel het internationaal (publiek)recht als het institutionele en materiële recht van de Europese Unie (EU). Aan de doorwerking van het Europees recht in de Nederlandse rechtsorde wordt bijzondere aandacht besteed. Daarnaast heeft de afgestudeerde grondige kennis van de groundbegrippen, structuur en kernbegrippen van het privaatrecht, staatsrecht (inclusief het staatsrecht van een aantal landen van de EU), bestuurs(proces)recht, straf(proces)recht, alsmede gedegen kennis van het burgerlijk procesrecht en ondernemings- en handelsrecht. Bovendien heeft de afgestudeerde basiskennis van rechtsfilosofie, -sociologie of -geschiedenis in Europees perspectief. De bacheloropleiding ELS stelt de afgestudeerde voorts in staat om verworven kennis toe te passen op problemen in de rechtspraktijk en op rechtsvragen. Ten slotte beschikt hij/zij over noodzakelijke mondelinge, schriftelijke en wetenschappelijke vaardigheden. Het is het panel opgevallen dat de opleiding nadrukkelijk kiest voor een breed profiel; ze omvat naast het geldende internationaal en Europees recht ook de bestudering van het geldende Nederlands recht. Het panel heeft hier waardering voor. De opleiding voldoet aan de eisen met betrekking tot het civiel effect die in een convenant tussen rechtenopleidingen en de betrokken beroepsgroepen zijn afgesproken.

Het panel heeft de eindkwalificaties van de bacheloropleiding ELS bestudeerd (zie bijlage 3a) en stelt vast dat deze in lijn zijn met het domeinspecifiek referentiekader (zie bijlage 2). De aspecten die volgens het domeinspecifiek referentiekader in ieder geval aan de orde moeten komen in de opleidingen – kennis/inzicht, academische en juridische vaardigheden en academisch burgerschap/attitude – vinden hun reflectie in de inhoud van de eindkwalificaties. Het panel stelt bovendien vast dat de eindkwalificaties voldoen aan de Dublin-descriptoren en derhalve passend zijn voor een academische opleiding op bachelorniveau. Een aandachtspunt betreft de mondelinge en schriftelijke vaardigheden. Het panel constateert dat de betreffende eindkwalificatie d zich richt op het mondeling en schriftelijk bespreken en ter discussie stellen van juridische vraagstukken en problemen. Het vindt dit een vrij smalle benadering. Volgens het panel is het van belang dat studenten bijvoorbeeld ook leren om een pleidooi te houden en te onderhandelen. Het adviseert een verruiming van deze eindkwalificatie.

Masteropleiding Nederlands Recht

De masteropleiding Nederlands Recht kent een vijftal specialisaties die de kern vormen van het Nederlandse positieve recht: Burgerlijk recht, Strafrecht, Staats- en bestuursrecht, Ondernemingsrecht en Financieel recht. Daarnaast zijn er de gecombineerde opleiding (dubbele masterspecialisatie) Burgerlijk recht en Corporate and Insolvency Law en de duale masterspecialisatie Onderneming en Recht. De opleiding leidt in combinatie met een juridische bacheloropleiding tot het civiel effect en geeft daarmee toegang tot de togaberoepen.

In de masterspecialisatie Burgerlijk recht analyseert de student het systeem van het burgerlijk recht en kan hij/zij zich verdiepen en/of verbreden op het terrein van bijvoorbeeld arbeidsrecht, aansprakelijkheidsrecht en faillissementsrecht. De masterspecialisatie Strafrecht bestudeert het geldende strafrecht en de grondslagen ervan, actuele juridische ontwikkelingen, fundamentele rechten en het penitentiaire recht. Ook krijgen studenten een introductie in het internationale strafrecht en maken zij kennis met specialistische thema's, zoals drugs- en wapenwetgeving. Daarnaast is er ruimte voor verdieping in de aan het strafrecht verwante disciplines zoals criminologie, veiligheidsbeleid of forensische psychiatrie. De specialisatie Staats- en bestuursrecht gaat in op het juridische fundament voor het overheidsbestuur en de overheidsorganisatie van de democratische rechtsstaat. Het staatsrecht regelt daarmee vele belangrijke aspecten van de verhouding tussen staat en burgers. In de specialisatie Ondernemingsrecht ligt de nadruk op privaatrecht en de onderneming, alsmede de relatie tussen beide onderdelen, een belangrijk kenmerk van de Nijmeegse benadering. Centraal staat de rechtspersoon, met daarin aandacht voor de fundamentele van het ondernemingsrecht en de internationale aspecten daarvan. De verdieping vindt plaats op twee terreinen: de kapitaalvennootschappen en de personenvennootschappen, stichtingen en verenigingen. Voorts wordt in de masterspecialisatie Financieel recht de regulering van de financiële markt en de spelers die daarop actief zijn bestudeerd. Daarbij richt de specialisatie zich op banken, verzekeraars, effectenbemiddelaars, maar ook de positie van financiële toezichthouders. Ten slotte is de duale masterspecialisatie Onderneming & Recht gericht op de commerciële rechtspraktijk. Deze specialisatie gaat in op de theoretische en praktische aspecten van het ondernemingsgerichte privaatrecht. De internationale onderneming staat daarbij centraal. Naast ondernemingsrecht wordt aandacht besteed aan insolventierecht, financieel recht, internationaal privaatrecht en *legal English*.

De masteropleiding heeft een set eindkwalificaties geformuleerd die identiek is voor alle specialisaties. Volgens het panel voldoet deze aan de (inter-)nationale academische en professionele standaarden. Wel is het van mening dat de gezamenlijke eindkwalificaties zodanig algemeen geformuleerd zijn dat deze weinig ambitieus en onderscheidend zijn. Het panel noemt dit een gemis, daar in de diverse specialisaties juist de onderscheidende kenmerken zitten. Het adviseert de opleiding dan ook om de eindkwalificaties nader uit te splitsen per specialisatie.

Masteropleiding Notarieel Recht

Zoals uit de kritische reflectie blijkt beoogt de notariële masteropleiding aan de Radboud Universiteit notarieel academische juristen op te leiden die in staat zijn tot een zelfstandige uitoefening van juridische functies, bijvoorbeeld in de notariële beroepspraktijk, de advocatuur, de rechtelijke macht en de fiscale praktijk, en in aanmerking komen voor een eventuele vervolgoopleiding tot wetenschappelijk onderzoeker. De opleiding leidt in combinatie met een juridische bacheloropleiding dan ook tot het civiel effect en voldoet aan de vereisten van het Besluit op het notarisambt (2012, 459). In combinatie met een notariële bacheloropleiding geeft ze daarmee toegang tot het ambt van kandidaat-notaris. Na afronding van de studie heeft de student grondige, verdiepte en verbrede kennis van het notarieel recht en aangrenzende vakgebieden. Daarnaast kan hij/zij onder andere complexe juridische problemen oplossen, oordelen vormen vanuit juridisch en maatschappelijk perspectief, mondeling en schriftelijk communiceren met vakgenoten en leken en wetenschappelijk onderzoek uitvoeren. Bovendien heeft de afgestudeerde verdiept inzicht in de mores van de beroepsgroep en is hij/zij in staat een verantwoorde persoonlijke beroepskeuze te maken.

Het panel stelt vast dat de eindkwalificaties voldoen aan de standaarden die nationaal en internationaal gangbaar zijn. Ook zijn ze van voldoende academisch masterniveau. Het panel heeft waardering voor de toevoeging van eindterm f, die betrekking heeft op verdiept inzicht in de voor de notariële beroepsgroep geldende regels, gebruiken, gewoonten en ethische maatstaven. Het acht deze attitudeontwikkeling van groot belang voor een moreel-ethische en professionele beroepsuitoefening.

Masteropleiding Fiscaal Recht

De masteropleiding Fiscaal Recht beoogt studenten een academische scholing te geven op het terrein van het belastingrecht. De masteropleiding wordt vooraf gegaan door een generieke bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid of Notarieel Recht. Hierdoor behalen nagenoeg alle studenten die de masteropleiding Fiscaal Recht volgen het civiel effect, hetgeen hen tevens in staat stelt tot toetreding tot de advocatuur en de rechtelijke macht. De opleiding voldoet ook aan de eisen van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (NOB), waardoor afgestudeerden toegang kunnen krijgen tot de beroepsopleiding van de NOB. De opleiding kenmerkt zich door haar generieke fiscale karakter en haar focus op de Nederlandse fiscale praktijk. Naast een grondige, verdiepte en verbrede kennis van het fiscale recht leren studenten fiscaalrechtelijke problemen te analyseren en op te lossen. Verder beoogt de opleiding studenten verder te vormen op het gebied van oordeelsvorming vanuit juridisch en maatschappelijk perspectief, mondelinge en schriftelijke interactievaardigheden, wetenschappelijk onderzoek en permanente juridische professionalisering. Het panel kan zich vinden in de profilering van de opleiding en constateert dat de eindkwalificaties voldoen aan nationale en internationale vereisten.

Masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële)

De postinitiële masteropleiding Fiscaal Recht is opgezet in samenwerking met PricewaterhouseCoopers (PwC) en de Belastingdienst. De masteropleiding wordt voorafgegaan door een bachelor- of masteropleiding op academisch niveau, waar nodig een schakelprogramma, en is uitsluitend toegankelijk voor personen werkzaam in de fiscale sector. Evenals de initiële masteropleiding Fiscaal Recht beoogt de opleiding een brede fiscale vorming te bieden met een focus op de Nederlandse fiscale praktijk. De opleiding voldoet aan de eisen van de NOB en biedt afgestudeerden toegang tot de beroepsopleiding. Doordat de meeste studenten geen juridische vooropleiding hebben gevolgd, kan veelal geen sprake zijn van toekenning van het civiel effect.

Het panel heeft de eindkwalificaties van de opleiding bestudeerd (zie bijlage 3a) en constateert dat deze identiek zijn aan de eindkwalificaties van de initiële masteropleiding Fiscaal Recht. Ook constateert het panel dat de postinitiële opleiding zich uitsluitend in opzet en in de meer op de beroepspraktijk gerichte insteek van de scriptie onderscheidt van de reguliere masteropleiding. De studenten volgen nagenoeg hetzelfde programma als de initiële studenten (zie tevens Standaard 2). Het panel vindt dit een gemiste kans. De studenten onderscheiden zich van reguliere fiscale masterstudenten doordat zij al werkzaam zijn in de beroepspraktijk en een niet-juridische opleidingsachtergrond hebben. Hierdoor brengen zij veelal andere competenties en behoeften alsook eigen praktijkervaringen mee in het onderwijs. Het panel beveelt aan te bezien in hoeverre het postinitiële profiel van de opleiding versterkt zou kunnen worden. Ook adviseert het om het postinitiële profiel nadrukkelijker in de eindkwalificaties naar voren te laten komen.

Masteropleiding International and European Law

Zoals uit de kritische reflectie blijkt, kent de masteropleiding International and European Law een positiefrechtelijke insteek en biedt ze de mogelijkheid tot specialisatie in het Europese en/of internationale recht, zowel in verdiepende als verbredende zin. In de opleiding leert de student met name complexe juridische figuren en vraagstukken te bestuderen en problematiseren, nieuwe juridische problemen te onderkennen, analyseren en beoordelen, en zelfstandig nieuwe juridische kennis te verwerven, met name ontleend aan bronnen van internationaal en/of Europees recht. Aandacht wordt voorts besteed aan de Europeanisering en internationalisering van het nationale recht. Verder houden complexe juridische problemen vaak deels verband met sociaaleconomische, maatschappelijke en grensoverschrijdende ontwikkelingen en de diversificatie van het recht. Deze

problemen worden in de opleiding daarom zo veel mogelijk in hun context aan de orde gesteld. Het panel kan zich vinden in de profilering van de opleiding. In combinatie met een juridische bacheloropleiding leidt ze tot het civiel effect, hetgeen het panel positief vindt.

De opleiding in haar huidige opzet is vooral gericht op Nederlandse studenten en wordt deels in het Nederlands en deels in het Engels verzorgd. Voor het studiejaar 2019-2020 is een samenvoeging van de opleiding met de Engelstalige masteropleiding European Law voorzien (zie tevens het Engelstalig deel van dit rapport). De nieuwe masteropleiding zal verder gaan onder de naam International and European Law en zal geheel in het Engels worden verzorgd. Het panel kan zich vinden in de voorgenomen samenvoeging in het licht van de inhoudelijke overlap tussen de twee opleidingen. Het acht een volledig Engelstalig programma daarbij passender voor de rechtsgebieden die de opleiding bestrijkt. Het panel constateert voorts dat de eindkwalificaties voldoen aan de eisen die nationaal en internationaal gangbaar zijn en passen binnen het domeinspecifieke referentiekader. Ook zijn ze in lijn met de Dublin-descriptoren.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de eindkwalificaties van de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid, Notarieel Recht en European Law School, en die van de masteropleidingen Nederlands Recht, Notarieel Recht Fiscaal Recht, Fiscaal Recht (postnitiel) en International and European Law, aansluiten bij de vereisten vanuit het vakgebied en passend zijn voor een academisch opleiding op bachelor-respectievelijk masterniveau. Het waardeert de insteek van de faculteit, waarin studenten zowel een gedegen juridische vorming gericht op positief recht, rechtssystemen, –structuren en metajuridica krijgen, als wetenschappelijk-theoretisch worden gevormd. Het waardeert tevens dat aan alle opleidingen in beginsel civiel effect is verbonden. Dit geeft studenten de mogelijkheid om zich te kwalificeren voor een breed scala aan vervolgoedingen en/of (toga)beroepen.

Het panel is van oordeel dat de eindkwalificaties van de bachelor- en masteropleidingen op een aantal punten aangescherpt kunnen worden. Zo zou het de nadruk op het positieve recht met aandacht voor verbredende en grensoverstijgende elementen die de faculteit volgens haar management kenmerkt, terug willen zien in de eindkwalificaties, alsmede de onderscheidende kenmerken van de opleidingen. Het panel beveelt daarom in algemene zin aan om de eindkwalificaties aan te passen opdat deze de opleidingseigen en facultaire profilering, ambities en inhoud beter weerspiegelen. Ook adviseert het om de eindkwalificaties meer toekomstbestendig te maken door nadrukkelijker een verbinding te leggen met de sterk veranderende samenleving en rechtspraktijk. Het geeft in overweging om de eindkwalificaties meer concreet, bijvoorbeeld vanuit competenties of bekwaamheden, te formuleren en daarbij, waar nodig, ook expliciete aandacht te besteden aan soft skills, attitudes en ethiek. Ook beveelt het aan de verwachte mate van Engelse taalvaardigheid in de eindkwalificaties te specificeren.

Het panel is positief over de breedte van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid. Het adviseert met het oog op de toekomstbestendigheid van de opleiding om de aandacht voor de internationale context van het Nederlands recht te versterken in de eindkwalificaties. Met betrekking tot de bacheloropleiding Notarieel Recht waardeert het de aandacht in de eindkwalificaties voor inzicht in de mores van de beroepsgroep en de moreel-ethische kant van het recht. Het panel heeft eveneens waardering voor het profiel van de bacheloropleiding European Law School, dat naast het geldende internationaal en Europees recht ook de bestudering van het geldende Nederlands recht omvat. Het beveelt alle drie de bacheloropleidingen aan om de eindkwalificaties inzake mondelinge en schriftelijke vaardigheden te verbreden.

Voor de masteropleiding Nederlands Recht zou het panel graag zien dat daar waar mogelijk en wenselijk de eindkwalificaties nader worden uitgesplitst per specialisatie. Met betrekking tot de masteropleiding Notarieel Recht waardeert het de aandacht in de eindkwalificaties voor inzicht in de mores van de beroepsgroep en de moreel-ethische kant van het recht. Het panel adviseert in de eindkwalificaties van de masteropleiding Fiscaal Recht en de postnitiële masteropleiding Fiscaal Recht expliciet aandacht te besteden aan ethiek. Het beveelt ook aan te bezien in hoeverre het

postinitiële profiel van die tweede opleiding versterkt zou kunnen worden en om dit nadrukkelijker in de eindkwalificaties naar voren te laten komen. Het panel kan zich vinden in de voorgenomen samenvoeging van de masteropleiding International and European Law met European Law in het licht van de inhoudelijke overlap tussen de twee opleidingen.

Conclusie

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Bacheloropleiding Notarieel Recht: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Bacheloropleiding European Law School: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding Nederlands Recht: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding Notarieel Recht: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding Fiscaal Recht: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële master): het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding International and European Law: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting:

De inhoud en vormgeving van het programma stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Bevindingen

Bacheloropleidingen: opbouw van het curriculum

De driejarige *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* (180 EC) wordt zowel in voltijd als in deeltijd aangeboden. Ze kende de afgelopen jaren een instroom van rond de 500 studenten. De opleiding biedt een brede oriëntatie op de hoofdgebieden van het recht, waarmee een belangrijk deel van het civiel effect wordt gerealiseerd. In het eerste jaar maken studenten kennis met alle hoofdvakken van het nationaal, Europees en internationaal recht. In het tweede jaar wordt ruime aandacht besteed aan de hoofdvakken van het publiekrecht. Deze worden geflankeerd door rechtshistorische vakken. In het derde jaar staan het burgerlijk recht, het ondernemingsrecht en het Europese economische recht centraal. Ook worden metajuridische en ondersteunende vakken aangeboden. Verder omvat het curriculum in alle hoofdvakken essays en oefenrechtbanken (*rotae*). De voltijdstudenten schrijven hun bachelorthesis (3 EC) bij de sectie Burgerlijk recht. Hiertoe starten rondes op verschillende momenten in het jaar om aansluiting bij het onderwijs mogelijk te maken. Elke ronde duurt ongeveer twee maanden. De deeltijdstudenten hebben minder schrijfoverdrachten tijdens hun bacheloropleiding en schrijven ter compensatie aan het einde van hun studie een uitgebreidere scriptie van 13 EC. Het programma kent geen vrije ruimte en geen verplicht stageonderdeel. Voor een uitgebreid overzicht van het programma wordt verwezen naar bijlage 4a.

Het panel constateert dat het programma goed aansluit op de eindkwalificaties en een evenwichtige en logische opbouw kent. Het is van mening dat het programma qua inhoud van voldoende

academisch niveau is en alle belangrijke onderwerpen omvat. Die worden meermaals aangeboden en uitgediept. Op basis van de vakken die het heeft bestudeerd, stelt het panel vast dat de opleiding voorziet in een solide academische basis. Het panel waardeert daarnaast de sterke link naar de beroepspraktijk, waaraan in de vakken uitgebreid aandacht wordt besteed. Het heeft er begrip voor dat er vanwege het realiseren van een groot deel van de voor het civiel effect noodzakelijke programmaonderdelen en de nagestreefde verdieping in het programma geen keuzeruimte is vrijgemaakt. Ten aanzien van de keuze om studenten de bachelorthesis te laten schrijven bij de sectie Burgerlijk recht, blijkt uit het gesprek met de docenten dat deze is ingegeven door de daar aanwezige begeleidingscapaciteit en –expertise en de wens om het thesistraject te structureren. Deze koppeling wil echter niet zeggen dat studenten tijdens hun opleiding geen stuk zouden kunnen schrijven over bijvoorbeeld publiekrecht. Zoals het geringe aantal studiepunten voor de bachelorthesis (3 EC) aangeeft, staat de thesis bovendien niet op zichzelf, maar is ze duidelijk bedoeld als afsluitend onderdeel van een schrijflijn. Al eerder in het curriculum schrijven studenten essays over een onderwerp op gebied van strafrecht, bestuursrecht, staatsrecht en rechtsfilosofie/rechtssociologie. Het panel kan zich vinden in deze opzet.

De driejarige *bacheloropleiding Notarieel Recht* omvat 180 EC en wordt zowel in voltijd als in deeltijd aangeboden. Ze kent een instroom van rond de 30 studenten per jaar. Bijlage 4a omvat een uitgebreid programmaoverzicht. Het eerste jaar van de opleiding is gelijk aan dat van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, en ook in de overige twee jaren is er overlap tussen de opleidingen. Hierdoor realiseert de opleiding Notarieel Recht al in de bachelorfase een belangrijk deel van het civiel effect. Ook wordt in de bacheloropleiding een groot gedeelte van de vereiste vakken zoals genoemd in het Besluit op het notarisambt gedoceerd. Hieraan wordt gestalte gegeven door in het tweede jaar ruim aandacht te besteden aan het privaatrecht en het ondernemingsrecht. In het derde jaar is er naast de notariële ethiek en regelgeving aandacht voor de publiekrechtelijke vakken en het personen- en familierecht. Naast de diverse inhoudelijke vakken omvat het curriculum onderdelen gericht op de ontwikkeling van vaardigheden, zoals het vak Academische vaardigheden, de essays en de oefenrechtbanken. Het programma kent een beperkte vrije ruimte in het derde jaar: studenten kiezen ofwel voor het vak Agrarisch recht (8 EC) en de Stage (5 EC), ofwel voor de vakken Straf- en straf(proces)recht I en II (respectievelijk 8 en 5 EC). De bachelorthesis (3 EC) is bedoeld voor de voltijdstudenten. Zij hebben twee keer per jaar de mogelijkheid om deel te nemen aan het thesistraject. De deeltijdstudenten hebben minder schrijfp opdrachten gedurende hun studieprogramma en schrijven ter compensatie een uitgebreide bachelorscriptie van 13 EC.

Het panel heeft het curriculum bestudeerd en hierover gesproken met studenten en docenten. Het is tevreden over zowel de inhoud als vormgeving van het programma. De bacheloropleiding vormt een degelijke basis voor een notariële vervolgopleiding. Ook is de opbouw van het programma zodanig dat studenten kunnen doorstromen naar andere masteropleidingen, zoals Fiscaal Recht en Nederlands Recht. Het panel is met name te spreken over de sterke inhoudelijke oriëntatie op de rechtspraktijk.

Tijdens het bezoek bleek het panel dat een deel van de vakken van de bacheloropleiding Notarieel Recht ook onderdeel vormt van de masteropleidingen Fiscaal Recht (de vakken Inkomstenbelasting en Vennootschapsbelasting, elk 7 EC) en Rechtsgeleerdheid (het vak Personen- en familierecht, 6 EC). Tijdens het bezoek gaf het panel in gesprek met het facultair management aan dat deze vermenging van niveaus in één vak in zijn ogen onwenselijk was, hoewel het voor de bacheloropleiding Notarieel Recht geen inhoudelijke problemen signaleerde en geen aanleiding had te denken dat de studeerbaarheid van de opleiding hiermee in gevaar kwam. Uit een aanvullende notitie die het panel van het faculteitsbestuur ontving na afloop van het bezoek, bleek dat deze situatie geamendeerd wordt per 1 september 2018, onder meer door enkele wijzigingen in het curriculum van de bacheloropleiding Notarieel Recht (zie bijlage 4a voor de oude en nieuwe opzet van bachelorjaar 3). De fiscale component wordt voor de bachelorstudenten Notarieel Recht iets teruggebracht in vakken die meer op het eigen rechtsgebied geënt zijn: de in totaal 14 EC van de vakken Inkomstenbelasting en Vennootschapsbelasting wordt omgezet in Inleiding belastingrecht (5 EC), Essay Inleiding belastingrecht (1 EC), Inkomsten- en vennootschapsbelasting notarieel (6 EC)

en Ethiek voor juristen (2 EC). Het panel begreep ook dat het vak personen- en familierecht (6 EC) alleen nog open zal staan voor bachelorstudenten Notarieel Recht en Rechtsgeleerdheid. Het panel is hierover te spreken.

De voltijdse *bacheloropleiding European Law School* omvat 180 EC, gelijkelijk verdeeld over de drie studiejaar. Ze kent een stabiele jaarlijkse instroom van tussen de 60 en 80 studenten. Het onderwijs in het eerste bachelorjaar is hetzelfde als dat van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid en wordt afgesloten met een propedeutisch examen. Studenten krijgen in dit jaar inzicht in verschillende hoofdgebieden van het recht. Voor het onderwijs in de laatste twee jaar van de bacheloropleiding geldt dat de studenten alle Nederlandsrechtelijke hoofdvakken krijgen, maar dat de omvang daarvan is teruggebracht ten opzichte van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid zodat er ruimte is voor aandacht voor het Europees en – in mindere mate – internationaal recht. De Nederlandsrechtelijke vakken zijn opgedeeld in publiekrechtelijke en privaatrechtelijke vakken, waarbij in het tweede jaar de focus ligt op het publiekrecht, terwijl het derde jaar privaatrechtelijk van aard is. Het onderwijs in het internationaal en Europees recht is zo ingedeeld dat het tweede jaar vooral in het teken staat van het Europees recht, terwijl in het derde jaar meer internationaalrechtelijke vakken worden aangeboden. Het programma bevat een bachelorthesis (3 EC) die wordt geknoopt aan één van vier derdejaars vakken. Studenten kunnen deze in het eerste of tweede semester schrijven. In aanloop naar de thesis dienen studenten in het tweede bachelorjaar voor de diverse hoofdvakken vier afzonderlijke essays te schrijven. Deze vormen een voorkennisvereiste voor het kunnen beginnen met de thesis. Bijlage 4a omvat een schematisch overzicht van het programma.

De opleiding heeft een *dual degree* LL.B. European Law met Nottingham Trent University. Studenten volgen het reguliere driejarige onderwijsprogramma in Nijmegen, gevolgd door een extra jaar in Nottingham. Studenten die hiervoor in aanmerking willen komen, dienen nominaal te studeren. Zij ontvangen na afronding een extra diploma van Nottingham Trent University. Per jaar kiezen ongeveer 3 tot 5 studenten voor deze *dual degree*. Het panel is positief over deze mogelijkheid.

Het panel stelt vast dat het programma zodanig is vormgegeven dat het studenten in staat stelt de eindkwalificaties te behalen. Het is tevreden over de inhoud van de opleiding; die is van adequaat bachelorniveau en sluit goed aan op de eindkwalificaties. Het panel vindt het positief dat alle onderwerpen die in het kader van het Nederlands civiel effect van belang zijn, in voldoende mate aan bod komen in de opleiding. Het vroeg zich tijdens het bezoek wel af of dit niet ten koste gaat van de aandacht voor het internationaal en Europees recht. Het werd hierin echter gerustgesteld door een toelichting van de studenten en docenten. Zij benadrukten dat de Nederlands recht-vakken veelal ook een internationaal- en/of Europees recht-component bevatten in de vorm van extra colleges en studiestof. Een consequentie van de focus op het realiseren van het civiel effect is overigens wel dat het programma geen vrije ruimte en geen verplicht stageonderdeel kent. Desgevraagd laten de studenten weten zich hier goed in te kunnen vinden. Zij hechten veel waarde aan het civiel effect en benutten vooral hun masterfase voor nadere specialisatie en/of verbreding.

Bacheloropleidingen: samenhang en leerlijnen

De samenhang en inhoudelijke diepgang binnen de drie bacheloropleidingen wordt bevorderd door middel van zogeheten 'lange leerlijnen'. Hiermee wordt in elke opleiding het accent gelegd op grote vakken die corresponderen met de hoofdgebieden van het recht. Deze hoofdvakken komen gedurende de bacheloropleiding terug en worden voortdurend verdiept. Het panel ziet de lange verticale leerlijnen duidelijk terug in de opleidingen en is van mening dat deze leiden tot een gedegen en coherente kennisopbouw van de hoofdvakken. Het panel acht de 'lange leerlijnen' ook in duidelijke overeenstemming met de positiefrechtelijke inslag van de Nijmeegse rechtenfaculteit, zoals reeds genoemd onder Standaard 1. Studenten en alumni bevestigden tijdens het visitatiebezoek dat deze systematiek in hun ervaring daadwerkelijk tot stevige verankering van kennis leidt en ruimte biedt om steeds dieper in te gaan op de stof. Het panel merkt voorts met waardering op dat de verantwoordelijke docenten binnen een leerlijn regelmatig met elkaar overleggen over een goede samenhang en afstemming binnen en tussen de vakken. Het stelt vast dat de 'lange leerlijnen' goed doordacht zijn en het gewenste verdiepende effect bewerkstelligen.

Tegelijkertijd merkt het panel op dat de horizontale cohesie binnen de opleidingen minder zichtbaar is. Zo bevatten de curricula geen integrerende onderwijsonderdelen waarin de verschillende vakken samenkomen. Ook ziet het panel dat de reflexieve vakken nu enigszins losstaan van de overige vakken. Verder maakte het uit de gesprekken met docenten op dat horizontale afstemming tussen vaksecties minder vanzelfsprekend is dan de verticale afstemming daarbinnen. Volgens het panel zouden de opleidingen nog eens goed kunnen kijken naar mogelijkheden, zowel onderwijsinhoudelijk als organisatorisch, om de horizontale samenhang en integratie te versterken. De commissies Kwaliteitszorg en ICTiO dragen hier al aan bij waar het kwaliteitszorg en ICT betreft, maar het panel adviseert een meer structurele inhoudelijke afstemming tussen de verschillende vakgroepen die het onderwijs vormgeven binnen de opleiding.

Bacheloropleidingen: vaardigheden

Het panel complimenteert de drie bacheloropleidingen met hun ruime aandacht voor vaardigheden als spreek- en schrijfvaardigheid en specifieke beroepsvaardigheden. Sinds de vorige visitatie hebben de opleidingen sterk ingezet op het versterken van het vaardighedenonderwijs. Vaardigheden worden getraind tijdens het werkgroeponderwijs, bijvoorbeeld bij de behandeling van aan de praktijk ontleende casus, of in de propedeusevakken Foutloos Nederlands en Academische vaardigheden. Ook komt de oefening van specifieke schriftelijke en mondelinge vaardigheden aan bod in oefenrechtbanken (*rotae*). Deze zijn tot tevredenheid van het panel voor ieder jaar van de opleidingen verplicht. Verder kennen de opleidingen een uitgebreide schrijfonderwijslijn, bestaande uit de genoemde propedeusevakken, de essays in jaar 2 en de bachelorthesis in jaar 3. Studenten die meer begeleiding nodig hebben, kunnen ondersteuning krijgen van het Academisch Schrijfcentrum. Het panel heeft veel waardering voor het schrijfonderwijs, waarvan de intensieve en door de opleiding heen gevlochten lijn als landelijke *best practice* kan gelden. Het prijst nog in het bijzonder de aandacht voor het foutloos Nederlands kunnen schrijven. Specifieke onderzoeksvaardigheden komen onder andere aan bod in het propedeusevak Academische vaardigheden en worden verder geoefend en aangescherpt middels de essays en de bachelorthesis. De geïnterviewde studenten van de bacheloropleidingen zijn over het algemeen positief over zowel de *rotae* als de essays en de bachelorthesis. Zij waarderen de opzet ervan en de goede begeleiding en feedback die zij ontvangen van de docenten.

Voor wat betreft de Engelse taalvaardigheid van ELS-bachelorstudenten constateert het panel dat er voldoende mogelijkheden zijn voor studenten om deze te trainen en hierop feedback te krijgen. De opleiding biedt bijvoorbeeld Engelstalige werkgroepen aan in het propedeusejaar. Het tweede jaar kent Engelstalige vakken, waaronder English Legal Terminology. Studenten dienen in het tweede jaar een essay in het Engels te schrijven, schrijven voor één van de *rotae* een Engelstalig stuk en krijgen ook tijdens andere vakken opdrachten in het Engels. In de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Notarieel Recht heeft Engelse taalvaardigheid nog geen plaats, al overweegt de faculteit hier ruimte voor te maken. Het panel adviseert hieraan in het licht van de internationalisering van vakgebied en beroepspraktijk aandacht te besteden en is positief over het feit dat de opleidingen overwegen plaats in te ruimen voor een vak Legal English.

Het panel is tevreden over de aandacht voor metajuridica en wetenschappelijke vorming in de drie bacheloropleidingen. Hieraan wordt met name aandacht besteed in de niet-positiefrechtelijke vakken, zoals Academische Vaardigheden, Rechtsgeschiedenis, Rechtsfilosofie en Rechtssociologie. Ook binnen andere vakken worden studenten geconfronteerd met wetenschappelijke discussies over het geldende recht en is er veel aandacht voor relativering van wetenschappelijke kennis en de daaruit voortvloeiende inzichten. De aandacht voor dergelijke onderwerpen reflecteert volgens het panel de Nijmeegse brede definitie van positief recht: in het onderwijs wordt naast het geldende positieve recht, nadrukkelijk ook ruim aandacht besteed aan het systeem van recht en de achterliggende grondbeginselen. Het panel stemt hiermee in en is van mening dat deze brede positiefrechtelijke insteek leidt tot inhoudelijk degelijke opleidingen.

Het panel merkt echter ook op dat de programma's van de bacheloropleidingen vanwege de lange leerlijnen en de uitgebreide aandacht voor vaardigheden erg vol zitten. Ook vernam het panel tijdens gesprekken dat de positiefrechtelijke insteek ertoe leidt dat sommige studenten zich niet voldoende bewust zijn van het belang van de wetenschappelijke (metajuridische) aspecten in het onderwijs en deze deels als ballast ervaren. Zoals uit de kritische reflectie en de gesprekken blijkt, is de staf zich hiervan bewust. Men wil dit door onderwijsvernieuwing (zie tevens *Werkvormen*) adresseren. De nadruk in het onderwijs komt dan minder te liggen op het aanreiken van de juiste oplossing voor een rechtsvraag en meer op zelfstandig wetenschappelijk-juridisch denken en analyseren vanuit verschillende invalshoeken rondom de casuspositie. Het panel ziet deze onderwijsvernieuwing als een goede eerste stap. Het stimuleert de opleidingen daarnaast om, vanuit een breder perspectief, nog eens goed te kijken naar de wijze waarop de wetenschappelijke (metajuridische) vorming van studenten aan bod komt in de bachelorcurricula.

Masteropleidingen: opbouw van het curriculum

Masteropleiding Nederlands Recht

De eenjarige masteropleiding Nederlands Recht (60 EC) kent zes afstudeerrichtingen en wordt zowel in voltijd, deeltijd als in duale variant aangeboden. De opleiding kent een jaarlijkse instroom van tussen de 200 en 300 studenten. De programma's van de afstudeerspecialisaties staan in bijlage 4a. De specialisaties Burgerlijk recht, Strafrecht en Staats- en bestuursrecht bevatten elk twee verplichte vakken met een totale omvang van tussen de 14 en 21 EC. Daarnaast bevatten zij 1 of 2 gebonden keuzevakken, een vrije ruimte van 14 EC aan juridische vakken en een scriptie van 18 EC. De specialisatie Ondernemingsrecht bevat drie verplichte vakken van 21 EC, 1 gebonden keuzevak van 7 EC, 14 EC vrije ruimte en een scriptie van 18 EC. De specialisatie Financieel recht bevat vier verplichte vakken van in totaal 28 EC, een vrije ruimte van 14 EC en een scriptie van 18 EC. De dubbele masterspecialisatie Burgerlijk recht en Corporate and Insolvency Law omvat 9 verplichte vakken van 7 EC en een scriptie van 18 EC. Deze opleiding kent een selectieprocedure en wordt samen met Nottingham Trent University aangeboden. De duale masterspecialisatie Onderneming en recht kent eveneens een selectieprocedure. Ze omvat 10 verplichte vakken met een totale studielast van 40 EC. De kernvakken hebben elk een studielast van 6 EC. Ondersteunende vakken hebben 1 EC studielast. De opleiding wordt vervolgd met een stage en werkperiode (5 respectievelijk 1 EC) en afgesloten met een wetenschappelijk artikel van 14 EC. De duale opleiding strekt zich uit over 4 onderwijsperiodes verdeeld over 16 maanden. Ten slotte heeft de student ook de keuze om op basis van een door de examencommissie goedgekeurd vakkenpakket een vrije afstudeerspecialisatie te volgen.

Het panel heeft het curriculum van de masteropleiding bestudeerd en concludeert dat dit zodanig is opgezet dat het studenten in staat stelt de eindkwalificaties te behalen. Het panel is tevreden over de inhoud van de afzonderlijke specialisaties. Die zijn in het algemeen van voldoende masterniveau en omvatten een adequate balans tussen inhoudelijk-theoretische verdieping en academische en professionele vaardigheden. De studenten maken veel schrijfopdrachten binnen de afstudeerspecialisaties. Wel merkt het panel op basis van de diverse gesprekken op dat de expliciete aandacht voor ethiek versterkt zou kunnen worden. Nu komt dit onderwerp hier en daar aan bod tijdens hoorcolleges. Met het oog op het stimuleren van een academische grondhouding zou volgens het panel geregeld aandacht besteed kunnen worden aan ethische vraagstukken en dilemma's. Het panel acht daarbij een activerende (werk)vorm, waarbij studenten gevraagd wordt zelf op ethische dilemma's te reflecteren, passend.

Verder constateert het panel dat er in de opleiding beperkt aandacht is voor (juridisch) Engels. De meeste afstudeerrichtingen, met uitzondering van Ondernemingsrecht, bieden een vak in het Engels aan, maar alumni gaven aan dat zij graag meer zouden hebben geoefend met Engelse uitdrukkingsvaardigheid. Ook zouden studenten graag een vak Legal English volgen, zoals dat nu in de duale specialisatie Onderneming en recht wordt aangeboden. Voorts gaven studenten en alumni aan dat zij graag meer aandacht hadden gezien voor *soft skills* als samenwerken en onderhandelen. Alleen binnen de specialisatie Ondernemingsrecht heeft dit een duidelijke plek. Het panel is van

mening dat deze vaardigheden van toenemend belang zijn in de juridische beroepspraktijk en adviseert de opleiding om nog eens goed te kijken naar de wijze waarop deze aan bod (kunnen) komen in het programma.

De opleiding kent in de meeste specialisaties (met name Burgerlijk recht, Strafrecht, Staats- en bestuursrecht en Ondernemingsrecht) vele keuzemogelijkheden. Zoals bleek uit de gesprekken tijdens het visitatiebezoek zijn studenten hier blij mee. De ruime keuze geeft hen de mogelijkheid om zich verder te specialiseren en/of te verbreden. Wel gaven diverse studenten aan dat het lastig is om tot een weloverwogen keuze te komen. Docenten benadrukten tijdens colleges aandacht te besteden aan mogelijke keuzepakketten. Het panel heeft hier waardering voor, maar is van oordeel dat het goed zou zijn om studenten tevens op meer gestructureerde wijze voorlichting te geven over de keuzemogelijkheden, bijvoorbeeld via de online leeromgeving. Voor het overige heeft het panel zich ervan vergewist dat het brede keuzeaanbod het behalen van de eindtermen van de opleiding door alle studenten niet in de weg staat, mede dankzij de heldere profielen van de specialisaties, die specifieke rechtsgebieden beslaan.

Waar het de praktijkgerichtheid van de opleiding betreft, blijkt uit de gesprekken dat naast het behandelen van casus tijdens (werk)colleges ook regelmatig juristen uit de praktijk worden uitgenodigd. Studenten waarderen dit ten zeerste; zij vinden dit bijzonder motiverend en krijgen hiermee een goed beeld van de praktijk. Ook het panel is hier positief over. Met uitzondering van de specialisatie Onderneming en recht omvatten de specialisaties geen verplicht stageonderdeel. Wel kunnen studenten een extracurriculaire stage doen. De afdeling Career Service en stagecoördinatoren begeleiden de realisatie van stages en de toekenning van studiepunten. Veel studenten maken daar gebruik van. De duale track Onderneming en recht onderscheidt zich door haar praktijkgerichte karakter. Het panel noemt de opzet, waarbij een leer-arbeidsovereenkomst gesloten wordt tussen student, faculteit en werkgever en een stage wordt gelopen van zes maanden (drie in Nederland en drie in buitenland) op een advocatenkantoor, bedrijf, bank of overheidsinstelling, mooi.

Bij de masteropleiding Nederlands Recht, specialisatie Burgerlijk recht, was er ten tijde van het visitatiebezoek sprake van een gedeeld vak met de bacheloropleiding Notarieel Recht, namelijk het vak Personen- en familierecht. Dit vak was een van de gebonden keuzevakken van de specialisatie Burgerlijk recht. Het panel vond dit niet wenselijk. Inmiddels heeft het begrepen dat dit vak per 1 september 2018 geen onderdeel meer zal uitmaken van de masteropleiding. Het is hiermee tevreden.

Masteropleiding Notarieel Recht

De eenjarige masteropleiding Notarieel Recht (60 EC) wordt zowel in voltijd als in deeltijd aangeboden. Ze kent de laatste jaren een instroom van tussen de 20 en 30 studenten. Het programma omvat zes verplichte vakken tussen de 6 en 10 EC; zie bijlage 4a voor een programmaoverzicht. Studenten ronden de opleiding af met een masterscriptie (14 EC).

Het panel kan zich vinden in de inhoud en opzet van de opleiding. Kenmerkend is dat er geen keuzevrijheid bestaat. Dit houdt verband met het Besluit op het notarisambt, dat gedetailleerd weergeeft welke vakken op welk niveau moet worden behaald om notaris te kunnen worden. Het panel heeft hier dan ook begrip voor. Het constateert dat het verplichte karakter leidt tot een gedegen inhoudelijk theoretische verdieping. Ook ziet het dat het bijdraagt aan een goede afstemming van de verschillende onderdelen en zo tot een sterk inhoudelijk samenhangend programma leidt.

Volgens het panel bieden de verschillende vakken voldoende oefening in schrijfvaardigheid. Het panel constateert dat er in de opleiding aandacht is voor *soft skills* als communicatievaardigheden, bijvoorbeeld in praktijkopdrachten en presentaties. Dit aspect zou volgens het panel nog versterkt kunnen worden. Afgestudeerden komen immers veelal in een adviserende rol terecht, waarbij zij veel cliëntencontact zullen hebben. Ook komt volgens het panel ethiek niet heel duidelijk terug in het programma. Verder adviseert het panel om juridisch Engels op te nemen in het curriculum.

Het panel constateert dat diverse vakken 'II' in hun titel hebben staan. Het panel begrijpt dat dit voortkomt uit de lange leerlijnen die vanuit de bacheloropleiding worden doorgetrokken. De vakken zijn het vervolg op bachelorvakken die veelal zijn aangeduid met een 'I'. De bachelor- en masteropleiding Notarieel Recht zijn twee aparte opleidingen, waardoor de bachelorleerlijnen zouden moeten eindigen bij het bachelordiploma. Het acht, ook met het oog op eventuele zij-instromers in de masterfase die de 'I'-vakken niet gevolgd hebben, de huidige titels dan ook niet passend in een structuur waarin bachelor en master te onderscheiden opleidingen zijn. Het panel adviseert de betreffende vakken anders te benoemen, bijvoorbeeld door 'I' en 'II' te vervangen door 'inleidend' en 'verdiepend'.

Het panel oordeelt dat de opleiding van duidelijk academisch gehalte is. In het onderwijs wordt aandacht besteed aan relevante theorieën en komt ook rechtsvergelijking aan de orde. De docenten zijn verbonden aan het Centrum voor Notarieel Recht, waar multidisciplinair onderzoek naar met name het familievermogensrecht wordt gedaan. Deze expertise zetten zij in binnen het onderwijs. De opleiding besteedt ook aandacht aan rechtsvergelijking, onder meer in de vakken Relatievermogensrecht II en Erfrecht II.

Het panel is tevreden over de aandacht voor de beroepspraktijk in de opleiding. In de diverse vakken is er veel ruimte voor de wijze waarop recht in de praktijk wordt toegepast. Zo worden er modellen besproken en wordt ingegaan op de *best practices*. Het panel spreekt in dit kader zijn expliciete waardering uit voor het Integratievak Estate planning. In dit vak gaan studenten aan de slag met een praktijkgerichte opdracht. Zij bezoeken daartoe twee keer een notariskantoor en betrekken de input van de (kandidaat-)notaris in de uitwerking van de opdracht. Studenten lieten het panel weten hier veel van op te steken en een goede indruk te krijgen van de notarispraktijk. Het programma kent overigens geen verplichte stage. Wel worden studenten gestimuleerd om een stage te doen. Zij worden bij het realiseren van een stage en het toekennen van studiepunten begeleid door de afdeling Career Service en stagecoördinatoren.

Masteropleiding Fiscaal Recht

De eenjarige masteropleiding Fiscaal Recht (60 EC) wordt in voltijd aangeboden en kende de laatste jaren een instroom van rond de 30 studenten. Om in te stromen vanuit de eigen bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid dienen studenten het keuzevak Inleiding belastingrecht te hebben gevolgd. Afgestudeerden van de bacheloropleiding Notarieel Recht dienen Strafrecht I en II te hebben gevolgd voor toelating. Bachelorafgestudeerden van de RU-opleidingen Economie, Bedrijfseconomie en Bedrijfskunde, specialisatie Bedrijfseconomie worden toegelaten na het volgen van een schakelprogramma (43 EC). Andere instromers worden toegelaten na toestemming van de examencommissie. In het eerste semester volgen studenten vijf fiscale basisvakken. Het tweede semester omvat drie verdiepende fiscale vakken, die pas met goed gevolg kunnen worden behaald indien studenten daarbij beschikken over de kennis van de basisvakken. Studenten ronden de opleiding af met een masterscriptie van 16 EC. Bijlage 4a omvat een schematisch overzicht van het programma.

Het panel heeft het curriculum bestudeerd en stelt vast dat het samenhangend is en in voldoende mate aansluit bij de eindkwalificaties. De belangrijke fiscale onderwerpen komen aan bod en de vakken die het panel bestudeerde zitten gedegen in elkaar en zijn voldoende actueel. Wel vroeg het panel zich tijdens het bezoek af, daar er geen sprake is van een onderliggende bacheloropleiding Fiscaal Recht, in hoeverre het programma studenten in staat stelt te komen tot grondige verdiepte en verbrede kennis van het fiscale recht (eindkwalificatie a). Desgevraagd liet de staf hierover weten dat in de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Notarieel Recht een belangrijke fiscale basis wordt gelegd, waardoor het mogelijk is om de fiscale vakken in de masteropleiding op masterniveau aan te bieden. Bij studenten met een andere juridische vooropleiding wordt door de examencommissie beoordeeld of zij over voldoende fiscaal-juridische kennis beschikken. Ook bestaat het programma, om tot de beoogde verdieping en verbreding te kunnen komen, geheel uit verplichte vakken. Het panel heeft geen aanleiding om aan het gewenste eindniveau te twijfelen (zie tevens Standaard 4) en concludeert daaruit dat de opleiding studenten in staat stelt de eindkwalificatie te

behalen. Het wil desalniettemin adviseren om waakzaam te blijven op het realiseren van de betreffende eindkwalificatie.

Een ander punt dat tijdens het bezoek aan de orde kwam, betreft de mate waarin ethiek aan bod komt in het programma. Het panel merkte op dat er geen apart ethiekvak is geprogrammeerd, terwijl het dit wel zou verwachten in een generalistische fiscale opleiding. Uit het gesprek met de docenten blijkt dat het huidige curriculum weinig ruimte biedt. Men heeft ervoor gekozen ethiek te vervlechten met andere programmaonderdelen, zoals Europees belastingrecht. Het panel kan zich hier in vinden, maar ziet wel dat deze opzet leidt tot een ietwat beperkte en fragmentarische invulling van het ethiekonderwijs. Het beveelt dan ook aan nog eens goed te kijken naar de huidige invulling van de ethiekcomponent in relatie tot de eindkwalificaties. Het panel merkte verder op dat het vak Legal English geen verplicht onderdeel is van de huidige opleiding, maar dat studenten de mogelijkheid hebben om dit als extra vak te volgen. Engelstalige fiscale terminologie komt wel aan de orde bij het vak Internationaal belastingrecht. De vaksectie overweegt om studenten een selectie van Engelstalige fiscale uitdrukkingen en toelichtingen als verplichte stof voor te schrijven. Met het oog op een toenemend belang van de Engelse taal voor de fiscale beroepsuitoefening, ondersteunt het panel deze initiatieven van harte.

Het panel merkt voorts op dat de aandacht voor onderzoeks- en praktijkvaardigheden binnen het curriculum beperkt is: studenten schrijven buiten de scriptie geen essays, maar beantwoorden casusvragen in schriftelijke tentamens. Ze houden daarnaast een presentatie binnen het vak Jaarrekening fiscaal verdiept. Alumni en studenten gaven aan behoefte te hebben aan meer vaardighedenonderwijs, ook met het oog op voorbereiding op de beroepspraktijk. Het panel adviseert de opleiding om hiervoor ruimte in het programma te maken.

Zoals eerder beschreven heeft het panel tijdens het bezoek uitgebreid stilgestaan bij en gesproken met studenten, docenten en het management over zijn constatering dat er een overlap was van vakken tussen bachelor- en masteropleidingen. Dit gold onder meer voor de twee vakken Inkomstenbelasting (7 EC) en Vennootschapsbelasting (7 EC), die zowel onderdeel uitmaakten van de bacheloropleiding Notarieel Recht als de masteropleiding Fiscaal Recht. De bachelor- en masterstudenten volgden deze vakken gezamenlijk, waarbij het onderwijs en de toetsing voor een groot deel identiek waren. Zoals bleek uit de gesprekken met studenten, had dit invloed op het niveau en de studeerbaarheid van de betreffende vakken. Studenten Fiscaal Recht gaven aan dat de aanwezigheid van bachelorstudenten Notarieel Recht maakte dat de aangeboden stof niet altijd even diepgravend behandeld kon worden.

Het panel noemde deze situatie tijdens het visitatiebezoek zeer onwenselijk. Het gaf aan een duidelijke waterscheiding te willen zien tussen de studenten van de bachelor- en die van de masteropleiding op plekken in de programma's waar twee niveaus studenten samen hetzelfde vak volgden. Het panel achtte dit in het bijzonder urgent voor de masteropleiding Fiscaal Recht. Een substantieel deel van het programma werd ten tijde van het visitatiebezoek op deze manier ingevuld (14 EC in totaal), waarbij studenten die de bacheloropleiding Notarieel Recht hadden gevolgd en de vakken dus al hadden afgerond, vrijstelling voor deze vakken kregen. Hierdoor konden zij relatief eenvoudig de masteropleiding Notarieel Recht met die van Fiscaal Recht combineren. Veel studenten deden dit dan ook. Het panel was van oordeel dat het daarmee te makkelijk was om de twee masteropleidingen in één jaar af te ronden, en dat de beschreven constructie evident ten koste ging van de kwaliteit en inhoud van de fiscale masteropleiding. Het gaf daarom tijdens het bezoek in gesprek met het facultair en opleidingsmanagement aan de vrijstellingen in de masteropleiding Fiscaal Recht voor studenten die de bacheloropleiding Notarieel Recht hadden afgerond, onacceptabel te achten. Het panel sprak tijdens het bezoek met het management over een aanpassing van deze situatie.

Aanvullend legde de faculteit enkele weken na het bezoek een uitgewerkt plan voor wijziging voor aan het panel. Hieruit bleek dat de faculteit had besloten om met ingang van het nieuwe collegejaar (per september 2018) de vrijstellingen voor de vakken Inkomstenbelasting en

Vennootschapsbelasting te laten vervallen. Ook zullen de curricula van de bacheloropleiding Notarieel Recht en de masteropleiding Fiscaal Recht op een aantal punten aangepast worden, onder meer door de toevoeging van enkele nieuw te ontwikkelen vakken voor die eerste opleiding (zie eerder in deze standaard en de programmaoverzichten in bijlage 4a). Het panel heeft het plan bestudeerd en kan zich hier goed in vinden. Het spreekt zijn vertrouwen uit dat met de wijzigingsvoorstellen zijn bezwaren op adequate wijze worden weggenomen.

Masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële master)

De voltijdse postinitiële masteropleiding Fiscaal Recht (60 EC) kent hetzelfde programma als de initiële masteropleiding Fiscaal Recht; studenten volgen dezelfde vakken en ronden de opleiding af met een masterscriptie (16 EC). Een uitzondering hierop vormt het verplichte vak Vennootschapsbelasting verdiept, dat studenten volgen in plaats van het vak Schenk-, erf- en overdrachtsbelasting (zie bijlage 4a voor het programmaoverzicht). In de opleiding zijn voornamelijk studenten ingestroomd van de partner PwC en vanaf 1 september 2016 ook van de Belastingdienst. Studenten worden geselecteerd op basis van behaalde studieresultaten in een eerdere academische opleiding. Voorafgaand aan de masteropleiding volgen studenten met een niet-juridische vooropleiding een schakelprogramma bestaande uit zes vakken uit de reguliere bacheloropleidingen (47 EC). In het studiejaar 2016/2017 volgden tien studenten het schakelprogramma en tien de masteropleiding.

Het panel stelt vast dat de bevindingen zoals geformuleerd op basis van de reguliere masteropleiding Fiscaal Recht ook van toepassing zijn op de postinitiële masteropleiding Fiscaal Recht. Verder is het van oordeel dat het postinitiële karakter van de opleiding sterker aangezet zou kunnen worden in het programma. Volgens het panel zou een sterkere focus op het beroepenveld mogelijk moeten zijn. De studenten brengen immers andere competenties en behoeften met zich mee dan reguliere studenten. Ook zijn zij veelal in staat om in het onderwijs voortdurend de relatie te leggen met de (eigen) beroepspraktijk. Het panel beveelt aan om daar nadrukkelijker op in te spelen en het aandeel van de praktijk binnen de opleiding te vergroten, zonder daarbij het evenwicht tussen de academische en de professionele oriëntatie uit het oog te verliezen.

Masteropleiding International and European Law

De eenjarige voltijdse masteropleiding International and European Law (60 EC) kent een jaarlijkse instroom van tussen de 20 en 30 studenten en biedt een grote keuzevrijheid. Het uitgangspunt van de opleiding is dat studenten, afhankelijk van hun voorkeur, een samenhangend pakket samenstellen van vakken waarin zij hun kennis van het internationale of Europese recht willen verdiepen of verbreden. Zij dienen in ieder geval één verplicht vak op het gebied van het internationale of het Europese recht te volgen, namelijk Public International Law Advanced (7 EC) of Judicial Protection in the European Union (7 EC). Daarnaast volgen zij één gebonden verdiepend keuzevak. De opleiding stimuleert een buitenlandverblijf van minstens drie maanden, al is dat sinds kort niet meer verplicht. De in het buitenland gevolgde vakken worden door de examencommissie goedgekeurd. De studenten kiezen minimaal 21 EC aan buitenlandse vakken en/of Europeesrechtelijke of internationaalrechtelijke vakken aan de Radboud Universiteit. Studenten moeten voorts een scriptie (18 EC) schrijven. Zij doen dit in Nijmegen binnen een gebonden keuzevak. Ook wanneer dit een Nederlandsrechtelijk vak is, dient het onderwerp internationaalrechtelijk of Europeesrechtelijk van aard te zijn. Het panel heeft een drietal gebonden keuzevakken van de opleiding bekeken (zie bijlage 6a). Die waren volgens het panel adequaat vormgegeven en van voldoende niveau.

De opleiding kenmerkt zich met name door een grote mate van flexibiliteit en keuzeruimte. Uit de diverse gesprekken blijkt dat studenten die zeer waarderen. De flexibele opzet biedt hen de kans om zelf een passend pakket samen te stellen waarmee zij hun kennis van het internationale en/of Europese recht kunnen verdiepen of verbreden. Zij zijn in het bijzonder enthousiast over de mogelijkheid om in het buitenland vakken te volgen. De keuzevrijheid brengt echter ook een uitdaging met zich mee; het is niet helemaal uit te sluiten dat door de vele keuzemogelijkheden sommige studenten de benodigde inhoudelijke samenhang in hun master niet weten te realiseren. De staf is zich hier goed van bewust. Docenten en studieadviseurs proberen dan ook actief te

adviseren over de keuzemogelijkheden en daarbij de inhoudelijke samenhang goed te bewaken. Daarnaast maakt het International Office voor de te volgen vakken in het buitenland een zogenaamde *learning agreement*, een overeenkomst die de student sluit met de zendende en ontvangende instantie. Daarbij wordt ook gekeken naar de inhoud en samenhang van de vakken.

Zoals genoemd onder Standaard 1 is de faculteit voornemens om de masteropleiding International and European Law samen te voegen met European Law. In de nieuwe opzet zullen de in de masteropleiding European Law gehanteerde specialisaties worden gehandhaafd. Deze specialisaties betekenen dus minder vrije keuzeruimte dan thans het geval is in de huidige masteropleiding International and European Law. Volgens de geïnterviewde docenten zijn de specialisaties een goede middenweg tussen vrije keuzeruimte en verplichte curriculum. De specialisaties zullen een sterkere samenhang in de te volgen vakken garanderen. Het panel deelt deze mening en ondersteunt de samenvoeging van de twee opleidingen van harte.

Internationalisering

Het panel heeft tijdens het bezoek stilgestaan bij de mate van internationalisering van de diverse bachelor- en masteropleidingen. Het had namelijk op basis van bestudeerde stukken de indruk gekregen dat internationalisering nog enigszins in de kinderschoenen stond. Uit een toelichting door het management blijkt dat men veel waarde hecht aan internationalisering; men ziet het als een belangrijk middel om tot verdieping te komen en studenten goed voor te bereiden op de steeds internationaler wordende samenleving en arbeidsmarkt. Het management benadrukt de uitwisseling van studenten en staf te stimuleren. De faculteit heeft een breed internationaal netwerk en werkt op onderwijs- en onderzoeksgebied nauw samen met diverse buitenlandse universiteiten. Het aantal in- en uitgaande studenten ligt ongeveer gelijk aan dat van de andere Nijmeegse faculteiten. Het panel heeft hier waardering voor. Het heeft in diverse opleidingen gezien (o.a. de bacheloropleiding Notarieel Recht en de masteropleiding International and European Law) dat internationalisering een plaats heeft in het onderwijs. Wel wil het in overweging geven om de diverse initiatieven goed te stroomlijnen en duidelijk voor het voetlicht te brengen voor zowel de eigen studenten en staf als voor externe partijen, en om strategische keuzes te maken als het gaat om het aanbieden van opleidingen met partneruniversiteiten.

Werkvormen

Zoals beschreven in de kritische reflectie, zijn de bacheloropleidingen ingericht volgens de eerder genoemde filosofie van lange leerlijnen. Door het meer keren terug laten komen van zowel de hoofdvakken als vaardigheden, waarbij steeds een verdieping van de leerstof plaatsvindt, streeft men naar het bereiken van een hoog bekwaamheidsniveau. In lijn met deze filosofie is het onderwijs binnen de faculteit in semesters verdeeld. Daarbij wordt de stof niet in kleine eenheden gepresenteerd en getoetst. Deze keuze is ingegeven door de ambitie om studenten inzicht in de samenhang tussen verschillende leerstukken bij te brengen en hen zich zo het systeem van een bepaald rechtsgebied eigen te laten maken. Bovendien is op deze wijze veel oefening in het analyseren van juridische problemen mogelijk. In de praktijk betekent dit dat studenten zowel in de bachelor- als in de masteropleidingen gedurende een semester een aantal vakken tegelijkertijd volgen. Aan het einde van het semester vindt de (veelal schriftelijke) eindtoetsing van de vakken plaats (zie Standaard 3).

Het panel heeft tijdens het bezoek uitgebreid met studenten, docenten en het management gesproken over de lange leerlijnen en het semestersysteem in relatie tot de werk- en toetsvormen. Het panel constateert dat de lange leerlijnen en het semestersysteem een positief effect hebben op de samenhang van en verdieping in de leerstukken. Wel merkt het op dat deze, in combinatie met de toegepaste werk- en toetsvormen, uitstelgedrag toelaten. Zo constateert het dat er over het algemeen sprake is een laag aantal verplichte contacturen per week en een vrij grote nadruk op onderwijsvormen als hoorcolleges, werkcolleges en/of werkgroepen. Veel vakken hebben twee uur hoorcollege en/of twee uur werkcollege per week. Sommige vakken, met name in de masterfase, bestaan uitsluitend uit hoorcolleges. Geïnterviewde studenten gaven aan dat zij hierdoor soms weinig gestimuleerd en uitgedaagd worden. Ook vertelden diverse studenten dat het in het huidige systeem

mogelijk is om tentamens te halen met vooral een grote inspanning aan het einde van het semester. Dit gold volgens hen zeker voor vakken waarin uitsluitend hoorcolleges plaatsvinden, maar ook wel voor vakken die een combinatie kennen van hoor- en werkcolleges.

Volgens het panel zouden de opleidingen, mede in het licht van het feit dat studentactivering onderdeel is van de facultaire onderwijsvisie, op dit punt een verbetering kunnen maken aan de hand van onderwijskundige inzichten betreffende meer activerende onderwijsvormen. Uit de kritische reflecties en de gesprekken tijdens het visitatiebezoek maakte het op dat de opleidingen hiervan zelf overtuigd zijn en dat de onderwijsvisie herzien wordt om onder meer op dit punt meer concrete handvatten te bieden. Het panel kan zich hierin vinden. Het geeft in overweging om per opleiding, vanuit de aangescherpte eindkwalificaties en met een duidelijk visie op onderwijs en leren, te bezien waartoe men op wil leiden en welke onderwijs- en toetsvormen daar goed bij passen.

Het panel heeft tijdens het bezoek ook stilgestaan bij het wel of niet verplicht stellen van werkcolleges en het ter beschikking stellen van de integrale opnames van hoorcolleges (*weblectures*). Zoals blijkt uit de kritische reflectie en de gesprekken, geldt in de bacheloropleidingen een aanwezigheidsplicht en voorbereidingsplicht voor de werkcolleges. In de masteropleidingen kan dit per vak verschillen. Achterliggende doelstellingen van deze verplichtingen zijn onderwijsintensivering en daardoor verhoging van de kwaliteit, activering van studenten waardoor het interactief werkgroeponderwijs meer van de grond komt en ten slotte binding van studenten aan de academische omgeving op de campus. De aanwezigheidsplicht kent positieve effecten, maar heeft ook wel tot gevolg dat een groep studenten tegen zijn zin aanwezig is in het onderwijs. Kennelijk ervaren zij te weinig toegevoegde waarde en/of worden zij te weinig uitgedaagd om een (positieve) bijdrage aan de werkgroep te leveren. Ook wordt de aanwezigheidsplicht daarom wel gezien als schools en niet goed passend bij een academische leeromgeving.

Overigens constateert het panel dat er binnen de faculteit al diverse initiatieven zijn om het onderwijs meer interactief en activerend te maken. De sectie Burgerlijk recht heeft hierin een duidelijke voortrekkersrol; de betreffende hoogleraar is hier deels voor vrijgesteld. Bij de vakken Burgerlijk recht I en II in de bacheloropleidingen wordt onder andere geëxperimenteerd met digitale formatieve toetsen. Studenten maken deze toetsen voorafgaand aan de werkcolleges om zo beter voorbereid te zijn op en actief deel te kunnen nemen aan de werkcolleges. De werkcolleges zijn vervolgens zo ingericht dat studenten gestimuleerd worden om kritisch te reflecteren op de stof. Ook bij diverse andere vaksecties wordt geëxperimenteerd met alternatieve werkvormen. Zo heeft de sectie International and European Law in diverse vakken van de bacheloropleiding ELS werkvormen geïntroduceerd als een discussieforum/oefenrechtbank, simulaties, groepsessays en presentaties. Andere goede voorbeelden van alternatieve werkvormen die het panel zag bij opleidingen zijn onder meer het verdelen van studenten in groepen en tegen elkaar laten argumenteren, het voorafgaand aan de werkcolleges inleveren van kleine opdrachten, het inzetten van mobiele telefoons om vragen te beantwoorden tijdens hoorcolleges en het inzetten van kennisclips als aanvulling op voorgeschreven literatuur. Het panel heeft waardering voor deze initiatieven. Wel vraagt het zich af of de hoofdzakelijk *bottom-up* vormgegeven benadering wel voldoende impact zal hebben. Het adviseert het management om goed te kijken naar de inbedding van de vernieuwingen alsook naar de benodigde inhoudelijke en organisatorische ondersteuning. Ook beveelt het aan zorg te dragen voor een goede disseminatie van de vernieuwingen. Zoals namelijk blijkt uit de gesprekken met docenten worden *good practices* veelal wel gedeeld onder stafleden binnen secties. Er is echter geen vakgroepoverstijgend platform als aanvulling op meer thematische groepen als ICTiO en de Commissie Kwaliteitszorg, waar dergelijke onderwerpen worden besproken en goede voorbeelden worden gedeeld.

Over de *weblectures* wordt binnen de diverse opleidingen verschillend gedacht. Soms worden die alleen ter beschikking gesteld aan deeltijdsters, soms aan alle studenten. In veel vakken krijgt de student alleen toegang tot de *weblectures* in geval van bijzondere omstandigheden, zoals een stage. Ook is er variatie in het moment waarop de *weblectures* ter beschikking worden gesteld. Diverse docenten gaven aan huiverig te zijn voor het breed beschikbaar stellen van *weblectures*. Zij ervaren

dat die ten koste gaan van volle collegezalen. Anderen hadden minder bezwaren. Geïnterviewde studenten hechten over het algemeen veel waarde aan het digitaal (terug) kunnen kijken van colleges. Dit biedt hen de mogelijkheid om meer tijd- en plaatsonafhankelijk te studeren en zo vakken te combineren met bijvoorbeeld een stage of bijbaan. Het panel constateert dat er thans een faculteitsbrede discussie plaatsvindt over zowel het *weblecture*-beleid als de aanwezigheids- en voorbereidingsplicht van werkcolleges. Het doet over deze punten geen uitspraken. Wel wijst het panel op het verband tussen de mate van interactiviteit en activering binnen het semestersysteem enerzijds en de toegepaste onderwijsvormen (incl. *weblectures* en andere IT-voorzieningen) en toetsvormen anderzijds. Het wil dan ook adviseren om een en ander in gezamenlijkheid te beschouwen en te komen tot integraal beleid.

Studeerbaarheid

Het panel constateert op basis van de informatie in de kritische reflecties en gesprekken met studenten, alumni en docenten dat de opleidingen studeerbaar zijn. De opleidingen omvatten geen struikelvakken en zijn zodanig ingericht dat het mogelijk is om deze binnen de nominale studietijd te voltooien. Wel merkt het panel in het kader van studeerbaarheid nogmaals op dat het huidige semestersysteem een piekbelasting in de hand werkt. Een aanzienlijk deel van de studenten gaat pas tegen het einde van het semester hard aan het werk om de tentamens te halen. Ook signaleert het panel dat studenten met name in de masteropleiding naar eigen zeggen vrij solistisch studeren. Dit is van invloed op de groepsvorming en betrokkenheid van studenten. Volgens het panel is een hechte en betrokken studentenpopulatie van groot belang voor een stimulerend onderwijsklimaat. Het moedigt het management aan te bezien in hoeverre de community-vorming binnen en tussen opleidingen verder bevorderd zou kunnen worden. Het vermoedt dat een sterkere activering van studenten hier een positieve invloed op zou kunnen hebben. De notariële opleidingen vormen hierop een uitzondering: in de bacheloropleiding wordt de studeerbaarheid bevorderd door de actieve studievereniging, het tutoraat en de activiteiten die voor de studenten worden georganiseerd, in de masteropleiding door de kleinschaligheid van de opleiding en de betrokkenheid van docenten, die actief over studievoortgang en loopbaanoriëntatie adviseren.

Het panel heeft de rendementcijfers van de diverse opleidingen bestudeerd. Het stelt vast dat de rendementen van de bacheloropleidingen in de afgelopen jaren aanzienlijk zijn verbeterd. Zo lagen de percentages diploma binnen vier jaar voor de cohorten 2009-2010 nog rond de 50%; voor de cohorten 2012-2013 liggen de percentages rond de 70%. Diverse factoren hebben daar positief aan bijgedragen. Zo is via het mentoraat in begeleiding van eerstejaars bachelorstudenten geïnvesteerd. Ook heeft de faculteit beleid ontwikkeld voor de selectie in het eerste jaar, met dringend advies, een beperkte hoeveelheid tentamenkansen en de verhoging van de norm voor het bindend studieadvies van 39 naar 45 EC. Het panel is over deze resultaten te spreken.

De rendementcijfers van de masteropleidingen zijn minder gunstig: het percentage studenten dat hun diploma binnen twee jaar behaalt ligt voor de cohorten 2014-2015 rond de 40%. Het is het panel opgevallen dat het voor een groot deel voortkomt uit een bewuste keuze van masterstudenten om langer over hun studie te doen. Veel studenten kiezen voor extracurriculaire stages, extra vakken en/of een tweede studie. Studenten zijn blij met deze extra mogelijkheden om zich verder te ontwikkelen. Ook stafleden zijn over het algemeen positief. Zij zien dat de extra inspanningen van studenten hen een voorsprong geven op de arbeidsmarkt. Er zijn geen (financiële) consequenties voor de faculteit. Studenten noch stafleden voelen dan ook urgentie tot aanpassing van deze situatie. Ook het panel ziet, met name vanuit studentperspectief, de voordelen hiervan. Wel merkt het op dat men er goed voor moet waken dat de programma's studeerbaar zijn en blijven en dat studenten niet buiten de boot vallen wanneer hun vertraging andere oorzaken kent dan extracurriculaire activiteiten.

Het panel merkt op dat veel masterstudenten vertraging oplopen bij hun masterscriptie. De mate van vertraging is deels afhankelijk van het samenspel tussen afstudeerbegeleider en student, dat bepaalt in hoeverre de vertraging vroegtijdig wordt opgemerkt en of ze wordt vlot getrokken. Zoals blijkt uit de kritische reflectie heeft de faculteit reeds diverse maatregelen genomen om scriptievertraging in de masterfase te beperken. Zo organiseert de staf scriptiecolleges ter

begeleiding van de scriptiestudent en monitoren de studieadviseurs de voortgang ter voorkoming van studievertraging bij dit onderdeel van de studie. Ook heeft men in 2017 een nieuw scriptiebeleid vastgesteld, dat studenten nog beter moet faciliteren hun scriptie nominaal af te ronden. Het panel heeft hier waardering voor. Het beveelt aan het effect van dit alles goed te monitoren en zo nodig aanvullende maatregelen te treffen. De opleidingen zouden daarbij kunnen denken aan scriptietraject met strakkere deadlines of kunnen overwegen studenten vroeger in de opleiding aan de scriptie te laten beginnen.

Personeel

Het panel heeft op basis van de informatie in de kritische reflecties de samenstelling van de staf van de diverse opleidingen bestudeerd. Ook heeft het tijdens het bezoek met het management, docenten en studenten gesproken over de kwaliteit en de kwantiteit van het personeel. Het panel is positief over de vakinhoudelijke, wetenschappelijke en didactische kwaliteiten van de docenten van zowel de bachelor- als de masteropleidingen. Het waardeert dat het onderwijs en de andere wetenschappelijke werkzaamheden van de docenten met elkaar zijn verweven. Een groot deel van de staf is gepromoveerd en actief in het wetenschappelijk onderzoek. Hiermee is sprake van een sterke wetenschappelijke verankering van het onderwijs. Ook bestaat er een wisselwerking tussen de rechtspraktijk en het doceren, aangezien meerdere docenten binnen de diverse opleidingen ook actief zijn in het beroepenveld (onder andere advocatuur en rechtspraak). Met name binnen de masteropleidingen Fiscaal Recht (regulier en postinitieel) en Notarieel Recht zijn veel praktijkdocenten actief. Het panel vindt dit positief, maar wijst er ook op dat de vele kleine aanstellingen die hieruit voortvloeien een aandachtspunt zijn als het gaat om de bewaking van de kwaliteit en consistentie van het onderwijs.

Het panel stelt met genoeg vast dat vrijwel alle docenten in bezit zijn van de basiskwalificatie onderwijs (BKO). Er is een begin gemaakt met de ontwikkeling van meer permanente educatie van docenten op het gebied van didactische vaardigheden na afronding van de BKO. In 2016 heeft dit zijn beslag gekregen, waarmee docenten gedurende 20 uur per jaar voor hun onderwijstaken relevante cursussen moeten volgen. Er is een breed cursusaanbod beschikbaar, onder andere op het gebied van presentatietechnieken, ICT in het onderwijs en vreemde talen. Het panel heeft hier waardering voor. Wel constateert het op basis van de gesprekken dat de permanente educatie, die sinds 2017 beleidsmatig is verankerd in de individuele jaargesprekken met docenten, in de praktijk nog niet geheel van de grond is gekomen en dat niet alle docenten hier al gebruik van maken. Ook constateert het dat de seniorkwalificatie onderwijs (SKO) nog in de kinderschoenen staat. Het beveelt aan hier meer aandacht aan te besteden.

Met betrekking tot de kwantiteit van de staf merkt het panel op dat er sprake is van voldoende docenten om de programma's adequaat te kunnen uitvoeren. De totale staf-student ratio bedraagt 1 op 38,7 (uitgaande van 2975 studenten en 77,1 fte docenten; 1 oktobertelling 2017). Wel gaven docenten aan dat de werkdruk toeneemt als gevolg van de groei van de studentenaantallen. Het management stelde het panel hierin gerust door te benadrukken dat nieuwe stafleden aangetrokken zullen worden. Verder ziet het panel geen negatieve consequenties van de hoge werkdruk op de studeerbaarheid van de programma's.

De geïnterviewde studenten zijn over het algemeen positief over de staf. Ze noemen de docenten inhoudelijk deskundig, betrokken en enthousiasmerend. Ze waarderen onderwijs te krijgen van hoogleraren en experts uit de praktijk. Verder zijn de studenten positief over de goede sfeer op de faculteit en de laagdrempelige contacten tussen docenten en studenten.

Opleidingsspecifieke voorzieningen

Het panel stelt vast dat er sprake is van zeer goede voorzieningen. De faculteit is gehuisvest in het nieuwe Grotiusgebouw, met goed geoutilleerde collegezalen, een eigen bibliotheek, speciale zittingzalen voor de *rotae* en diverse studeer- en werkplekken voor studenten. Zoals bevestigd door de geïnterviewde studenten, draagt de open architectuur van het gebouw duidelijk bij aan de interactie tussen studenten en docenten. Waar docenten voorheen minder goed zichtbaar waren in

hun werkkamers, zijn ze nu gemakkelijker benaderbaar. Diverse studenten gaven aan dat het prettige gebouw heeft bijgedragen aan de keuze voor Nijmegen. De studenten waren over het algemeen ook te spreken over de ondersteuning en advisering door de studieadviseurs, International Office en Career Services, alsook over het academische schrijfcentrum dat studenten kosteloos schrijfbegeleiding biedt. Voorts viel het panel in positieve zin de rol van de studieverenigingen op. Deze verenigingen zijn niet alleen belangrijk in de onderlinge binding van studenten, maar dragen met hun vele praktijkgerichte activiteiten, zoals gastlezingen en excursies, ook bij aan de praktijkoriëntatie van de opleidingen.

Ten aanzien van studenten die meer kunnen en willen, constateert het panel dat er zowel op facultair als universitair niveau diverse initiatieven zijn. Zo is er het facultaire Law Extra-programma en het universitaire Honours Programma. Nieuwe programma's voor propedeusestudenten zijn nog in ontwikkeling en ook werkt de faculteit aan extra (onderwijs)activiteiten buiten de reguliere bacheloropleidingen om. Zo beoogt men een betere aansluiting te bewerkstelligen op de selectieve masterspecialisatie binnen de opleiding Nederlands Recht, de duale track Onderneming en Recht, en op de onderzoeksmaster Onderneming en Recht. Het panel heeft waardering voor de verschillende initiatieven, maar constateert wel dat een en ander nog verder tot ontwikkeling gebracht moet worden. Bovendien lijken de initiatieven enigszins los van elkaar tot wasdom te zijn gekomen door de stapsgewijze invoering ervan. Het panel beveelt aan om vanuit een integraal beleid verder te werken aan een samenhangend aanbod van excellentieonderwijs.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de studieprogramma's van de bacheloropleidingen zodanig in elkaar zitten dat deze studenten in staat stellen de eindkwalificaties van de opleidingen te behalen. Naast vakinhoudelijke kennis en vaardigheden, besteden de programma's voldoende aandacht aan de academische, wetenschappelijke en professionele vorming van studenten. Het panel spreekt in het bijzonder zijn waardering uit voor de grote aandacht voor (praktijkgerichte) vaardigheden als spreken en schrijfvaardigheid en specifieke beroepsvaardigheden. Zo kent het uitgebreide vaardighedenonderwijs verplichte oefenrechtbanken of *rotae* in alle leerjaren. Specifiek het schrijfonderwijs, dat is vormgegeven in een intensieve en door de opleiding heen gevlochten lijn, kan gelden als een landelijke *best practice*. Het panel is positief over het feit dat de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Notarieel Recht overwegen plaats in te ruimen voor een vak Legal English in het licht van de internationalisering van vakgebied en beroepspraktijk. De bacheloropleiding European Law School bevat al een dergelijk vak.

Het panel stelt tevens vast dat de curricula van de masteropleidingen adequaat aansluiten bij de eindkwalificaties. Het vakkenaanbod van de masteropleidingen biedt voldoende theoretisch-inhoudelijke verdieping alsook meer praktijkgerichte kennis en vaardigheden. Wel zou volgens het panel de aandacht voor juridisch Engels en ethiek versterkt kunnen worden in de masteropleidingen Fiscaal Recht, Fiscaal Recht (postinitieel), Nederlands Recht en Notarieel Recht. Bovendien zou in de opleidingen Nederlands Recht en Notarieel Recht meer aandacht besteed kunnen worden aan *soft skills* als communicatievaardigheden. Het panel prijst binnen deze opleiding de opzet van het Integratievak Estate planning, dat een goede koppeling met de beroepspraktijk maakt. In de beide fiscale masteropleidingen verdient uitbreiding van de aandacht voor schrijfvaardigheid aanbeveling. Wat betreft de postinitiële masteropleiding Fiscaal Recht beveelt het panel voorts aan om het postinitiële karakter van de opleiding sterker aan te zetten door in het programma nadrukkelijker de relatie te leggen met en in te spelen op de beroepspraktijk en specifieke bekwaamheden en behoeften van de studenten.

Het panel concludeert dat zowel de bachelor- als de masteropleidingen voldoende samenhang vertonen. Het waardeert de lange (verticale) leerlijnen van de bacheloropleidingen die in de masteropleidingen doorlopen en die leiden tot een gedegen en coherente kennisopbouw van de hoofdvakken. Daarbij stelt het panel wel vast dat de horizontale cohesie minder zichtbaar is in de programma's. Het adviseert de opleidingen dan ook mogelijkheden te verkennen, zowel op onderwijsinhoudelijk als organisatorisch gebied, om de horizontale samenhang en integratie te

versterken. De commissies Kwaliteitszorg en ICTiO dragen hier al aan bij waar het kwaliteitszorg en ICT betreft, maar het panel adviseert een meer structurele inhoudelijke afstemming tussen de verschillende vakgroepen die het onderwijs vormgeven binnen de opleiding. Ten aanzien van de masteropleiding International and European Law merkt het panel op dat de inhoudelijke samenhang voor een groot deel afhangt van de keuzes van individuele studenten. Het kan zich goed vinden in de samenvoeging met de masteropleiding European Law, waarbij de voorgeprogrammeerde specialisaties een sterkere samenhang in de te volgen vakken zullen garanderen. Met betrekking tot de masteropleiding Nederlands Recht adviseert het panel studenten in het licht van het brede aanbod keuzevakken op meer gestructureerde wijze voorlichting te geven over de keuzemogelijkheden, bijvoorbeeld via de online leeromgeving.

Het panel stelt vast dat de opleidingsprogramma's een positiefrechtelijke insteek kennen. Het oordeelt positief over de duidelijkheid die dit met zich meebrengt en constateert dat deze insteek leidt tot inhoudelijk degelijke opleidingen. Wel constateert het dat deze insteek binnen de masteropleidingen soms ten koste gaat van het belang van en ruimte voor wetenschappelijke (metajuridische) aspecten in het onderwijs. Het beveelt aan nog eens goed te kijken naar de wijze waarop de breed-wetenschappelijke (metajuridische) vorming van studenten aan bod komt in de diverse programma's. Een ander aandachtspunt betreffende de overlap van bachelor- en mastervakken is sinds het visitatiebezoek, met ingang van 1 september 2018, geredieerd. De bacheloropleiding Notarieel Recht deelt vanaf die datum geen vakken meer met de masteropleidingen Nederlands Recht en Fiscaal Recht. Het panel is te spreken over de aanpassing van de programma's. Met name voor de masteropleiding Fiscaal Recht, waarbinnen studenten tot nu toe met het bachelordiploma Notarieel Recht ruime vrijstelling kregen, acht het deze maatregel van belang.

Het panel acht de opzet van de individuele vakken en de toegepaste werkvormen in de diverse opleidingen in principe voldoende. Wel constateert het dat deze in combinatie met de lange leerlijnen en het semestersysteem, uitstelgedrag van studenten toelaten. Het adviseert een intensivering van het onderwijs, zodat studenten vanaf het begin van het semester worden aangezet tot actief studiegedrag. Uit de kritische reflecties en de gesprekken tijdens het visitatiebezoek maakte het op dat de faculteit inzet op intensivering en activering van het onderwijs. Er is binnen de faculteit al ruimte gemaakt voor initiatieven rondom alternatieve, meer activerende werkvormen. Het panel waardeert deze initiatieven. Het geeft in overweging om per opleiding, vanuit aangescherpte eindkwalificaties en met een duidelijk visie op onderwijs en leren, te bezien waartoe men op wil leiden en welke onderwijs- en toetsvormen daar goed bij passen. Het adviseert het facultair management daarnaast om goed te kijken naar de inbedding van de vernieuwingen, alsook naar de benodigde inhoudelijke en organisatorische ondersteuning. Ook beveelt het aan zorg te dragen voor een goede disseminatie van de vernieuwingen.

Het panel heeft in diverse opleidingen gezien (met name in de bacheloropleiding Notarieel Recht en de masteropleiding International and European Law) dat internationalisering een plaats heeft in het onderwijs. Het heeft hiervoor waardering en ondersteunt de faculteit in het voornemen internationalisering als speerpunt verder uit te bouwen. Het geeft in overweging om de diverse initiatieven die er nu al zijn, goed te stroomlijnen en duidelijk voor het voetlicht te brengen voor zowel de eigen studenten en staf als externe partijen. Ook zou het panel in overweging willen geven om strategische keuzes te maken als het gaat om het aanbieden van opleidingen met partneruniversiteiten. Ten aanzien van het (extracurriculair) excellentieonderwijs, ziet het panel dat er diverse maar enigszins losstaande initiatieven zijn. Het adviseert om vanuit een integraal beleid te werken aan een samenhangend aanbod.

Het panel stelt vast dat alle bachelor- en masteropleidingen voldoende studeerbaar zijn. Wel lijken met name masterstudenten nu soms vrij solistisch te studeren (dit geldt niet voor de opleidingen Notarieel Recht). Om de studeerbaarheid nog te bevorderen acht het panel een hechte en betrokken studentenpopulatie van belang. Het moedigt de faculteit aan hier verder beleid op te ontwikkelen en merkt op dat de voorzieningen van het nieuwe Grotiusgebouw bijdragen aan een prettige en open leer- en werkomgeving. De relatief lage rendementen bij de masteropleidingen worden grotendeels

verklaard door extracurriculaire activiteiten van studenten. Een aandachtspunt dat reeds wordt opgepakt door de faculteit, betreft vertraging van veel studenten bij de masterscriptie. Het panel adviseert het scriptietraject nog eens onder de loep te nemen en bijvoorbeeld strakkere deadlines te hanteren of studenten eerder aan de scriptie te laten beginnen.

Het panel is te spreken over de vakinhoudelijke, wetenschappelijke en didactische kwaliteiten van de staf. Het waardeert de grote inzet van hoogleraren en experts uit de praktijk in het onderwijs, al noemt het de kleine aanstellingen van die laatste groep een voortdurend aandachtspunt. Het waardeert voorts de aandacht voor docentprofessionalisering: het overgrote deel van de staf bezit de basiskwalificatie onderwijs. Wel verdient het systeem van permanente educatie aandacht, alsook de uitgebreide kwalificatie onderwijs.

Conclusie

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Bacheloropleiding Notarieel Recht: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Bacheloropleiding European Law School: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding Nederlands Recht: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding Notarieel Recht: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding Fiscaal Recht: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële master): het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding International and European Law: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting:

De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk. De examencommissie van de opleiding borgt de kwaliteit van de tentaminering en examinering.

Bevindingen

Toetsing en toetsbeleid

Zoals blijkt uit de kritische reflectie heeft de faculteit een toetsbeleid ontwikkeld dat uitgaat van gevarieerde toetsing. Kennis en inzicht, schrijfvaardigheid, mondelinge uitdrukkingsvaardigheid en pleitvaardigheden worden getoetst in schriftelijke en mondelinge tentamens, essays, papers, in oefenrechtbanken en eindwerkstukken voor de bachelor- en masteropleidingen. Er worden in principe geen tentamens afgenomen die bestaan uit meerkeuzevragen. De samenhang van eindkwalificaties, leerdoelen en toetsing is per opleiding vastgelegd in een toetsprogramma. De bijzondere procedurevoorschriften inzake tentamens zijn vastgelegd in de OER en in de richtlijnen van de examencommissie. Er geldt een semestersysteem met tentamens aan het einde van de onderwijsperiode. Met ingang van studiejaar 2017-2018 vindt de herkansing sneller na de eerste tentamengelegenheid plaats, namelijk na enkele weken in plaats van na enkele maanden. Met het oog op de studeerbaarheid acht het panel dit een goede zaak.

Het panel heeft de toetsprogramma's van de diverse opleidingen bestudeerd en hierover gesproken met de staf. Het constateert dat deze overzichten van de eindtermen, leerdoelen en toetsing per onderwijsonderdeel de vakcoördinatoren goed kunnen ondersteunen bij de vormgeving van de toetsing. Zij bieden hen de mogelijkheid om blinde vlekken of redundantie te voorkomen. Het panel heeft hier waardering voor, maar merkt wel op dat de toetsprogramma's pas recent zijn opgesteld en dat nog niet alle docenten er voldoende bekend mee zijn. Ook voor de examencommissie waren de schema's relatief nieuw (zie tevens paragraaf Examencommissie). Met betrekking tot de voorbereiding en beoordeling van toetsen blijkt er binnen de faculteit geen uniforme werkwijze te zijn. Deze kan verschillen per vaksectie. Wel wordt altijd het principe van vier ogen toegepast bij de ontwikkeling van toetsen en ook het beoordelen van toetsen gebeurt zoveel mogelijk door meerdere stafleden. Het panel stelt vast dat dit de kwaliteit van toetsing ten goede komt.

Het panel constateert dat de toetsen van de diverse opleidingen van adequaat niveau zijn. Er wordt in het algemeen gebruik gemaakt van relevante vraagstellingen en opdrachten. De geïnterviewde studenten zijn overwegend positief over de toetsing. Het is voor hen veelal duidelijk waarop zij worden getoetst. De studiehandleiding geeft studenten informatie over de leerdoelen en de werkwijze in een vak. Verder weten zij veelal via de werkcolleges en het standaard ter beschikking stellen van oefententamens vooraf wat zij van een toets kunnen verwachten en welke studie-aanpak zij daarbij kunnen hanteren. Zij ervaren de toetsen over het algemeen als representatief en rechtvaardig. Met betrekking tot feedback geven docenten aan dat studenten altijd het recht hebben op individuele inzage en bespreking van tentamens. Bij sommige vakken vinden gezamenlijke nabesprekingen plaats.

De toetsvormen binnen de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid, Notarieel Recht en European Law School zijn volgens het panel gevarieerd. Mondelinge presentaties, essays, schriftelijke tentamens en pleitoefeningen in de jaarlijkse *rotae* vormen een goede mix van toetsvormen. De uitbreiding van het vaardighedenlint en de intensieve onderwijsvormen die daarbij horen hebben in de ogen van het panel bijgedragen aan deze sterke en afwisselende toetsing. Het panel betreurt daarom dat een gedeelte van de deeltijdstudenten van de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Notarieel Recht schrijfvaardigheidstoetsen mist, waardoor ze een grotere scriptie moeten schrijven. Het adviseert te onderzoeken of de toetsing van de deeltijdopleidingen meer in lijn kan worden gebracht met die van de voltijdse bachelorprogramma's.

In vergelijking met de bacheloropleidingen bieden de masteropleidingen minder variatie in toetsvormen. De opleidingen leunen sterk op schriftelijke tentamens, hetgeen aansluit op de traditionele onderwijsvormen (zie ook Standaard 2). In de masteropleiding Notarieel Recht wordt met essays getoetst en moeten studenten cases oplossen, wat het panel positief vindt. Kanttekening is dat studenten en alumni het panel meldden voor het tentamen niet met casus geoefend te hebben. De opleiding zou dit volgens het panel moeten aanpassen. Met betrekking tot de toetsing van alle masteropleidingen adviseert het panel om, in aansluiting op nieuwe en activerende onderwijsvormen die men wil implementeren, ook de toetsing te herzien. Die moet aansluiten bij de leerdoelen en voldoende uitdaging en variatie bieden aan de studenten. Zowel de master- als de bacheloropleidingen zouden daarbij niet alleen kunnen denken aan meer gevarieerde toetsvormen, maar ook aan formatieve of summatieve tussentijdse toetsing om studenten ook gedurende het semester aan het werk te zetten.

Het panel heeft tijdens het bezoek stilgestaan bij de mondelinge tentaminering als toetsvorm. Zoals blijkt uit de kritische reflectie is de inzet van ten minste één mondeling tentamen per opleiding onderdeel van het toetsbeleid. Alle opleidingen omvatten dan ook één of meerdere mondelinge tentamens. Het panel stond in eerste instantie ietwat sceptisch tegenover mondelinge toetsing; het had met name twijfels over de betrouwbaarheid van deze toetsvorm. Op basis van de gesprekken met studenten en docenten is het panel echter overtuigd geraakt van de meerwaarde van mondelinge tentamens. Zoals toegelicht door de studenten vinden zij de mondelinge tentaminering over het algemeen spannend, maar leerzaam. Ze dwingt hen tot een zeer grondige voorbereiding om hun antwoorden zorgvuldig mondeling te kunnen toelichten en verklaren. Docenten benadrukten veel

waarde te hechten aan de mondelinge toetsen. Die vormen een goed instrument om naast kennis en inzicht ook de mondelinge uitdrukingsvaardigheden te toetsen. Ook bieden ze de mogelijkheid om niet alleen de vereiste kennis te behandelen, maar die ter plekke ook te verdiepen en verbreden. Men treft diverse maatregelen om de betrouwbaarheid van mondelinge toetsen te kunnen borgen. Zo worden de tentamens zoveel mogelijk afgenomen door twee docenten. In de gevallen waarin dat vanwege het grote aantal deelnemende studenten niet lukt, rouleert een van de vakdocenten langs de verschillende tentaminatoren en worden geluidsopnames gemaakt. Verder worden de beoordelingsresultaten van de verschillende tentaminatoren met elkaar vergeleken om te analyseren of bepaalde docenten gemiddeld wat hogere of lagere beoordelingen geven dan hun collega's. Ook wordt er steeds meer gewerkt met beoordelingsmatrices, waarop een kort verslag van het tentamen wordt gemaakt. Het panel heeft waardering voor dit alles. Het begrijpt dat de toetsvorm enigszins onder druk staat door de toenemende studentenaantallen. Desalniettemin wil het de faculteit stimuleren om de mondelinge tentamens in ere te houden.

De bachelorthesis (3 EC), ingevoerd in het studiejaar 2014-2015, is het sluitstuk van het onderzoeksvaardigheden- en schrijfvaardighedenonderwijs in de bacheloropleidingen. De bachelorthesis is een oefening in het aan de hand van een zelf geformuleerde onderzoeksvraag opsporen van juridische bronnen en het aan de hand van deze bronnen schrijven van een langere, gestructureerde en wetenschappelijk verantwoorde tekst over een rechtsgeleerd probleem. Er worden inleidende bijeenkomsten georganiseerd om studenten voor te bereiden op het schrijven van de thesis. Daarnaast zijn voor het schrijven van de thesis handleidingen beschikbaar. De verdere begeleiding bij Notarieel Recht vindt op individuele basis plaats. Bij Rechtsgeleerdheid en ELS worden groepsessies georganiseerd waarin studenten elkaar feedback geven en studenten feedback ontvangen van de begeleidende docent. De deeltijdstudenten van de bacheloropleidingen Notarieel recht en Rechtsgeleerdheid schrijven een uitgebreidere scriptie van 13 EC en worden individueel begeleid. De thesis- en scriptiebeoordelingen vinden plaats aan de hand van een standaard beoordelingsformulier. De werkstukken worden onder andere beoordeeld op inhoud, structuur, onderzoeksmethoden en -technieken, taalgebruik en proces.

De masteropleidingen worden afgesloten met een masterscriptie. De omvang is 14 EC (Notarieel Recht), 16 EC (Fiscaal Recht, initieel en postinitieel) of 18 EC (International and European Law en Nederlands Recht). Studenten kunnen ook twee juridische masteropleidingen afsluiten met één gecombineerde scriptie, bijvoorbeeld Fiscaal Recht en Notarieel Recht (22 EC) of Nederlands Recht en Fiscaal Recht (26 EC). Sinds 2010 wordt er gewerkt met een docentenleidraad voor de begeleiding en beoordeling van scripties. Voor studenten is een scriptiehandleiding masterthesis beschikbaar, waarin ook de beoordelingscriteria zijn opgenomen. Studenten worden begeleid door een inhoudelijke begeleider. Deze ondersteunt de student bij het proces van het formuleren van de onderzoeksvraag en bespreekt met hem/haar de concepthoofdstukken. Indien de scriptie voldoet aan de vereisten, wordt goedkeuring verleend en kan het masterexamen worden aangevraagd. Dit (individueel) masterexamen biedt studenten de gelegenheid de scriptie te bespreken en ten overstaan van de begeleider en een tweede onafhankelijke lezer te verdedigen. De verdediging is onderdeel van de beoordeling alsook het onderwerp/de probleemstelling, de structuur, de kwaliteit van de inhoud, de getoonde onderzoeksvaardigheden en de totstandkoming. Bij Notarieel Recht moet ook een voordracht worden gegeven bij het afstuderen. Na afloop van de verdediging wordt door de examinatoren het cijfer voor de scriptie bepaald en de beoordeling vastgelegd in het scriptieformulier. De verdediging is openbaar. Dit betekent dat familie en vrienden bij deze bijeenkomst aanwezig kunnen zijn. Zoals blijkt uit de interviews wordt dit door de betreffende studenten en alumni zeer gewaardeerd. Ook het panel ziet dit als een mooie afsluiting van de masteropleiding.

Het panel concludeert op basis van informatie in de kritische reflectie, bestudeerde werkstukken (zie tevens Standaard 4) en de gesprekken met studenten en docenten dat de begeleiding en beoordeling van de afstudeerwerken op adequate wijze plaatsvinden. Wel merkt het op dat de verantwoording van onderzoeksmethoden niet expliciet is opgenomen in het beoordelingsformulier, terwijl methodologie wel terugkomt in de eindkwalificaties en het onderwijs. Het panel benadrukt het belang van een goede onderzoeksverantwoording voor zowel het wetenschappelijk karakter van de

opleidingen als de brede academische vorming van studenten. Het beveelt dan ook aan dit aspect expliciet op te nemen in het beoordelingsformulier.

Een ander aandachtspunt betreft het aantal studiepunten in relatie tot de omvang en kwaliteit van de afstudeerwerken. Zoals genoemd is de bachelorthesis 3 EC en de bachelorscriptie 13 EC. Bij de masteropleidingen kan het aantal EC's variëren tussen 14 EC en 18 EC. Het panel ziet het verschil in EC's niet heel duidelijk terug in de omvang en kwaliteit van de werkstukken. Zo heeft het panel scripties gelezen die qua aantal pagina's en diepgang overeenkwamen, maar die sterk verschilden in het aantal studiepunten. Ook heeft het panel bachelortheses gelezen die gezien de omvang wel door konden gaan voor een masterscriptie. Uit de gesprekken met de docenten blijkt dat er over het algemeen weinig wordt gelet op de omvang van de masterscripties. Voor de bachelorthesis geldt een maximum van 15 pagina's, maar ook daar wordt in de praktijk niet heel strak op gestuurd. Het panel beveelt aan om nog eens goed te kijken naar de honorering van de afstudeerwerken in verhouding tot de studentinspanningen. Het geeft daarbij in overweging om het aantal EC's voor de masterscripties gelijk te trekken, bijvoorbeeld tot 12 EC. Een dergelijke uniformering zorgt voor meer duidelijkheid richting studenten alsook voor meer eenduidigheid en transparantie in de beoordelingen.

Een punt dat hiermee samenhangt betreft de beoordeling van de dubbelscripties. Het panel constateert dat ook hier verschillen zijn in honorering en omvang van de werkstukken. Tevens merkt het op dat de inhoudelijke en organisatorische vereisten met betrekking tot de dubbelscripties niet eenduidig zijn. Zo constateert het dat hetzelfde beoordelingsformulier wordt gebruikt als voor de reguliere masterscripties en dat het mede afhankelijk is van de beoordelaars welke (aanvullende) inhoudelijke eisen er gelden. Verder blijkt uit de gesprekken met studenten dat niet altijd twee docenten vanuit beide opleidingen betrokken zijn de begeleiding. Het panel trof op basis van bestudeerde werkstukken geen calamiteiten aan. Wel heeft het enkele dubbelscripties gezien die qua inhoud en omvang weinig afweken van reguliere scripties. Het kreeg dan ook de indruk dat studenten met een geringe extra inspanning twee scripties kunnen combineren tot een dubbelscriptie. Het panel adviseerde een aanscherping van de vereisten voor dubbelscripties. Het zou graag zien dat transparant wordt gemaakt waarop het aantal EC van de verschillende dubbele scripties is gebaseerd en hoe de twee opleidingen in de scriptie dienen te worden gecombineerd. Waaraan moet een dubbele scriptie voldoen ten opzichte van een enkele? Volgens het panel zou een eigen beoordelingsformulier en/of scriptiehandleiding voor studenten en docenten zou daarbij helpen.

Het panel heeft tijdens het bezoek uitgebreid met het management gesproken over zijn bevindingen en adviezen met betrekking tot de afstudeertrajecten. Het management heeft vervolgens enkele weken na het bezoek het panel in een schriftelijke reactie laten weten welke maatregelen men zal treffen om aan de bezwaren van het panel tegemoet te kunnen komen. Men is onder andere voornemens om een duidelijker verband te leggen tussen de omvang van de scriptie en de studiebelasting. Er worden richtsnoeren voor het aantal woorden per EC ingevoerd. Verder is reeds een vernieuwd beoordelingsformulier ontwikkeld om voldoende recht te kunnen doen aan de twee zelfstandige samenstellende onderdelen van een dubbele masterscriptie, waardoor die als eindwerkstuk de bereikte eindkwalificaties van twee opleidingen of twee specialisaties in de beoordeling voldoende aantoont. Het panel stemt van harte in met de voorstellen en geeft aan te vertrouwen op een spoedige en adequate implementatie ervan.

Examencommissie

Er is een gezamenlijke examencommissie voor alle reguliere bachelor- en masteropleidingen van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid en een examencommissie voor de postinitiële opleiding Fiscaal Recht. De gezamenlijke examencommissie voor de reguliere opleidingen bestaat uit tien leden, inclusief een secretaris en een extern lid. De examencommissie voor de postinitiële opleiding omvat zes leden, inclusief een secretaris en een extern lid. De examencommissies zijn onder andere verantwoordelijk voor de kwaliteitsborging rond tentamens en examens. Verder benoemen de commissies examinatoren, behandelen zij individuele fraudezaken en individuele verzoeken van studenten,

reiken zij getuigschriften uit, verlenen zij vrijstellingen en regelen zij de afhandeling van beroepszaken en/of klachten over tentamens.

Het panel heeft tijdens het bezoek gesproken met vertegenwoordigers van de twee examencommissies. Het constateert op basis hiervan dat de formele taken en verantwoordelijkheden van de examencommissies adequaat zijn belegd en dat er sprake is van heldere afspraken en procedures. Het panel constateert voorts dat de commissies diverse initiatieven nemen om de kwaliteit van toetsen en eindwerkstukken te borgen. Zo toetsen de examencommissies volgens een roulatiesysteem de kwaliteit van de tentamens. Hiertoe leveren de vakcoördinatoren op aanvraag het cursusdossier aan (inclusief een beschrijving van de toetsing). In de cursusdossiers worden standaard na afloop van een collegejaar naast de cursusbeschrijving ook de toetsen, uitslagen en antwoordmodellen verzameld. De vakcoördinatoren schrijven een reflectiedocument over de toets en de beoordeling van hun vak. De examencommissies bestuderen de geselecteerde cursusdossiers en stellen de vakcoördinatoren schriftelijk op de hoogte van hun bevindingen. De examencommissies kunnen buiten het roulatiesysteem om een cursusdossier opvragen als de tentamenuitslagen daar aanleiding toe geven.

De beoordeling van de bachelortheses en masterscripties wordt via een steekproef aan de hand van een roulatieschema door de examencommissies beoordeeld. De commissie let daarbij onder andere op de gevolgde procedure (heeft er bijvoorbeeld een plagiaattoets plaatsgevonden), basiseisen (voldoet de opmaak aan de gestelde eisen) en onderbouwing (thema, checklist en opmerkingen op het beoordelingsformulier). Bij bachelortheses vraagt de examencommissie daarnaast om extra achtergrondinformatie over de betrokken docenten (kwaliteit en kwantiteit), de totstandkoming van de thesisopdracht, de organisatie van de thesisrondes, de aanwijzingen voor de student en de inrichting van de feedback. De vaksecties krijgen de bevindingen en conclusies teruggekoppeld.

In 2015 zijn de examencommissies gestart met een benchmark van de beoordeling van masterscripties, samen met de Rijksuniversiteit Groningen. Daarbij worden de beoordelingsresultaten van beide universiteiten met elkaar vergeleken. Zoals toegelicht door de geïnterviewde leden van de examencommissies was het resultaat hiervan positief: in de meeste gevallen kwamen zowel de oorspronkelijke beoordelaars als de uitvoerenden van de benchmark tot een vergelijkbaar resultaat, waarbij een marge van een punt als acceptabel werd beschouwd.

Het panel heeft waardering voor alle initiatieven. Wel merkt het op dat de kwaliteitsborging vooral gericht is op de toetsing van de afzonderlijke vakken en eindwerkstukken. Met het oog op borging van de realisatie van de eindkwalificaties, is volgens het panel van belang dat de examencommissies ook goed zicht hebben op de kwaliteit van toetsing op curriculumniveau. Het panel beveelt aan deze kwaliteitsborging op programmaniveau op korte termijn nader te concretiseren. Het merkt op dat de eerder genoemde toetsprogramma's hierbij een belangrijk instrument kunnen zijn.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat het systeem van toetsing en beoordeling van zowel de bacheloropleidingen ELS, Notarieel Recht en Rechtsgeleerdheid als de masteropleidingen Fiscaal Recht (regulier traject en postinitieel), International and European Law, Nederlands Recht en Notarieel Recht adequaat functioneert. De toetsen zijn inhoudelijk en wetenschappelijk van een voldoende bachelor-respectievelijk masterniveau. Het panel stemt in met de gebruikte toetsvormen; het spreekt in het bijzonder zijn waardering uit voor de wijze waarop de kwaliteit van de mondelinge tentamens wordt geborgd. In de bacheloropleidingen is de toetsing gevarieerd. Bij de masteropleidingen, met uitzondering van de masteropleiding Notarieel Recht, waarin ruime variatie in toetsvormen voorhanden is, trof het panel een nadruk aan op schriftelijke tentamens (als eindtoets). Het adviseert de huidige mix van toetsvormen te bezien, mede in relatie tot de beoogde eindkwalificaties en de beoogde activerende opzet van de verschillende opleidingsprogramma's. Zowel de master- als de bacheloropleidingen zouden daarbij niet alleen kunnen denken aan meer gevarieerde en activerende toetsvormen, maar ook aan formatieve of summatieve tussentijdse toetsing.

De begeleiding en beoordeling van de eindwerkstukken vindt op voldoende gedegen wijze plaats. Wel adviseert het panel om de verantwoording van onderzoeksmethoden toe te voegen aan de beoordelingscriteria. Voorts vraagt het panel aandacht voor de omvang van de eindwerkstukken in relatie tot het aantal studiepunten. Het panel constateert dat er bij de diverse opleidingen veel variatie is in het aantal studiepunten, maar zag het verschil in EC's niet duidelijk terug in de omvang en kwaliteit van de werkstukken. Dit is ook het geval bij de dubbele masterscripties; sommige door het panel bestudeerde dubbele scripties verschilden qua inhoud en omvang nauwelijks van reguliere scripties. Het panel adviseert om nog eens goed te kijken naar de honorering van de eindwerkstukken in relatie tot de studentinspanningen. Verder adviseert het om tot een zodanige aanscherping van de vereisten voor de dubbele masterscriptie te komen dat het voor alle betrokkenen duidelijk is waar deze aan moet voldoen. Het panel heeft inmiddels een verbeterplan van de faculteit mogen ontvangen. Het stelt vast dat de daarin opgenomen voorstellen zijn bezwaren zullen wegnemen. Het adviseert een spoedige implementatie ervan.

De kwaliteitsborging van de tentaminering en examinering is voldoende. De examencommissies functioneren naar tevredenheid; zij dragen zichtbaar bij aan de kwaliteitszorg en –borging van de toetsing en beoordeling binnen de opleidingen. Het panel heeft waardering voor de periodieke onderzoeken van de examencommissies naar de kwaliteit van de tentamens en afstudeerwerkstukken. Met name de benchmark met de Rijksuniversiteit Groningen, waarbij de beoordelingsresultaten van masterscripties van beide universiteiten met elkaar worden vergeleken, viel het panel in positieve zin op. Het merkt wel op dat de activiteiten van de commissies sterk gericht zijn op de toetsing en beoordeling van afzonderlijke vakken en eindwerkstukken. Met het oog op borging van de realisatie van de eindkwalificaties, adviseert het panel om ook goed zicht te houden op de kwaliteit van toetsing op curriculumniveau.

Conclusie

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Bacheloropleiding Notarieel Recht: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Bacheloropleiding European Law School: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding Nederlands Recht: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding Notarieel Recht: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding Fiscaal Recht: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële master): het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding International and European Law: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de resultaten van tussentijdse en afsluitende toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Om inzicht te krijgen in het gerealiseerde eindniveau van de studenten heeft het panel voorafgaand aan de visitatie 20 eindwerken van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid en steeds 10 van de bacheloropleidingen Notarieel Recht en European Law School bestudeerd, inclusief de bijbehorende beoordelingsformulieren. Ook heeft het 20 scripties bestudeerd van de masteropleiding Nederlands Recht, steeds 10 van de masteropleidingen Notarieel Recht, Fiscaal Recht en International and European Law, en 5 van de postinitiële masteropleiding Fiscaal Recht.

Het panel kan zich vinden in de beoordeling en becijfering van de bachelortheses en –scripties en stelt vast dat de werkstukken van voldoende bachelorniveau zijn. Het ziet duidelijk de uitwerking van de ‘lange leerlijnen’ terug; de scripties zijn inhoudelijk gedegen en geven blijk van een vertrouwdheid met het betreffende rechtsdomein. Wel constateert het dat er ook ruimte voor verbetering is. Zo trof het werkstukken aan die qua probleemstelling niet heel scherp waren. Ook zag het dat sommige theses qua structuur, stijl en grammatica aan de matige kant waren. Verder viel het panel op dat in diverse werkstukken weinig aandacht is voor de verantwoording van onderzoeksmethoden.

Zoals blijkt uit de kritische reflectie voert de faculteit sinds 2015-2016 bachelor-exit-enquêtes uit, waarbij onder andere gegevens worden verzameld over loopbaanoriëntatie en studiekeuze. Hieruit blijkt dat de meeste bachelorstudenten doorstromen naar een aansluitende masteropleiding, in Nijmegen of elders. Er zijn weinig gevallen bekend waarin studenten met uitsluitend een bachelordiploma de arbeidsmarkt betreden. Over de aansluiting van juridische masteropleidingen op de bacheloropleidingen blijkt dat de meeste studenten tevreden tot zeer tevreden zijn. De bacheloralumni met wie het panel sprak, gaven aan voor hun gevoel een streepje voor te hebben op afgestudeerden van andere juridische bacheloropleidingen. Zij hadden dankzij de lange leerlijnen, de herhaling en verdieping in het curriculum een solide kennisbasis opgebouwd en waren dankzij het uitgebreide vaardighedenonderwijs goed op de masterfase voorbereid.

Het panel stemt in met de beoordeling en becijfering van de masterscripties en is tevreden over de kwaliteit van de eindwerkstukken. Volgens het panel waren de masterscripties van Nederlands en Notarieel Recht doorgaans van solide niveau en inhoudelijk gedegen. De masterscripties van Fiscaal Recht en International and European Law waren doorgaans op orde, maar vaak erg lang en beschrijvend. Met betrekking tot de scripties van de postinitiële masteropleiding Fiscaal Recht viel het panel eveneens op dat ze erg beschrijvend en omvangrijk waren; daarnaast waren ze erg praktijkgericht, weinig origineel en op zijn tijd slordig qua taalgebruik. Het panel heeft voor alle opleidingen diverse hoog becijferde scripties bestudeerd en concludeert dat deze terecht met een hoog cijfer zijn beoordeeld. Deze werkstukken zijn veelal goed gestructureerd en geschreven en omvatten heldere probleemstellingen, analyses en conclusies. Zij getuigen van een grondige kennis van en inzicht in het betreffende onderwerp. Ook de lager becijferde scripties waren volgens het panel van een voldoende masterniveau. Deze werkstukken scoorden soms wat minder op punten als helderheid van de probleemdefinitie, uitwerking van de probleemstelling in onderzoeksvragen, verantwoording van de onderzoeksmethoden en aansluiting van conclusies op probleemstelling.

De meest recente Alumnimonitor (2015) heeft betrekking op de masterstudenten die tussen oktober 2013 en oktober 2014 zijn afgestudeerd. Zij worden tot anderhalf jaar na hun afstuderen bevroegd. Uit de monitor blijkt dat de afgestudeerden gemiddeld gezien snel een baan vinden op academisch niveau. Zij vinden de gevolgde opleiding een goede basis voor de start op de arbeidsmarkt en een goede basis voor verdere ontwikkeling van kennis en vaardigheden. Het panel heeft tijdens het bezoek met genoeg gesproken met talentvolle en gedreven alumni van de diverse masteropleidingen. Zij zijn veelal goed terechtgekomen en bekleeden diverse relevante juridische functies. Afgestudeerden gaven aan met veel plezier en waardering terug te kijken op de door hen gevolgde masteropleiding. Ze benadrukten veel aan hun studie te hebben gehad en een goede aansluiting van de opleiding op de arbeidsmarkt te ondervinden. Alumni van de masteropleidingen Notarieel Recht en Nederlands Recht waren in het bijzonder te spreken over hun opleiding. Wel vonden alumni van die laatste opleiding dat Nederlands Recht sterk op de togaberoepen gericht is,

ten koste van de aansluiting op een bredere beroepspraktijk. Het panel doet de suggestie te kijken of een verbreding van de opleiding tot de mogelijkheden behoort.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de eindwerkstukken van de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid, Notarieel Recht en European Law School en die van de masteropleidingen Nederlands Recht, Notarieel Recht, Fiscaal Recht (regulier en postinitieel) en International and European Law in het algemeen voldoen aan de eisen die mogen worden gesteld aan de eindwerken van een bachelor- respectievelijk masteropleiding. Het kan zich vinden in de becijfering en stemt in met het inhoudelijke en wetenschappelijke niveau van de bachelortheses, -scripties en masterscripties. Het ziet duidelijk de uitwerking van de 'lange leerlijnen' terug: de scripties zijn inhoudelijk gedegen en geven blijk van een vertrouwdheid met het betreffende rechtsdomein. Het panel constateert echter ook ruimte voor verbetering ten aanzien van de scherpheid van de geformuleerde probleemstelling, de structuur van de werkstukken en de schrijfstijl en grammatica. Verder vormt voor zowel de bachelor- als de masteropleidingen het veelal ontbreken van de verantwoording van de onderzoeksmethodiek in de afstudeerwerkstukken een aandachtspunt. Volgens het panel waren de masterscripties van Nederlands en Notarieel Recht doorgaans van solide niveau en inhoudelijk gedegen. De masterscripties van Fiscaal Recht (beide opleidingen) en International and European Law waren van voldoende niveau, maar vaak erg lang en beschrijvend. Alumni van alle opleidingen kijken met veel waardering terug op de door hen gevolgde studies. De aansluiting van de masteropleidingen op de bacheloropleidingen is over het algemeen goed en de masteropleidingen vormen een goede basis voor de verdere loopbanen van alumni. Alumni van de masteropleidingen Notarieel Recht en Nederlands Recht waren in het bijzonder te spreken over hun opleiding. Wel adviseert het panel voor de masteropleiding Nederlands Recht te bezien of een verbreding van de opleiding ten opzichte van de beroepspraktijk tot de mogelijkheden behoort.

Conclusie

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Bacheloropleiding Notarieel Recht: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Bacheloropleiding European Law School: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Masteropleiding Fiscaal Recht: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële master): het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Masteropleiding Nederlands Recht: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Masteropleiding Notarieel Recht: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Masteropleiding International and European Law: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het panel stelt vast dat de eindkwalificaties van bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid, Notarieel Recht en European Law School en die van de masteropleidingen Nederlands Recht, Notarieel Recht, Fiscaal Recht (regulier en postinitieel) en International and European Law aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit aansluiten bij de vereisten vanuit het vakgebied en passend zijn voor een academisch opleiding op bachelor- respectievelijk masterniveau. Het heeft waardering voor de duidelijkheid van de gekozen positiefrechtelijke insteek en het feit dat aan alle opleidingen in beginsel civiel-effect is verbonden. Wel zouden de eindkwalificaties aangescherpt

kunnen worden opdat deze de eigen profilering, ambities, niveau en inhoud van de opleidingen beter weerspiegelen en meer toekomstbestendig zijn. Het panel is tevreden over de opzet en inhoud van de opleidingen en de afzonderlijke vakken. Het ziet dat de positiefrechtelijke insteek met aandacht voor de praktijk leidt tot inhoudelijk degelijke opleidingen. Een aandachtspunt betreft dat deze insteek soms ten koste gaat van het belang van en ruimte voor wetenschappelijke (metajuridische) aspecten in het onderwijs. Het panel oordeelt positief over de lange verticale leerlijnen die zorgdragen voor een gedegen en coherente kennisopbouw. De horizontale cohesie is echter minder zichtbaar in de programma's. Voorts stelt het panel vast dat de leerlijnen in combinatie met het semestersysteem en de gehanteerde werkvormen, uitstelgedrag van studenten toelaten. Het adviseert een intensivering en activering van het onderwijs zodat studenten vanaf het begin van het semester worden aangezet tot actief studiegedrag. Een ander aandachtspunt betrof de constatering dat een aantal vakken gedeeld werd door bachelor- en masteropleidingen. De aanbeveling van het panel om tot een duidelijke waterscheiding te komen, is inmiddels adequaat opgevolgd door de faculteit.

Het panel is te spreken over de vakinhoudelijke, wetenschappelijke en didactische kwaliteiten van de staf en over het feit dat het merendeel van de staf in bezit is van de basiskwalificatie onderwijs. Er is duidelijk veel aandacht voor docentprofessionalisering binnen de opleidingen. Het systeem van permanente educatie en de seniorkwalificatie onderwijs dient evenwel verder uitgerold te worden. Het systeem van toetsing en beoordeling functioneert adequaat. Het panel spreekt zijn expliciete waardering uit voor de mondelinge tentamens. In algemene zin constateert het een nadruk op schriftelijke tentamens binnen de masteropleidingen. Het beveelt aan de huidige mix van toetsvormen van de diverse opleidingen te bezien, ook met het oog op studentactivering. De begeleiding en beoordeling van de eindwerkstukken is over het algemeen op orde. De grote variatie in het aantal studiepunten in relatie tot de omvang van de eindwerkstukken vraagt aandacht alsook de opzet en omvang van de dubbelscripties. Het panel ziet tot zijn tevredenheid dat de faculteit inmiddels passende verbetermaatregelen heeft getroffen. De examencommissies functioneren naar behoren. Het panel adviseert de commissies om ook goed zicht te houden op de toetskwaliteit op curriculumniveau. Het panel stelt tot slot vast dat de eindwerkstukken van zowel de bachelor- als masteropleidingen van voldoende niveau zijn en dat alumni goed zijn voorbereid op de arbeidsmarkt dan wel op een juridische vervolgopleiding. Over de gehele linie komt het panel tot de slotsom dat de opleidingen voldoen aan de kwaliteitseisen die aan een wetenschappelijke bachelor-respectievelijk masteropleiding worden gesteld.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding Notarieel Recht* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding European Law School* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Nederlands Recht* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Notarieel Recht* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Fiscaal Recht* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële master)* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding International and European Law* als 'voldoende'.

II. REPORT ON THE MASTER'S PROGRAMME EUROPEAN LAW OF RADBOUD UNIVERSITY

This report takes the NVAO's Assessment Framework for Limited Programme Assessments as a starting point (19 December 2014).

ADMINISTRATIVE DATA REGARDING THE PROGRAMME

Master's programme European Law

Name of the programme:	European Law
CROHO number:	60504
Level of the programme:	master's
Orientation of the programme:	academic
Number of credits:	60 EC
Specializations or tracks:	International and European Law Advanced Human Rights and Migration Business Law Insolvency Law European Law and Global Affairs (Sept. 2017)
Location(s):	Nijmegen
Mode(s) of study:	full time
Joint programme:	Specialisation Insolvency Law
partner institutions involved:	Nottingham Trent University
type of degree awarded:	double degree
Language of instruction:	English
Expiration of accreditation:	03/07/2019

The visit of the assessment panel Law to the Faculty of Law of Radboud University took place on 18 - 20 December 2017.

ADMINISTRATIVE DATA REGARDING THE INSTITUTION

Name of the institution:	Radboud University
Status of the institution:	publicly funded institution
Result institutional quality assurance assessment:	positive (24 October 2017; expiry date 20 November 2023)

COMPOSITION OF THE ASSESSMENT PANEL

The NVAO approved the composition of the panel on 7 August 2017. The panel that assessed the master's programme European Law consisted of:

- Em. prof. mr. A.F.M. (Adriaan) Dorresteyn, emeritus professor of Transnational Aspects of Corporate Law at Utrecht University [chair];
- Prof. mr. E. (Elies) van Sliedregt, professor of International and Comparative Criminal Law at Leeds University (United Kingdom) [vice-chair];
- Prof. dr. R.A. (Ramses) Wessel, professor of International and European Law and Governance at the University of Twente;
- Prof. mr. dr. A.J.C. (Adrienne) de Moor-van Vugt, professor of Constitutional and Administrative Law at the University of Amsterdam;

- Em. prof. mr. L.C. (Laurens) Winkel, emeritus professor in Legal History at Erasmus University Rotterdam;
- Em. prof. mr. drs. H.P.A.M. (Henk) van Arendonk, emeritus professor in Tax Law at Erasmus University Rotterdam;
- Mr. dr. S.A. (Sonja) Kruisinga, associate professor in Private Law at Utrecht University.
- D.H. (Danielle) Arnold LLB, master's student Legal Research at Utrecht University.

The panel was supported by drs. R.L. (Renate) Prenen, who acted as secretary.

Appendix 1 contains the curricula vitae of the panel members.

WORKING METHOD OF THE ASSESSMENT PANEL

The Law Assessment

The master's programme European Law was assessed as part of the Law cluster assessment. Between October of 2017 and March 2018, three panels assessed a total of 92 programmes at eleven universities. Upon consultation with the NVAO, it was decided that for the assessment within the umbrella group Domain of Law, three subclusters (henceforth: clusters) of institutions would be created:

Cluster I	University of Amsterdam, VU University Amsterdam, Erasmus University Rotterdam, Nyenrode Business Universiteit;
Cluster II	Leiden University, Tilburg University, Utrecht University;
Cluster III	Maastricht University, Open University, Radboud University Nijmegen, University of Groningen.

Each cluster was assessed by a separate panel. The panels consisted of the following members:

Cluster I

- Em. prof. mr. I.F. (Ige) Dekker [chair]
- Prof. dr. mr. P.P.T. (Paul) Bovend'eert [vice-chair]
- Em. prof. dr. mr. T.A. (Theo) de Roos
- Prof. dr. P.H.J. (Peter) Essers
- Prof. dr. mr. A.L.B. (Aurelia) Colombi Ciacchi
- Dr. mr. W.H.F.M. (Wouter) Cortenraad LLM
- Prof. dr. mr. G.E. (Gerrit) van Maanen
- V.A. (Veerle) van Waarde LLB
- R.P.M.G. (Robert) van den Boorn LLB
- D.H. (Danielle) Arnold LLB
- Prof. mr. dr. P. (Peggy) Valcke
- Prof. dr. L.J. (Larissa) van den Herik

Cluster II

- Em. prof. dr. R. (Roel) Fernhout [chair]
- Prof. dr. J. (Jan) Struiksma [vice-chair]
- Em. prof. dr. G.P.M.F. (Gerard) Mols
- Prof. dr. B.E. (Barbara) Reinhartz
- Prof. dr. M.G. (Michael) Faure
- Prof. dr. R.G. (Rainer) Prokisch
- Prof. dr. A.A.H. (Aukje) van Hoek
- Prof. dr. M.B.M. (Marco) Loos
- Prof. dr. J.B. (Hanneke) Spath
- V.A. (Veerle) van Waarde LLB
- R.P.M.G. (Robert) van den Boorn LLB
- D.H. (Danielle) Arnold LLB
- Prof. dr. A.A. (Antoon) Quaadvlieg

Cluster III

- Em. prof. mr. A.F.M. (Adriaan) Dorresteyn [chair]
- Prof. mr. E. (Elies) van Sliedregt [vice-chair]
- Prof. dr. R.A. (Ramses) Wessel
- Prof. dr. mr. A.J.C. (Adrienne) de Moor-van Vugt
- Em. prof. mr. L.C. (Laurens) Winkel
- Em. prof. mr. drs. H.P.A.M. (Henk) van Arendonk
- Dr. D. (Dominique) Sluijsmans
- V.A. (Veerle) van Waarde LLB
- R.P.M.G. (Robert) van den Boorn LLB
- D.H. (Danielle) Arnold LLB
- Prof. M. (Manuel) Desantes Real
- Prof. dr. A.A. (Antoon) Quaedvlieg
- Prof. dr. Y. (Yves) Jorens
- Dr. mr. S.A. (Sonja) Kruisinga
- Prof. mr. H.N. (Harriët) Schelhaas

A subpanel was composed for every site visit in a cluster, based on expertise, availability and independence of the panel members. The panel assessing the Faculty of Law of Radboud University consisted of the following members:

- Em. prof. mr. A.F.M. (Adriaan) Dorresteyn [chair];
- Prof. mr. E. (Elies) van Sliedregt [vice-chair];
- Prof. dr. R.A. (Ramses) Wessel;
- Prof. mr. dr. A.J.C. (Adrienne) de Moor-van Vugt;
- Em. prof. mr. L.C. (Laurens) Winkel;
- Em. prof. mr. drs. H.P.A.M. (Henk) van Arendonk;
- Mr. dr. S.A. (Sonja) Kruisinga;
- D.H. (Danielle) Arnold LLB.

Coordination and secretaries

Dr. Fiona Schouten acted as executive coordinator of the Law assessment, drs. Linda te Marvelde as supervisor and Marcella van Schie MA as project assistant. Drs. José van Zwieten (University of Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam) and dr. Marianne van der Weiden (Erasmus University Rotterdam, Nyenrode Business Universiteit) acted as secretaries in cluster I; Adrienne Wieldraaijer-Huijzer MA (Leiden University) and dr. Floor Meijer (Tilburg University, Utrecht University) in cluster II; and drs. Renate Prenen (Maastricht University, Open University, Radboud University Nijmegen, University of Groningen) in cluster III. Due to parallel sessions in the site visit schedules, Fiona Schouten acted as additional secretary during the visits to Erasmus University Rotterdam, the University of Amsterdam, Maastricht University and Radboud University Nijmegen. She also acted as additional secretary during the visit to the University of Groningen due to planned name changes of various programmes.

Consistency and calibration

In order to assure the assessments took place consistently within and between clusters, various measures were taken:

1. Prior to the site visits, on 29 August 2017, coordinator and secretaries held a meeting to discuss their working method;
2. The QANU coordinator was present at the start of all site visits as well as at the panel discussion leading to the preliminary findings at every site visit;
3. The coordinator was present at the first site visit of every cluster;
4. Calibration meetings took place on 8 December 2017 and 6 April 2018. During these meetings, the panel chairs, vice chairs, student members and QANU coordinator discussed the working method and the assessments;
5. The chairs attended at least one site visit outside their own cluster as a spectator;

6. The student members of the panels rotated: they took part in at least one site visit per cluster.

Preparation

On 23 March 2017, the panel chairs were briefed by QANU on the working method, assessment frameworks and planning of the Law assessment. They also discussed mutual coordination and communication. This led to a shared directive on the selection of theses and to a description of the nature and number of courses to be selected as study material during each site visit.

A preparatory meeting was organised on 19 June 2017 for the members of the three panels. During this meeting, the panel members received instruction on the assessment frameworks and the planning of the site visits. They reflected upon the content and use of the domain-specific framework of reference (see appendix 2).

In preparing the site visit to Radboud University, the coordinator and the panel chair made a selection of theses of the programmes under assessment. These were chosen from a list of graduates between 01/09/2015 and 31/08/2017. The selection followed the NVAO guideline for the assessment of theses and took the range of thesis subjects, tracks, supervisors and grades into account. The panel studied the selected theses and the assessment forms.

In consultation with the contact persons from the Faculty of Law, the coordinator drafted a programme for the site visit (see appendix 5). The Faculty of Law selected representative discussion partners for the interviews. The panel and coordinator agreed with this selection.

Upon receiving the critical reflections, the coordinator checked their quality and content before sending them to the panel. The panel members studied the documents and formulated questions and preliminary findings. These were collected by the secretary, who arranged them according to subject matter.

Site visit

The site visit to Radboud University took place from 18 – 20 December 2017. During the visit, the panel studied documents provided by the contact person of Radboud University (cf. appendix 6). The panel interviewed programme management, students, staff members, alumni and representatives of the programme committee and the board of examiners. The panel also offered staff members and students the opportunity to speak to the panel confidentially upon prior request. No requests were received for this consultation hour.

At the end of the site visit, the panel held an internal meeting to formulate its preliminary findings. The panel chair concluded the site visit with a public presentation of the panel's findings.

Report

After the site visit, the secretary produced a draft version of the report based on the panel's findings. The coordinator sent this to the panel members. After their commentary was processed, the coordinator sent the report to the Maastricht University to check for factual errors. The response of the university was discussed with the panel chair; changes to the report were made based on his request. The report was then finalised and sent to the Faculty of Law and Radboud University.

Definition of judgements standards

In accordance with the NVAO's Assessment framework for limited programme assessments, the panel used the following definitions for the assessment of both the standards and the programme as a whole.

Generic quality

The quality that, from an international point of view, can reasonably be expected from a higher education bachelor's or master's programme.

Unsatisfactory

The programme does not meet the current generic quality standards and shows serious shortcomings in several areas.

Satisfactory

The programme meets the current generic quality standards and shows an acceptable level across its entire spectrum.

Good

The programme systematically surpasses the current generic quality standard.

Excellent

The programme systematically well surpasses the current generic quality standard and is regarded as an international example.

SUMMARY JUDGEMENT

Intended learning outcomes

The panel approves the profile of the master's programme European Law and feels that it matches the faculty profile. It appreciates the broad positive law approach that is evident in the four specialisations. It ascertained that the programme's intended learning outcomes reflect the professional criteria while being suitable for an academic programme at the master's level. The panel advises strengthening the intended learning outcomes by adding specialisation-specific qualifications. It recommends making the intended learning outcomes future-proof by adapting them to include changes in society and legal practice. It would be worth considering whether the intended learning outcomes could be reformulated to reflect a higher level of abstraction, for example by basing them on competencies or skills, while paying explicit attention to soft skills, attitudes and ethics.

Teaching-learning environment

The panel ascertained that the curriculum design of the master's programme European Law enables students to achieve its intended learning outcomes. The curriculum strikes a well-planned balance between unity and diversity, and between coherence and flexibility. The panel is pleased with the compulsory course Advanced Notions of International and European Law, which contributes to a broad common basis in international and European law. The specialisations form four coherently developed packages. The panel is also satisfied with the content of the programme, which it considers to be of an adequate master's level. In its opinion, the programme's academic as well as its professional orientation are clearly visible in the various courses. The programme's content is strengthened by the 'international classroom'. The panel appreciates the attention paid to the English proficiency of students.

The teaching methods within the European Law programme are not always aimed at activating the students. The panel did find that in combination with the semester system, this allows students to delay the course work until the end of the course. It advises intensifying and activating the teaching in order to activate students from the start of the semester.

The panel ascertained that the programme is feasible. Despite the diverse tracks, it succeeds in binding students to each other and the programme. The relatively low graduation rate can largely be explained by the students' extracurricular activities. One point of attention that is already being addressed by the faculty concerns the delay experienced by many students in completing their master's thesis. The panel also noted that students coming from a non-European law background sometimes experienced difficulty keeping up at the beginning. It advises monitoring these students closely and offering additional support as necessary.

The panel appreciates the academic expertise and didactic qualities of the staff. It values the input in education from professors and experts from the field. It also approves the attention being paid to the professionalisation of lecturers: the vast majority of the staff already has the UTQ. However, attention needs to be paid to the system of permanent education and the STQ, neither of which is fully developed. Finally, the panel confirmed that the programme-specific facilities are good. The new Grotius building clearly contributes to the pleasant and open learning and work environment.

Assessment

The panel confirmed that the assessment and evaluation system of the master's programme European Law functions adequately. The tests are of a sufficient master's level. The panel agrees with the variety of assessment types used in a number of courses. However, it notes that in a large part of the programme, written exams are used predominantly. It recommends introducing more activating types of assessment. The programme could consider implementing not only a greater variety of assessment formats, but also formative or summative interim assessment.

The supervision and evaluation of the master's theses is done properly. The panel does advise adding a justification of the chosen research methods to the evaluation criteria. Furthermore, it would like

to draw attention to the size of the theses in relation to the number of credits and advise streamlining this at the faculty level. It also advises making the criteria for the double master's thesis stricter so that it is clear to all involved what the thesis must comply with. The panel has recently received a plan for improvement from the faculty that addresses its concerns. It advises implementing the proposed measures quickly.

The quality control of the tests and examinations is sufficient. The examination committee functions satisfactorily: it clearly contributes to the quality assurance and control of the assessment and evaluations in the programme. The panel appreciates the periodic reviews by the examination committee of the quality of the exams and theses. It is particularly pleased with the benchmark with the University of Groningen, in which the evaluation results of master's theses from the two universities are compared. The panel noted that the committee's activities are strongly oriented to the assessment of individual courses and theses. With a view to ensuring the realisation of the intended learning outcomes, the panel advises closely monitoring the quality of assessment at the curriculum level.

Achieved learning outcomes

The panel confirmed that the theses of the master's programme European Law meet the criteria set for a master's programme. It agrees with the grading awarded and approves the content and academic level of the master's theses. One point of attention concerns the lack of a justification of the chosen research method in some of the theses. Alumni look back on their programme with appreciation. It formed a good basis for the alumni's career.

The panel assesses the standards from the *Assessment framework for limited programme assessments* in the following way:

Master's programme European Law

Standard 1: Intended learning outcomes	satisfactory
Standard 2: Teaching-learning environment	satisfactory
Standard 3: Assessment	satisfactory
Standard 4: Achieved learning outcomes	satisfactory
General conclusion	satisfactory

The chair and the secretary of the panel hereby declare that all panel members have studied this report and that they agree with the judgements laid down in the report. They confirm that the assessment has been conducted in accordance with the demands relating to independence.

Date: 04/10/2018

Em. prof. mr. A.F.M. (Adriaan) Dorresteyn

Drs. R.L. (Renate) Prenen

DESCRIPTION OF THE STANDARDS FROM THE ASSESSMENT FRAMEWORK FOR LIMITED PROGRAMME ASSESSMENTS

Organisation

The Faculty of Law of Radboud University offers three bachelor's programmes and eight master's programmes, six of which were assessed in the current assessment. The research master Onderneming & Recht and the master's programme Veiligheidszorg, Recht en Bestuur" are not included in this assessment. The Faculty Board consists of four members: the dean, the vice-dean of research, the vice-dean of education and the director. A student assessor contributes an advisory opinion. The personnel are divided into 14 sections, each of which is led by a section head. The educational support is provided by three offices: Educational Office, Internal and External Relations Office and Student Support. The faculty has three programme committees that advise the Board in a joint meeting about education policy. In addition, the faculty has a Quality Control Committee, a Scientific Advisory Council and an Advisory Council for Legal Practice. The Quality Control Committee is tasked with handling issues and concrete requests in the field of educational policy and quality. The Scientific Advisory Council monitors and promotes the academic level of the legal programmes. The Advisory Council for Legal Practice focuses on promoting the optimal linking of the learning objectives and the design of the programmes to match the criteria set by peers and the profession. There are two examination committees, one for the initial and one for the post-initial programmes.

Standard 1: Intended learning outcomes

The intended learning outcomes of the programme have been concretised with regard to content, level and orientation; they meet international requirements.

Explanation:

As for level and orientation (bachelor's or master's; professional or academic), the intended learning outcomes fit into the Dutch qualifications framework. In addition, they tie in with the international perspective of the requirements currently set by the professional field and the discipline with regard to the contents of the programme. Insofar as is applicable, the intended learning outcomes are in accordance with relevant legislation and regulations.

Findings

According to the critical reflection, the Faculty of Law aims to mould its students into academics who are capable of examining, analysing and solving legal issues while taking into account social responsibility. The faculty has specifically chosen a classical positive law approach for its programmes. According to the panel, this approach fits well with the Nijmegen research and education tradition. At the same time, it notices a tension between this positive legal approach and the academic nature of the programmes, which aim to equip young legal academics for an increasingly global and complex society. During the site visit, the management explained that the positive law approach does not mean that students do not learn to look past the boundaries of the law. This cross-boundary approach is in fact one of the characteristics of the teaching in the faculty, along with a focus on small scale and interactivity as well as on a practical and academic orientation. A lot of attention is paid to legal structures and systems in the programmes. Other points of interest are legal history, philosophy of law, sociology of law and the international and European dimensions of law.

The profile of the master's programme European Law, a one-year, English-language, full-time programme (60 EC), matches that of the faculty. The programme is aimed in particular at students from outside the Netherlands, with the intention of creating an international classroom. Students who have completed their bachelor's programme outside the Netherlands and take this master's programme do not acquire the Dutch *civiel effect* granting them access to the legal profession and the judiciary. Students who have graduated from the bachelor's programme European Law School in Nijmegen, however, do acquire the *civiel effect* upon completing the European Law master's

programme. The panel appreciates this. The programme offers the possibility of specialising in European and/or international law, in terms of both depth and scope. During the programme, the student learns (1) to study and problematise legal figures and issues, (2) to recognise, analyse and evaluate new legal problems, and (3) to independently acquire new legal knowledge, in particular from sources of international and/or European law. Attention is also paid to the Europeanisation and internationalisation of national law.

Until the current academic year 2017-2018, the programme consisted of four specialisations: International and European Law Advanced, Human Rights and Migration, Business Law and Insolvency Law. The International and European Law Advanced specialisation focuses on developing an elaborate understanding of European and international law, including in-depth knowledge of the external dimension of EU law and the rules that govern the EU's international relations. The Human Rights and Migration specialisation concentrates on understanding how international and European legal instruments influence the position and mobility of citizens in the EU and how the major international documents and courts protect the rights of individuals. During the programme, students study legal issues relating to migration and human rights in their theoretical, operational, social and political context. The basis of the programme lies in European legislation and international human rights treaties. Students within the Business Law specialisation develop an understanding of all aspects of business law and the legal workings of the EU in order to deal with legal issues when doing business in or trading with the EU. The fourth specialisation, Insolvency Law, is a double degree programme in collaboration with Nottingham Trent University (NTU). The programme focuses on comparative and international insolvency law. From September 2019 onwards, the European Law master's programme will be merged with the master's programme International and European Law, retaining European Law's structure of various specialisations.

The panel studied the intended learning outcomes (cf. appendix 3b) and ascertained that they are in line with the key characteristics of academic law programmes as listed in the subject-specific reference framework (cf. appendix 2). They also reflect the Dublin descriptors for master's programmes. The panel noted that the specialisations share the same set of intended learning outcomes. As explained by the staff during the site visit, the faculty intends to specify exit qualifications per track, not just for the master's programme as a whole but also for the specialisations. The panel considers it a good idea to describe the specialisations' distinctive characteristics in the intended learning outcomes, in order to make clear what is expected of students in each specialisation. It feels that the intended learning outcomes currently concentrate on knowledge of and insight into the main legal and supportive subjects. It advises making the intended learning outcomes future-proof by adapting them to include changes in society and legal practice. It would be worth considering whether the intended learning outcomes could be reformulated to reflect a higher level of abstraction, for example by basing them on competencies or skills, while paying explicit attention to soft skills, attitudes and ethics.

Considerations

The panel approves the profile of the master's programme European Law and feels that it matches the faculty profile. It appreciates the broad positive law approach that is evident in the four specialisations. It ascertained that the programme's intended learning outcomes reflect the professional criteria while being suitable for an academic programme at the master's level. The panel advises strengthening the intended learning outcomes by adding specialisation-specific qualifications. It recommends making the intended learning outcomes future-proof by adapting them to include changes in society and legal practice. It would be worth considering whether the intended learning outcomes could be reformulated to reflect a higher level of abstraction, for example by basing them on competencies or skills, while paying explicit attention to soft skills, attitudes and ethics.

Conclusion

Master's programme European Law: the panel assesses Standard 1 as 'satisfactory'.

Standard 2: Teaching-learning environment

The curriculum, staff and programme-specific services and facilities enable the incoming students to achieve the intended learning outcomes.

Explanation:

The contents and structure of the curriculum enable the students admitted to achieve the intended learning outcomes. The quality of the staff and of the programme-specific services and facilities is essential to that end. Curriculum, staff, services and facilities constitute a coherent teaching-learning environment for the students.

Findings

The master's programme European Law has an annual influx of 40 to 70 students. Between 55% and 75% are international students. Students are selected based on their English-language skills, their previous education, their motivation, and their prior study results. All European Law students start the programme with the mandatory course Advanced Notions of International and European Law (6 EC), unless they have followed a comparable module as part of their previous education. This 'crash course' is meant to ensure that all students have sufficient prior knowledge of both core domains and will be able to follow the subsequent courses in the various specialisations successfully. The panel feels that the term 'advanced' in the course's name seems less appropriate for such a 'crash course'. It is pleased with the setup of the course, which contributes to a broad common basis in international and European law among students.

Apart from the Advanced Notions course, students follow one of four specialisations. Within the specialisations, a number of courses are mandatory. These courses bear particular relevance to the specialisation and ensure that students follow a coherent set of courses while still having sufficient room for electives. All courses comprise 7 EC. Students finish their programme with a thesis (18 EC) that addresses an international or European law issue. Those who follow the Insolvency Law double degree specialisation write a comparative law thesis in the field of insolvency law, under the supervision of lecturers from Nottingham and Nijmegen. The structure of the master's programme and its specialisations is detailed in appendix 4b. The panel is positive about this structure, which it considers well-aligned with the learning outcomes. In its opinion, the curriculum strikes a well-planned balance between unity and diversity, and between coherence and flexibility. The specialisations form four coherently developed packages.

The panel is pleased with the double degree option of the Insolvency Law specialisation, which it considers a good opportunity for students wishing to specialise in it. Students follow their first semester in Nijmegen and the second one in Nottingham, earning a total of 81 EC and two diplomas. They also have the option of gaining just one of the two diplomas by following only some of the courses. The courses in Nijmegen and Nottingham are taught by staff members from both universities.

The panel is satisfied with the content of the master's programme European Law, which it considers to be of an adequate master's level. In its opinion, the programme's academic as well as its professional orientation are clearly visible in the various courses. The lecturers introduce leading academic theories and discuss current legal problems and dilemmas in class. Most of the teaching staff members carry out legal research themselves and include the output of their research in their teaching. Students are informed of contemporary academic discourses and are given the opportunity to reflect on them. The professional orientation is enhanced by the use of real-life cases and assignments. Various lecturers involved in the master's programme are actively engaged in the legal profession and have relevant networks that can be used to highlight current issues or developments. In some courses, guest speakers are invited. They provide insight into the practical application of laws and inform the student about the expectations they have to meet in order to succeed in the professional field. The programme's content is strengthened by the 'international classroom'. The varied backgrounds of the students allow them to bring their own knowledge and experience to class and compare and discuss them.

Throughout the programme, students are offered opportunities to develop their academic and professional skills further. In various courses, they are expected to conduct research using physical and electronic sources and to report on the results during class meetings. The ensuing discussions deal with academic theories as well as legal practice. In a number of courses, students write papers and give an individual presentation. In others, they are given concrete search assignments during class meetings. For example, they can be asked to analyse UN data files, take on the role of judge, prosecutor, state or NGO employee, or defend a specific principle. They may also be asked to explain the theoretical and practical importance of a specific point in case law. In these ways, their ability to form a professional opinion is stimulated, and the skills acquired in their bachelor's programme are deepened and refined.

The panel appreciates the attention paid to the English proficiency of the students. In the initial weeks of the master's programme, an extra language check is carried out to determine which students need extra coaching in writing legal English. A workshop Writing Legal Papers is mandatory for students whose paper submitted in the second week of the course Advanced Notions of International and European Law is below par. A sufficient score must be achieved for the writing test that is part of the workshop Writing Legal Papers in order to pass.

Teaching methods

The teaching methods within the European Law programme are varied. Students hold presentations, write an essay, solve cases, hold in-class debates and participate in a moot court focusing on either European or international law. During the site visit, however, the panel learned from students and alumni that they consider the teaching methods to require only limited active participation on the whole. They pointed out a difference in activation between the Advanced Notions course and the subsequent courses. Right at the start, during the first five weeks of the programme, students are asked to write a paper and present it in class. Later in the programme, traditional lectures become the standard, albeit in small groups (20-40 students) which allow for in-class interaction.

According to the panel, the programme has room for improvement here, especially considering the fact that activating students is part of the faculty's educational approach. The critical reflection and the discussions held during the site visit revealed that the programme is aware of the need for change and that the faculty plans to revise its educational approach to offer concrete improvements in this area. The panel approves this. It recommends using refined intended learning outcomes and a clear vision on education and learning to take another look at the programme's educational goals and the teaching methods matching these goals.

During the site visit, the panel discussed the teaching methods extensively with students, lecturers and the management, especially in relation to the semester system. In its opinion, the system has a positive effect on the cohesion and deepening of the teachings, but in combination with less activating teaching methods it may lead to students delaying the course work until the end of the course. Interviewed students stated that they do not always feel stimulated or challenged. Several students also mentioned that it is possible with the current system to pass exams by making a concerted effort at the end of the semester.

The panel also confirmed that there are already different initiatives within the faculty to make the teaching more interactive and activating. It appreciates these initiatives. It does wonder, however, whether this primarily bottom-up approach will have a sufficient impact.

Feasibility

On the basis of the information in the critical reflection and discussions with students, alumni and lecturers, the panel confirmed that the programme is feasible. It did learn that students from a non-European law background have to work hard in the beginning to bring their knowledge to the required level. They experience the intensive Advanced Notions course as a difficult and rigorous start to the master's programme. The panel advises monitoring the progress of these students closely and

offering additional guidance as necessary. After this first course, students consider the programme eminently feasible.

According to the panel, community-building among the students can contribute to the feasibility of a programme, who feel committed to each other and the programme and help and encourage each other. Despite the fact that the students of the master's programme European Law take only one course together and then follow separate specialisations in which they also take courses and electives from other programmes, they indicated that they do feel part of a community and have a lot of contact with each other and the lecturers. The panel considers this a good thing.

The panel found that many students encounter delay when working on their thesis. The extent of the delay is partly dependent on the interaction between the supervisor and the student, as this determines whether the delay is noticed early and corrected. According to the critical reflection, the faculty has already taken measures to reduce the delay in the master's thesis phase. For example, the staff organises thesis sessions to supervise students preparing their thesis, and the study advisors monitor their progress to prevent delay in this part of the programme. In 2017 a new thesis policy was established, which is meant to facilitate students finishing their thesis on time. The panel appreciates these measures. It recommends monitoring their effect and implementing additional measures as necessary. The programme could consider introducing a thesis schedule with tighter deadlines or having students start on their thesis earlier in the programme.

The students expressed their appreciation of the International Office, which not only provides information, advice and practical help, but also monitors the study progress and contacts students when a delay seems imminent. The panel gathered that for students in the master's programme European Law, the International Office partly replaces the study counsellors thanks to its international expertise.

The panel studied the success rates of the programme. As the critical reflection shows, the overall study progress has worsened in recent years. While 56% of the 2013-2014 cohort received their diploma within a year, this had dropped to 21% for the 2016-2017 cohort. The rates of graduation within two years were around 60-70%. It struck the panel that the low success rates were often the result of a conscious choice of the master students to take longer to complete their programme. Some students from abroad, however, face time constraints (due to visa) and risk having to return home without a diploma if they fail to complete all courses in due time. Many students choose to do extracurricular internships, additional subjects and/or a second programme. Students and staff members are pleased with these opportunities. They realise that the additional investments made by the students give them an advantage on the job market. There are no financial or other consequences for the faculty. Neither students nor staff members feel any urgency to change this situation. The panel can also see the advantages, especially from the students' perspective, but warns against compromising the programme's feasibility and recommends ensuring that no students are left behind.

Teaching staff

The panel examined the information in the critical reflection about the composition of the staff. It also discussed the quality and quantity of the teaching staff with the management, lecturers and students during the site visit. It values the academic expertise and didactic skills of the European Law staff members, including those from Nottingham Trent University for the Insolvency Law specialisation. It appreciates that the members of the teaching staff refer to their academic activities in their teaching. Many staff members have a PhD and are actively conducting research. There is also a synergy between the teaching and the legal practice, as several lecturers also work in the professional field.

The panel was pleased to find that almost all of the lecturers possess the university teaching qualification (UTQ). A start has been made in developing more permanent education of lecturers' didactic skills after completing the UTQ. In 2016 this was formalised by granting lecturers 20 hours

annually for following courses oriented to their educational tasks. A broad range of courses is available, covering presentation techniques, ICT in education and foreign languages. The panel appreciates this move. It did confirm, however, on the basis of the interviews that the permanent education policy has not yet entirely been implemented and that not all lecturers take advantage of it. It also ascertained that the senior teaching qualification (STQ) is not yet fully developed. It recommends paying attention to this point.

The panel noted that staff quantity suffices to adequately conduct the programme. The total staff-student ratio in the faculty is 1:38.7 (2975 students and 77.1 fte teaching staff, reference date 1 October 2017). The staff members did state that the workload has been increasing due to the growth in student numbers. The management reassured the panel that there is a plan to recruit new staff members. Otherwise, the panel did not encounter any negative consequences of the high workload on the execution of the programme.

In general, the interviewed students are positive about the staff. They referred to the lecturers as expert and enthusiastic and expressed appreciation at being taught by professors and experts from the field. The English language skill of the staff members is good. Furthermore, the students are positive about the good atmosphere and the easy contact with the lecturers.

Facilities

The panel ascertained that the facilities are very good. The faculty is housed in the new Grotius building, with well-equipped lecture halls, its own library, special courtrooms for the moot courts, and various study and work places for students. As confirmed by the interviewed students, the open architecture of the building clearly contributes to the interaction between students and lecturers. While lecturers were previously less visible in their offices, they can be more easily approached now. Several students stated that the pleasant building was a reason for choosing Nijmegen.

Considerations

The panel ascertained that the curriculum design of the master's programme European Law enables students to achieve its intended learning outcomes. The curriculum strikes a well-planned balance between unity and diversity, and between coherence and flexibility. The panel is pleased with the compulsory course Advanced Notions of International and European Law, which contributes to a broad common basis in international and European law. The specialisations form four coherently developed packages. The panel is also satisfied with the content of the programme, which it considers to be of an adequate master's level. In its opinion, the programme's academic as well as its professional orientation are clearly visible in the various courses. The programme's content is strengthened by the 'international classroom'. The panel appreciates the attention paid to the English proficiency of students.

Student activation happens explicitly in the Advanced Notions of International and European Law course. The teaching methods within the European Law programme are not always aimed at activating the students. The panel did find that in combination with the semester system, this allows students to delay the course work until the end of the course. It advises intensifying and activating the teaching in order to activate students from the start of the semester.

The panel ascertained that the programme is feasible. Despite the diverse tracks, it succeeds in binding students to each other and the programme. The relatively low graduation rate can largely be explained by the students' extracurricular activities. One point of attention that is already being addressed by the faculty concerns the delay experienced by many students in completing their master's thesis. The panel also noted that students coming from a non-European law background sometimes experienced difficulty keeping up at the beginning. It advises monitoring these students closely and offering additional support as necessary.

The panel appreciates the academic expertise and didactic qualities of the staff. It values the input in education from professors and experts from the field. It also approves the attention being paid to

the professionalisation of lecturers: the vast majority of the staff already has the UTQ. However, attention needs to be paid to the system of permanent education and the STQ, neither of which is fully developed. Finally, the panel confirmed that the programme-specific facilities are good. The new Grotius building clearly contributes to the pleasant and open learning and work environment.

Conclusion

Master's programme European Law: the panel assesses Standard 2 as 'satisfactory'.

Standard 3: Assessment

The programme has an adequate assessment system in place.

Explanation:

The tests and assessments are valid, reliable and transparent to the students. The programme's examining board safeguards the quality of the interim and final tests administered.

Findings

Assessment

According to the critical reflection, the faculty has developed an assessment policy which aims at variety of assessment. Knowledge and insight, writing skills, verbal expression skills and debating skills are tested in written and oral exams, essays, papers, moot courts and theses. In principle, multiple-choice questions are not used in exams. The coordination of the intended learning outcomes with course objectives and assessment is documented for each programme in an assessment plan. The procedure regulations concerning exams are specified in the Teaching and Examination Regulations and in the examination committee guidelines. There is a semester system in place with exams held at the end of the teaching period. Starting with the academic year 2017-2018, resits are planned sooner after the first exam opportunity, within weeks instead of within months. The panel considers this a good move to promote feasibility.

The panel studied the assessment plan of the master's programme European Law and discussed it with the staff. It confirmed that this overview of the learning objectives, educational objectives and assessment for each educational component clearly supports the course coordinators when designing the assessment. It offers them the possibility to avoid blind spots or redundancy. The panel appreciates this, but notes that the assessment plan was prepared only recently and that not all lecturers are familiar with it. The arrangement was relatively new for the examination committee as well (see also *Examination committee*). The four-eyes principle is always applied to developing tests, and the evaluation of tests often involves several staff members as well. The panel confirmed that this benefits the quality of the assessment. It is positive about the assessment of the second semester of the double-degree specialisation Insolvency Law at Nottingham Trent University, as an external examiner is always involved to ensure the quality of assessment from Nijmegen.

The panel ascertained that the tests are of an adequate level. Assignments and questions are relevant and to the point. The panel approves the types of assessment used. Students write an essay and conduct a presentation in the Advanced Notions course; this course also tests their writing skills. In other courses, students give presentations or work on writing assignments. The panel does note that a large part of the programme relies on written exams as the most important assessment type. It recommends not only making the teaching methods more activating (see Standard 2), but also the corresponding assessment. The programme could consider using more varied forms of assessment, or introducing formative or summative interim assessments to activate students during the courses.

The interviewed students are primarily positive about the programme's system of assessment. It is clear to them what is being tested. The course guides inform students about the educational objectives and the procedure followed in a course. From the seminars and mock exams that are always made available, they also know what to expect in an exam and which study approach to use.

They experience the tests in general as representative and fair. Regarding feedback, students always have the right to inspect and discuss their individual exams. In some courses, there is a joint follow-up discussion afterwards.

The programme concludes with a master's thesis (18 EC). Since 2010, a manual for supervising and evaluating theses has been available to staff members. Students receive a master's thesis guide, which specifies the evaluation criteria. They are supported by an expert supervisor, who assists them with formulating the research question and discusses the draft chapters with them. Students who follow the Insolvency Law specialisation write a comparative law thesis in the field of insolvency law, under the supervision of lecturers from Nottingham and Nijmegen. If the thesis meets the criteria, it is approved, and the master's defence can be requested. This individual master's defence offers students the opportunity to discuss the thesis and defend it in the presence of the supervisor and a second, independent assessor. The defence forms part of the assessment, as do the topic/problem statement, structure, quality, demonstration of research skills and the writing process. After the defence, the assessors decide on the grade for the thesis, and the evaluation is documented on the thesis form. The defence is public, which means that family and friends can attend. The interviews revealed that this is greatly appreciated by the students and alumni. The panel also considers it a fine conclusion to the master's programme.

The panel concludes on the basis of information in the critical reflection, the theses examined (see also Standard 4) and interviews with students and lecturers that the supervision and assessment of theses is adequate. It did note that the justification of the chosen research methods is not explicitly included in the evaluation form, although methodology is emphasised in the intended learning outcomes and the teaching. It stresses the importance of such a justification in order to strengthen students' awareness of the programme's academic nature. It explicitly recommends including this aspect on the evaluation form.

Another point of attention concerns the number of credits in relation to the size and quality of the theses. The master's thesis in European Law is relatively substantial within the faculty (18 EC). The panel feels that this is rather a large number of ECs compared with other master's programmes in the faculty and suggests making it more uniform with the other programmes, for example by lowering it to 12 EC and/or linking the size of the thesis to the number of credits. This would provide more clarity for the students and greater transparency in the evaluations. An associated point concerns the assessment of double theses. The panel read two theses from the master's programme European Law that also served as the final thesis for the master's programme Dutch Law. It confirmed that the same evaluation form was used as for the regular master's theses, which does not make sufficiently clear which additional criteria apply in comparison to a 'single' thesis. The panel advises refining the assessment of double theses. It would like to see transparency about the basis for the number of EC granted to the different double theses and about the manner in which the two programmes involved in the thesis should be combined. What criteria must a double thesis meet that exceed those of a single thesis? According to the panel, having a separate evaluation form and/or thesis guide for students and lecturers would help.

During the site visit, the panel discussed its findings and recommendations for the thesis procedure with the faculty management. The management addressed the panel's concerns several weeks later by sending it a written clarification of planned improvement measures. One measure is to establish a clear link between the size of the thesis and the study load. Guidelines are currently being implemented for the number of words a thesis must have in relation to the number of ECs. As another measure, a new evaluation form has already been created to do justice to the two independent constituent components of a double master's thesis, which adequately demonstrates that the thesis has achieved the intended learning outcomes of two programmes or two specialisations. The panel warmly applauds these proposals and trusts that they will be implemented quickly and adequately.

Examination committee

There is a joint examination committee for all regular bachelor's and master's programmes of the Faculty of Law, except for the post-initial master's programme Fiscal Law, which has its own committee. The joint examination committee for the regular programmes consists of ten members, including a secretary and an external member. The examination committee is responsible for the quality control of exams and tests. It also appoints the assessors, handles individual cases of fraud and requests from students, issues diplomas, grants exemptions and takes care of appeals and/or complaints about exams.

During the site visit, the panel spoke to representatives of the examination committee. It confirmed that the formal tasks and responsibilities of the committee are adequately fulfilled and that there are clear agreements and procedures. It also ascertained that the committee undertakes various initiatives to ensure the quality of exams and theses. The committee checks the quality of the tests according to a rotation system. The course coordinators provide the course file upon request (including a description of the assessment). In the standard course files, the course description, exams, results and answer models are saved at the end of an academic year. The course coordinators write a reflection document about the exam and the evaluation of their course. The examination committee studies the selected course files and informs the course coordinators in writing of its findings. It can request a course file outside the rotation system, if the exam results give a reason to do so.

The examination committee evaluates a sample of the master's theses based on the rotation schedule. The committee pays attention to the procedure followed (for example, was a plagiarism check done), fundamental requirements (does the layout match the set criteria) and rationale (checklist and comments on the evaluation form). In 2015 it initiated a benchmark with the University of Groningen for the evaluation of master's theses. This benchmark involves comparing the evaluation results of the two universities. As explained by the interviewed members of the examination committee, the result was positive: in most cases, the original assessors and those carrying out the benchmark arrived at a comparable result, with a margin of one point being considered acceptable.

The panel values all of these initiatives. It did note that the quality control is primarily aimed at the assessment of the individual courses and theses. With a view to safeguarding the realisation of the intended learning outcomes, the panel feels it is important for the examination committee to also have a good insight into the quality of assessment at the curriculum level. It recommends implementing this quality control at the programme level in the near future. It feels that the previously mentioned assessment programme could be an important instrument for this purpose.

Considerations

The panel confirmed that the assessment and evaluation system of the master's programme European Law functions adequately. The tests are of a sufficient master's level. The panel agrees with the variety of assessment types used in a number of courses. However, it notes that in a large part of the programme, written exams are used predominantly. It recommends introducing more activating types of assessment. The programme could consider implementing not only a greater variety of assessment formats, but also formative or summative interim assessment.

The supervision and evaluation of the master's theses is done properly. The panel does advise adding a justification of the chosen research methods to the evaluation criteria. Furthermore, it would like to draw attention to the size of the theses in relation to the number of credits and advise streamlining this at the faculty level. It also advises making the criteria for the double master's thesis stricter so that it is clear to all involved what the thesis must comply with. The panel has recently received a plan for improvement from the faculty that addresses its concerns. It advises implementing the proposed measures quickly.

The quality control of the tests and examinations is sufficient. The examination committee functions satisfactorily: it clearly contributes to the quality assurance and control of the assessment and evaluations in the programme. The panel appreciates the periodic reviews by the examination committee of the quality of the exams and theses. It is particularly pleased with the benchmark with the University of Groningen, in which the evaluation results of master's theses from the two universities are compared. The panel noted that the committee's activities are strongly oriented to the assessment of individual courses and theses. With a view to ensuring the realisation of the intended learning outcomes, the panel advises closely monitoring the quality of assessment at the curriculum level.

Conclusion

Master's programme European Law: the panel assesses Standard 3 as 'satisfactory'.

Standard 4: Achieved learning outcomes

The programme demonstrates that the intended learning outcomes are achieved.

Explanation:

The level achieved is demonstrated by interim and final tests, final projects and the performance of graduates in actual practice or in post-graduate programmes.

Findings

Prior to the site visit, the panel studied a selection of 10 master's theses as well as the assessment forms completed by the supervisors (cf. appendix 6b). It agrees with the evaluation and grading of the master's theses and is satisfied with their quality. It did note that the theses showed a considerable variation in level and quality. The panel suspects that this is partly caused by the backgrounds of the mostly international students. It examined several theses awarded a high grade and concluded that the grading was justified. These theses were well structured and written and contained clear problem statements, analyses and conclusions. They testified to a thorough knowledge of and insight into the topic. The theses awarded a lower grade were still of an adequate master's level in the panel's opinion. These theses showed room for improvement in such aspects as clarity of the problem definition, elaboration of the problem statement in research questions, justification of the research methods or linking of the conclusions to the problem statement.

The critical reflection stated that the most recent Alumni Monitor (2015) concerned the master students who graduated between October 2013 and October 2014. They were surveyed up to a year and a half after graduation. The monitor revealed that on average, alumni quickly find a job at the academic level. They feel that their programme formed a good basis for their start on the job market and for the further development of their knowledge and skills. During the site visit, the panel enjoyed talking to the talented and driven alumni of the master's programme European Law. Most of them have done well and landed different relevant legal positions. Alumni look back on their master's programme with pleasure and appreciation.

Considerations

The panel confirmed that the theses of the master's programme European Law meet the criteria set for a master's programme. It agrees with the grading awarded and approves the content and academic level of the master's theses. One point of attention concerns the lack of a justification of the chosen research method in some of the theses. Alumni look back on their programme with appreciation. It formed a good basis for the alumni's career.

Conclusion

Master's programme European Law: the panel assesses Standard 4 as 'satisfactory'.

GENERAL CONCLUSION

The panel confirmed that the intended learning outcomes of the master's programme European Law at the Faculty of Law of Radboud University comply with the professional criteria and are suitable for an academic programme at the master's level. It approves the broad positive law approach as evident in the four specialisations. The intended learning outcomes could be refined to reflect the programme's and the faculty's profiles, ambitions and content better and to make them future-proof. The panel is satisfied with the design and content of the programme, the specialisations and the individual courses. It finds that the positive law approach has led to a sound programme. It does advise intensifying and activating the teaching, so that students are stimulated and activated from the beginning.

The panel appreciates the academic and didactic qualities of the staff and the fact that most staff members have a UTQ. Clearly, a lot of attention has been paid to staff professionalisation in the programme. The system of permanent education and the senior teaching qualification need to be implemented further. The assessment system functions adequately. In general, the panel found an emphasis on written exams in a large part of the programme. It recommends introducing more activating types of assessment and considering the implementation of interim assessment. The supervision and assessment of the theses is in order. The high number of credits in relation to the size of the thesis requires attention, as does the design and size of the double theses. The panel is satisfied with the suitable measures for improvement that the faculty has already formulated. The examination committee functions properly. The panel advises the committee to monitor the assessment quality at the curriculum level. It concludes that the theses have achieved a satisfactory master's level and that the alumni are well prepared for the job market. Overall, it finds that the programme meets the quality criteria set for an academic master's programme.

Conclusion

The panel assesses the *master's programme European Law* as 'satisfactory'.

BIJLAGEN/APPENDICES

BIJLAGE 1A: CURRICULA VITAE VAN DE PANNELLEDEN

Em. prof. mr. A.F.M. (Adriaan) Dorresteyn (voorzitter) is emeritus hoogleraar in Transnationale aspecten van het ondernemingsrecht aan de Universiteit Utrecht. Hij studeerde Nederlands recht aan de Rijksuniversiteit Utrecht en kreeg na zijn afstuderen een aanstelling als universitair docent rechtsgeleerdheid bij de economische faculteit van de Universiteit van Amsterdam. Dat leidde geleidelijk tot een specialisatie op het terrein van het ondernemingsrecht in brede zin. Zijn proefschrift *Tegenstrijdig belang van bestuurders en commissarissen* verdedigde hij in 1989. Adriaan Dorresteyn was daarna achtereenvolgens hoofddocent Ondernemingsrecht aan de Universiteit Utrecht (1988-1991) en hoogleraar Privaatrecht aan de Open Universiteit (1991-2000). Daarna keerde hij terug bij de UU als decaan en hoogleraar (2000-2017). Tussen 1994 en 2000 was hij werkzaam in de rechtspraktijk als adviseur bij PricewaterhouseCoopers, en sinds 2008 bij AKD Advocaten, Notarissen & Belastingadviseurs.

Prof. mr. E. (Elies) van Sliedregt (vice-voorzitter) is hoogleraar International and Comparative Criminal Law en adjunct-directeur van het Centre for Criminal Justice Studies aan de University of Leeds (Groot-Brittannië). Ze behaalde haar PhD in 2003 aan Tilburg University, waarna ze werkzaam was aan de Universiteit Leiden (2003-2005) en de Universiteit Utrecht (2005-2007). Van 2007 tot 2016 werkte ze als hoogleraar Strafrecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam, waar ze van 2011 tot 2015 ook de functie van decaan van de Rechtenfaculteit en van 2014 tot 2015 die van vice-rector vervulde. Ze heeft *visiting fellowships* vervuld in Cambridge, Oxford, Bologna, Sydney (University of New South Wales), Melbourne (Monash University) en bij het Internationaal Strafhof. Haar onderzoek richt zich onder meer op de beginselen van het strafrecht, rechtspluralisme, het Europees aanhoudingsbevel en terrorismebestrijding. Elies van Sliedregt is senior redacteur van het *Leiden Journal of International Law* (Cambridge University Press) en het *Journal of Conflict and Security Law* (Oxford University Press). Ze is lid van de Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen.

Em. prof. mr. drs. H.P.A.M. (Henk) van Arendonk is van 1977 tot aan zijn emeritaat in 2013 verbonden geweest aan Capgroep Fiscaal Recht van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij promoveerde in 1991 aan de Erasmus Universiteit. In 1992 werd hij benoemd tot hoogleraar Belastingrecht. Hij werd daarmee verantwoordelijk voor de opbouw van de nieuwe fiscaal-juridische opleiding aan deze faculteit. Hij was en is actief in diverse organisaties, adviesraden en commissies op het gebied van belastingrecht, onder meer als lid van de Commissie Oort (inzake vereenvoudiging van de loon- en inkomstenbelasting), lid van het dagelijks bestuur van de Vereniging voor Belastingwetenschap, voorzitter van de Stichting Europese Fiscale Studies EUR, hoofdredacteur van het *Maandblad Belasting Beschouwingen* en voorzitter van het editorial board van de *EC Tax Review*. Verder treedt hij op als voorzitter van de Klankbordgroep Bijzondere Curator Nederland c.q. voorzitter van het Stichtingsbestuur BCN en als voorzitter van de Stichting Forensische Mediation. Daarnaast is hij werkzaam als scheidingsbemiddelaar.

D.H. (Daniëlle) Arnold LLB (studentlid) heeft het Utrecht Law College van de Universiteit Utrecht afgerond en volgt op dit moment de tweejarige Legal Research Master aan diezelfde universiteit. Vanuit deze juridische onderzoeksmaster zet zij momenteel haar juridische kennis en onderzoeksvaardigheden in ten behoeve van verschillende onderzoeksprojecten. Haar onderzoeksprofiel betreft het Nederlands bestuursrecht, Europees recht en de raakvlakken tussen beide rechtsgebieden. Van 2012 tot 2015 was ze redacteur van het juridisch verenigingsblad *OpRecht*, en in 2014 en 2015 was ze voorzitter van de internationale studievereniging SIB-Utrecht.

Mr. dr. S.A. (Sonja) Kruisinga is universitair hoofddocent bij het Molengraaf Instituut voor privaatrecht van de Universiteit Utrecht. Zij promoveerde in 2004 aan de Universiteit Utrecht, waar ze universitair hoofddocent is aan het Molengraaf Instituut voor Privaatrecht. Daarnaast geeft zij regelmatig cursussen op het terrein van het commercieel vermogensrecht en is zij docent bij het opleidingsinstituut van de rechterlijke organisatie, Studiecentrum Rechtspleging. Ze is specialist op het gebied van het commerciële recht in brede zin, en richt zich in haar onderzoek en onderwijs op het ondernemingsrecht en het commercieel contractenrecht. Haar onderzoek richt zich onder meer

op de uitleg van statuten en op vragen betreffende algemene voorwaarden, zowel vanuit nationaal als vanuit internationaal perspectief. In 2006 was ze *Visiting Scholar* bij Columbia Law School in New York. Ze is raadsheer-plaatsvervanger in het Gerechtshof Den Haag, lid van de redactie van het *Nederlands Tijdschrift voor Handelsrecht*, en auteur en bewerker van de *Groene Serie Rechtspersonen* en de *Groene Serie Bijzondere Overeenkomsten*.

Prof. mr. dr. A.J.C. (Adrienne) de Moor-van Vugt is hoogleraar Bestuursrecht aan de juridische faculteit van de Universiteit van Amsterdam. Ze was tot 2004 verbonden aan de Universiteit van Tilburg als hoogleraar Bestuurlijk handhavingsrecht en Europees bestuursrecht en lid van het faculteitsbestuur (portefeuillehouder onderwijs) en voorzitter van het Onderwijsbestuur. In 2004 stapte zij over naar de rechtspraak en werd ze raadsheer bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven. Daar behandelde zij zaken uit het bijzonder deel van het (Europese) bestuursrecht, zoals mededingingsrecht, financieel toezicht, subsidiezaken en boetezaken, alsmede tuchtzaken tegen accountants. In 2008 werd Adrienne de Moor-van Vugt benoemd tot hoogleraar aan de UvA. Ze is tevens verbonden aan het Amsterdam Center for Law & Economics. Haar onderzoek richt zich op de handhaving van bestuursrecht, de relatie tussen het Europees recht en het Nederlands bestuurs(proces)recht, financieel toezicht en markttoezicht. Ze is actief in diverse organisaties en adviesraden en is hoofdredacteur van *SEW, Tijdschrift voor Europees en Economisch Recht*.

Prof. dr. R.A. (Ramses) Wessel is hoogleraar International and European Law and Governance aan de Universiteit Twente en co-directeur van het Centre for European Studies aldaar. Hij was vice-rector onderwijsvernieuwing van 2013-2017 en decaan van de School of Management and Governance van 2011-2013. Ramses Wessel studeerde in 1989 af aan de Rijkuniversiteit Groningen in Internationaal Recht en Internationale Betrekkingen. Van 1989 tot 1991 werkte hij bij het Polemologische Instituut van de Rijkuniversiteit Groningen en vervolgens van 1991 tot 2000 bij de afdeling Internationaal en Europees Institutioneel Recht van de Universiteit Utrecht. Zijn onderzoek richt zich vooral op het internationale en Europese institutionele recht; de relatie tussen het internationale, EU- en nationale recht; bestuur en wetgeving op het gebied van internationale organisaties; internationaal en Europees beleid met betrekking tot veiligheid en defensie; en kwesties op het gebied van mondiaal bestuur en wetgeving. Daarnaast is hij redacteur van onder andere het *International Organizations Law Review* (tevens oprichter), het *Netherlands Yearbook of International Law* en *European Papers: A Journal on Law and Integration*.

Em. prof. mr. L.C. (Laurens) Winkel is emeritus hoogleraar Rechtsgeschiedenis aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij studeerde aan de Technische Universiteit Delft, de Universiteit van Amsterdam en de Université des Sciences Sociales Toulouse I (Frankrijk) en promoveerde in 1983 aan de Universiteit van Amsterdam. Van 1979 tot 1993 vervulde hij diverse functies binnen de Rechtenfaculteit aldaar; vanaf 1986 was hij universitair hoofddocent op het gebied van Rechtsgeschiedenis. In 1993 werd hij aangesteld als hoogleraar Rechtsgeschiedenis aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Van 1995 tot 1997 en daarna nogmaals van 2001 tot 2004 was hij vice-decaan van de Rechtenfaculteit. Van 1991 tot 2016 was hij plaatsvervangend lid van de rechterlijke macht. Hij was en is actief in diverse organisaties en adviesraden en is redactielid van de vaktijdschriften *The Legal History Review* en *Grotiana* (tot 2017).

APPENDIX 1B: CURRICULA VITAE OF THE MEMBERS OF THE ASSESSMENT PANEL

Em. prof. mr. A.F.M. (Adriaan) Dorresteyn (chair) is emeritus professor of Transnational Aspects of Corporate Law at Utrecht University. He studied Dutch Law at Utrecht University and started working as an assistant professor in Law at the Faculty of Economics of the University of Amsterdam, which led to his specialization in Business Law. He defended his PhD thesis in 1989 and went on to work as an associate professor in Business Law at Utrecht University (1988-1991) and full professor in Private Law at the Open University of the Netherlands (OUNL, 1991-2000). He returned to Utrecht University as a dean and professor (2000-2017). Between 1994 and 2000, he was a consultant for PricewaterhouseCoopers, and he is currently advisor at AKD (since 2008).

Prof. mr. E. (Elies) van Sliedregt (vice-chair) is professor of International and Comparative Criminal Law and deputy-director of the Centre for Criminal Justice Studies at the University of Leeds (United Kingdom). She obtained her PhD at Tilburg University in 2003, after which she worked at Leiden University (2003 – 2005) and Utrecht University (2005 – 2007). From 2007 until 2016, she was professor of Criminal Law at the Vrije Universiteit Amsterdam, where she was also dean of the Faculty of Law from 2011 until 2015 and deputy vice-chancellor from 2014 to 2015. She has held visiting fellowships in Cambridge, Oxford, Bologna, Sydney (UNSW), Melbourne (Monash University), and at the ICC (Chambers). Her research interests include comparative research into principles of criminal law, legal pluralism, European Arrest Warrant, terrorism, refugee exclusion. Professor van Sliedregt is senior editor of the *Leiden Journal of International Law (Cambridge journals)* and the *Journal of Conflict and Security Law (Oxford journals)* and is member of the Royal Holland Society of Sciences and Humanities.

Em. prof. mr. drs. H.P.A.M. (Henk) van Arendonk worked in the department of Tax Law at Erasmus University Rotterdam from 1977 until his retirement in 2013. He obtained his PhD in 1991 at that same university. In 1992 he was appointed full professor in Tax Law and tasked with developing a new tax-legal programme for the Faculty of Law. He was and is an active member of several organisations, advisory boards and committees in the field of tax law, including membership of the Committee Oort (advising the government on simplifying the tax system), the board of the Association for Tax Research (Vereniging voor Belastingwetenschap), the European Fiscal Studies Foundation EUR, and editorial positions at the *Maandblad Belasting Beschouwingen* and *EC Tax Review*. He currently works as a divorce mediator.

D.H. (Daniëlle) Arnold LLB (student member) completed the Utrecht Law College of Utrecht University and is currently a student in the master's programme Legal Research at that university. She is putting her legal knowledge to practice in several research projects. Her research profile includes Dutch Administrative Law, European Law and the relations between both disciplines. Between 2012 and 2015 she was editor-in-chief of the student journal *OpRecht*. In 2014 and 2015 she was the president of international student association SIB-Utrecht.

Mr. dr. S.A. (Sonja) Kruisinga is Associate Professor at the Molengraaff Institute for Private Law of Utrecht University. She obtained her PhD in 2004 at Utrecht University, where she is an Associate Professor with the Molengraaff Institute for Private Law. She also teaches courses for other organisations in the field of commercial law and is a lecturer for the education institute of the judicial organization (Studiecentrum Rechtspleging). She specialized in company law and commercial contract law. In her research, she has a special interest in questions concerning standard terms, both in national and international perspective. In 2006, she was Visiting Scholar at Columbia Law School in New York. She is deputy justice at the Court of Appeal in the Hague, editor of the Dutch journal *Nederlands Tijdschrift voor Handelsrecht* and author of the *Groene Serie Rechtspersonen* and the *Groene Serie Bijzondere Overeenkomsten*.

Prof. mr. dr. A.J.C. (Adrienne) de Moor-van Vugt is professor of Administrative Law at the University of Amsterdam. She worked at Tilburg University as full professor in (European) Administrative law and was a member of the Faculty board and chair of the Board of Education until 2004. In that year, she transferred to the judicial system and became a judge for the Trade and Industries Appeals Board (College van Beroep voor het Bedrijfsleven), and worked in cases concerning financial supervision, competition law, subsidies and fines and disciplinary hearings against accountants. In 2008 de Moor-van Vugt accepted a professorship at the University of Amsterdam. She is also involved in the Amsterdam Center for Law & Economics. Her research interests are: the Dutch court system for administrative law cases, the impact of EU law on Dutch administrative procedural law and financial supervision. She is an active member of several organizations and advisory boards and she is editor-in-chief of the journal *SEW, Tijdschrift voor Europees en Economisch Recht*.

Prof. dr. R.A. (Ramses) Wessel is professor of International and European Law and Governance and co-director of the Centre for European Studies at the University of Twente. He was Vice Rector (Educational Innovation) of the University from 2013-2017 and between 2011 and 2013 he acted as Dean of the School of Management and Governance. Ramses Wessel graduated in 1989 at the University of Groningen in International Law and International Relations and subsequently worked at the Institute for Peace Research at the same university (1989-1991) and at the Department of International and European Institutional Law of Utrecht University (1991-2000). His research interests lie in the field of international and European institutional law, governance and regulation with a focus on the law of international organizations, issues of global governance and regulation, the relationship between international, EU and domestic law, international and European foreign, security and defence policy and EU external relations in general. He is, *inter alia*, editor-in-chief and founder of the *International Organizations Law Review*, the *Netherlands Yearbook of International Law* and *European Papers: A Journal on Law and Integration*.

Em. prof. mr. L.C. (Laurens) Winkel is emeritus professor of Legal History at Erasmus University Rotterdam. He studied at the Technical University Delft, the University of Amsterdam and the Université des Sciences Sociales Toulouse I (France). He obtained his PhD in 1983 at the University of Amsterdam. From 1979 until 1993, he worked in several positions at the Faculty of Law of that university; in 1986 he became associate professor in Legal History. In 1993 he was appointed full professor in Legal History at Erasmus University Rotterdam. From 1995 until 1997 and from 2001 until 2004 he was vice dean of the Faculty of Law. He was deputy judge between 1991 and 2016. He was and is active in several organisations and advisory boards and is editor of the journals *Legal History Review* and *Grotiana* (until 2017).

BIJLAGE 2A: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER

Inleiding

Voor u ligt het herziene Domeinspecifiek Referentiekader Rechtsgeleerdheid. Dit kader schetst de uitgangspunten van waaruit opleidingen invulling geven aan hun curricula. Het geeft aan wat mag worden verwacht van de inhoud en het niveau van opleidingen, wat opleidingen beogen te bereiken en wat de maatschappij derhalve kan verwachten van een afgestudeerde bachelor- en masterjurist. Het kader is nadrukkelijk geschreven voor de wetenschappelijke bachelor- en masteropleidingen, die op basis van door hun zelf gekozen eindkwalificaties tot de Visitatiegroep Rechtsgeleerdheid behoren of, in het kader van een zogenaamde Toets nieuwe opleiding, willen gaan behoren.

Het kader geeft geen uitputtende lijst aan van rechtsgebieden of juridische relevante aandachtsgebieden waartoe die opleidingen zich zouden moeten beperken. Evenmin rangordes, antwoorden op methodologische discussies of de wijze waarop een opleiding invulling geeft aan beroepseisen. Elke opleiding geeft zelf aan waar zij denkt te staan op die grote rechtsgeleerde wereldkaart. Formeel doet zij dat in de onderwijs- en examenregeling, materieel in de documenten die aan visitatiecommissies worden aangeboden bij het verzoek tot beoordeling van een opleiding ten behoeve van accreditatie.

Wat wel wordt aangetroffen is een blauwdruk van hetgeen de wetenschap en maatschappij mag verwachten van een afgestudeerde, academisch opgeleide jurist - en dus van een juridische opleiding - in termen van kennis, attitude en vaardigheden. Dat het kader is herzien betekent geenszins dat de onder het oude kader aangeboden opleidingen niet meer van deze tijd zouden zijn. In tegendeel, ook het vorige kader droeg de opleidingen al op om open te staan voor nieuwe ontwikkelingen zoals de mondialisering van de maatschappij en de informatisering van de samenleving. Nadrukkelijker dan voorheen zijn in dit kader de kennis, attitude en vaardigheden die met hedendaagse ontwikkelingen samenhangen omschreven en worden opleidingen uitgedaagd daar in hun doestellingen en eindkwalificaties ook blijf van te geven.

Het Disciplineoverleg Rechtsgeleerdheid denkt met dit Domeinspecifiek Referentiekader enerzijds de visitatiecommissies die de komende jaren opleidingsbeoordelingen moeten uitvoeren binnen de Visitatiegroep een adequate basis te hebben aangereikt om die beoordeling te kunnen uitvoeren. Anderzijds geeft het de noodzakelijke ruimte om een eigen, zo men wil onderscheidend, gezicht te geven aan de afzonderlijke opleidingen die in deze breed samengestelde Visitatiegroep worden aangeboden.

Utrecht, december 2015

Namens disciplineoverleg Raad van Decanen Rechtsgeleerdheid,

Prof.mr. A.M. Hol,
voorzitter

Totstandkoming

Op 18 december 2015 heeft het disciplineoverlegorgaan Raad van Decanen Rechtsgeleerdheid (RDR) dit domeinspecifiek referentiekader vastgesteld, ten behoeve van opleidingsbeoordelingen van de Visitatiegroep WO Rechtsgeleerdheid. Het betreft een gezamenlijk kader domeinspecifieke eisen voor alle rechtsgeleerde bachelor- en masteropleidingen die de juridische faculteiten van de Nederlandse universiteiten aanbieden. Voorliggend domeinspecifiek referentiekader vervangt het referentiekader dat in december 2009 door de toenmalige Raad van Decanen Rechtsgeleerdheid is vastgesteld.

Onder opleiding wordt hierna uitsluitend verstaan: een opleiding die is opgenomen in het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO). Waar hierna over 'jurist' wordt gesproken, wordt bedoeld op de academisch opgeleide juristen, tenzij anders vermeld.

1. Rechtswetenschappelijke opleidingen en beroepen in maatschappelijke context

Rechtsgeleerde bachelor- en masteropleidingen hebben tot doel disciplinebekwame en maatschappelijk betrokken juristen op te leiden en te vormen, met een kritische, academische geest, die in staat zijn zelfstandig probleemsituaties te ontleden teneinde een oplossing te formuleren. Daartoe moeten zij analytisch, kritisch evaluatief, maar ook synthetisch kunnen denken. Het wetenschappelijk niveau en de maatschappelijke relevantie van de opleiding moeten zijn gegarandeerd. Communicatieve vaardigheden, informatievaardigheden en onderzoeksvaardigheden hebben nadrukkelijk een plaats in de opleidingen, waarbij voldoende aandacht is voor actuele ontwikkelingen in relatie tot hun maatschappelijke achtergrond. De academische opleiding tot jurist dient als het ware "in context" te worden beschouwd.

De relatie tussen het recht en de samenleving verandert voortdurend. De samenleving is pluriform en kent een mondiale oriëntatie, waardoor zij almaar complexer wordt. Die ontwikkeling geldt ook voor het recht. Het recht bestaat al lang niet meer alleen uit Nederlandse wetgeving en rechtspraak, maar ontstaat evenzeer in interactie met internationale en Europese regelgeving en rechtspraak, via beleidsregels, aanbevelingen, convenanten, zelfregulering, Europese harmonisatie, beïnvloeding door rechtsvergelijking, enzovoorts. Burgers zijn mondig, het aantal rechtsregels blijft groeien en de samenleving is sterk gejuridiseerd. Europese integratie en mondialisering maken Europees recht, internationaal recht steeds belangrijker. De informatiemaatschappij van de 21e eeuw en haar juridische problemen, maar ook de verwachtingen die de samenleving heeft ten aanzien van het recht, trekken zich steeds minder aan van landsgrenzen, terwijl aan de andere kant de traditionele grenzen in juridische en maatschappelijke zin opnieuw aan belang winnen. Een afgestudeerd jurist moet, in welke context hij of zij ook komt te werken, daarom steeds vaker alert zijn op rechtssystemen en rechtsculturen van andere landen.

Binnen de visitatiegroep Rechtsgeleerdheid worden opleidingen aangeboden die voorzien in de vraag naar academisch breed geschoolde juristen, generalisten, in het bijzonder voor de eerstelijns advisering en beleidsvoorbereiding en overigens op een veelheid aan plaatsen op de arbeidsmarkt. Daarnaast zijn er gespecialiseerde masteropleidingen die voorzien in afgestudeerden die zich kunnen ontwikkelen tot academisch geschoolde specialisten en die zich op hun terrein kunnen meten met hun academische beroepsgenoten waar ook ter wereld. En tot slot zijn er opleidingen juist meer gericht op verbreding van het rechtsgebied waarover de opleiding zich uitstrekt.

Juristen werken in uiteenlopende functies en rollen. Er zijn meer juristen werkzaam buiten de traditionele juridische (toga)beroepen dan daarbinnen. De juridische opleidingen bereiden voor op deze traditionele beroepen, maar evenzeer op een veelheid aan andere werkzaamheden waarvoor academische attitude, kritische analyse, schrijf- en spreekvaardigheid vereist zijn en juridische deskundigheid gewenst is. De juridische opleidingen richten zich daarom niet alleen op de beroepsvereisten voor advocatuur, rechterlijke macht, fiscaliteit en notariaat, de zogenaamde togaberoepen, ook al vormen de beroepsvereisten de kern van bepaalde opleidingen. Alle opleidingen streven een goede afstemming na met de arbeidsmarkt door het onderhouden van contacten met het afnemend beroepenveld. Dat gebeurt onder meer via contacten met

beroepsorganisaties en werkgevers, door middel adviesraden, met alumni, met gastdocenten, stages en loopbaanoriëntatie. Daarnaast moet een bachelorjurist voor wat betreft (onderzoeks)vaardigheden voldoende zijn toegerust om in beginsel te kunnen worden toegelaten tot een rechtsgeleerde (onderzoeks)master en een masterjurist tot een promotietraject, ook al kiest slechts een heel klein deel van de afgestudeerden voor een carrière als onderzoeker.

In de ruim tien jaar dat de bachelor-masterstructuur bestaat heeft zich geen nadrukkelijk beroepsperspectief voor de academisch opgeleide bachelorjurist ontwikkeld en bestaat er geen duidelijk identificeerbare arbeidsmarkt voor afgestudeerden met uitsluitend een academische bacheloropleiding (LL.B). Veel afgestudeerde bachelors werken in een juridisch relevante omgeving, maar daaruit is vooralsnog geen vertaalslag te maken die noodzaakt tot specifieke beroepsvaardigheidseisen voor een bacheloropleiding. De arbeidsmarkt voor academisch opgeleide juristen geeft nog steeds de voorkeur aan juristen met een afgeronde masteropleiding. Veruit de meeste studenten in de universitaire juridische opleidingen kiezen er daarom voor om na een bacheloropleiding ook een masteropleiding af te ronden. Niet alleen vanwege het verruimde arbeidsmarktperspectief, maar ook omdat het een wettelijke eis is voor de toegang tot de togaberoepen.

Ook bacheloropleidingen streven er niettemin naar om studenten voor te bereiden op hun toekomstig bestaan als jurist. Dat kan door die beroepspraktijk herkenbaar te doen zijn in de inhoud en de samenstelling van het onderwijsprogramma, maar ook via extracurriculaire activiteiten en loopbaanvoorbereiding.

Een 'jurist' is met de komst van juridische HBO-opleidingen niet meer als vanzelfsprekend iemand met een universitair getuigschrift dat kwalificeert voor de traditionele juridische beroepen (zittende en staande magistratuur; advocatuur; notariaat, belastingadviseur); een meester in de rechten (mr.).

Hoewel ook de juristen met een HBO-opleiding de titel Bachelor of Laws (LL.B) mogen voeren, is er een duidelijk verschil tussen de HBO-opleidingen en de academische rechtswetenschappelijke opleidingen. Het onderscheidend kenmerk is dat in wetenschappelijke (juridische) opleidingen de fundamentele worden gelegd voor het eigen maken van de methode van rechtswetenschappelijk onderzoek, zoals tot uiting gebracht in de eindkwalificaties van de opleidingen. Dit komt vooral naar voren in de inhoud van het programma, de diepgang en de wijze waarop het recht wordt benaderd. De academische bachelor- en masteropleidingen richten zich op het opleiden van juristen die onafhankelijk en kritisch hebben leren denken, die niet alleen antwoorden op vragen leren vinden, maar evenzeer vragen blijven stellen bij de antwoorden. De toegang tot de traditionele togaberoepen is wettelijk geregeld en vereist zowel een academische bachelorgraad (LL.B) als de graad Master of Laws (LL.M).¹

De LL.M-jurist zal in Nederland – en met name in de uitoefening van genoemde togaberoepen - in de meeste gevallen de equivalente titel meester in de rechten (mr.) voeren.

2. Mogelijkheden tot (inter)nationale vergelijking

Zowel buiten als binnen Europa worden rechtswetenschappelijke opleidingen gekenmerkt door hun zeer uiteenlopende inbedding en structuur, grote verschillen in toelating en studieduur. Daarnaast kennen alle landen afzonderlijke regelgeving ten aanzien van de toegang voor afgestudeerde juristen tot de advocatuur, rechterlijke macht, fiscaliteit en notariaat, welke van invloed is op de oriëntatie en het beoogde eindniveau. Curricula van opleidingen kunnen uiteraard worden vergeleken, maar een serieuze internationale benchmark van doelstellingen, niveau en oriëntatie van rechtswetenschappelijke opleidingen is vooralsnog niet mogelijk.

¹ Bij Koninklijk besluit van 18 september 2008 (Stb. 2008, 383) de beroepsvereisten voor advocatuur en rechterlijke macht, en notaris gewijzigd in verband met de gelijkstelling in het kader van de vereisten voor toetreding tot geregelde juridische beroepen, van de aan een hogeschool verkregen graad Bachelor, bij afronding van de opleiding HBO-rechten met een schakelprogramma, met de aan een universiteit verkregen graad Bachelor op het gebied van het recht. Het schakelprogramma omvat onderwijseenheden op het gebied van recht die worden aangeboden door een universiteit of de Open Universiteit met een totale studielast van ten minste 60 studiepunten.

De Duitse benchmarkorganisatie CHE staat niet open voor buitenlandse rechtenopleidingen, terwijl dat al wel is gedaan ten aanzien andere disciplines.² Ook het EU-project Tuning Sectoral Framework for Social Sciences leidde niet tot een geharmoniseerde set van eindkwalificaties van en voor juridische opleidingen.³ Er zijn enkele nationale buitenlandse benchmarks van juridische opleidingen beschikbaar, zoals de Benchmarks for Law in Groot-Brittannië, waarin de vereiste kennis, vaardigheden en attitude van bachelors en masters zijn vastgelegd voor visitatie en accreditatie van de opleidingen aldaar.⁴ Bovendien is de bruikbaarheid hiervan voor continentaal-Europese opleidingen beperkt vanwege de grote verschillen tussen de rechtssystemen van Common Law en Civil Law.

De Bologna- en Lissabonakkoorden hebben zeker op de inhoud van het juridisch onderwijs in de EU een harmoniserend effect gehad. In het kader van de toetreding tot de EU hebben nieuwe EU-lidstaten hun opleidingen vaak al op de bachelor-masterstructuur gebaseerd, de oude lidstaten zijn nog doende om hun onderwijssystemen te hervormen en te harmoniseren. Daarbij wordt soms gekozen voor oplossingen die juist de onderlinge vergelijkbaarheid weer bemoeilijken, zoals bijvoorbeeld in Duitsland, dat zich juist naar een gevarieerder opleidingsaanbod door ontwikkelt.⁵ Dit alles leidt tot de conclusie dat een serieuze internationale vergelijking van doelstellingen, niveau en oriëntatie van rechtswetenschappelijke opleidingen vooralsnog niet mogelijk is of in ieder geval niet zinvol is.

Voor wat betreft de vergelijking van opleidingen op nationaal niveau kan worden vastgesteld dat tussen de juridische faculteiten in Nederland veel informatie-uitwisseling en afstemming plaatsvindt, onder andere over onderwijsvernieuwingen, onderzoek, de interpretaties van accreditaties en de invulling van de beroepsvereisten. Er is geregeld landelijk overleg tussen de decanen in de RDR; afgeleid daarvan komen zo nodig de portefeuillehouders onderwijs en de directeurs bedrijfsvoering bij elkaar om onderwijsgerelateerde, organisatorische en financiële onderwerpen te bespreken en ervaringen en gegevens uit te wisselen. Ten slotte vindt er regelmatig landelijk overleg en afstemming plaats op ambtelijk niveau in het Landelijk Overleg Beleidsmedewerkers. De RDR en de afzonderlijke faculteiten doen bovendien hun voordeel met de *good practices* die visitatiepanels constateren en waarvan zij in de beoordelingsrapportages aan de NVAO verslag doen. De RDR is in gesprek met vertegenwoordigers van het divers samengestelde, afnemende beroepenveld. Zo overlegt de RDR met de Raad voor de Rechtspraak en de Nederlandse Orde van Advocaten om ter precisering van de toepasselijke wettelijke bepalingen een standaard vast te stellen voor het 'civiel effect' van juridische opleidingen. Dat gebeurt in de vorm van een convenant.

Er kan derhalve worden gesteld dat enige vorm van nationale *benchmarking* plaatsvindt, doorgaans in een informele sfeer, behalve daar waar het nationale onderwijsvisitaties betreft en de beperkingen met betrekking tot voornoemd convenant. In dat kader voert het discipline-overleg ook formele taken uit.

3. Beroepsvereisten

Bij en krachtens de wet is de toegang tot de rechterlijke macht, de advocatuur en het notariaat geregeld. In de praktijk betekent dit dat er eisen worden gesteld aan de inrichting van bachelor- en masteropleidingen die moeten voorzien in toelating tot vervolgoopleidingen die opleiden voor functies in de rechterlijke macht, de advocatuur, het notariaat en de fiscaliteit.

² Gemeinnütziges Centrum für Hochschulentwicklung: www.che.de.

³ Uit het eindrapport van 2012: 'Consequently, even the proto list of the competences required by students and future practitioners of law are still at this stage no more than embryonic.' Tuning Sectoral Framework for Social Sciences – Final Report, 2008, blz. 45. Zie verder de landenoverzichten in annex 4 behorende bij het rapport (<http://tuningacademy.org/sqf-social-sciences/?lang=en>).

⁴ Er is een herziene versie in concept verschenen: Subject Benchmark Statement Law: Draft for Consultation March 2015

(<http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/SBS-consultation-Law-15.pdf>).

⁵ Neue Wege in der Juristenausbildung, Essen, 2010,

http://www.stifterverband.info/wissenschaft_und_hochschule/lehre/juristenausbildung/.

De opleidingen die voor voorbereiding op de vervolgoopleidingen kiezen, maken dat in hun onderwijs- en examenregeling duidelijk door daarin de wettelijke beroepsvereisten en de nadere precisering ervan in het convenant, als hiervoor beschreven, nadrukkelijk op te nemen. De examencommissies van deze opleidingen zullen daartoe specifieke verklaringen afgeven, op basis waarvan de vervolgoopleidingen kunnen bepalen of een opleiding aan bedoelde eisen voldoet.

4. Eindkwalificaties van de bachelor- en masteropleidingen

Op basis van nationale en relevante internationale vergelijkingen van eindkwalificaties bij vergelijkbare opleidingen en in een poging een maximale aansluiting te realiseren op het - zeer diverse - beroepenveld, maakt iedere rechtswetenschappelijke opleiding keuzes bij het opstellen van de eindkwalificaties. Deze maken deel uit van de Onderwijs- en Examenregeling (OER) van een afzonderlijke opleiding. Binnen deze eindkwalificaties komen ten minste drie categorieën aan de orde.

A. Kennis en inzicht

De afgestudeerde jurist beheerst de juridische kernleerstukken van het rechtsgebied of de rechtsgebieden waarop de opleiding zich oriënteert. Dat geldt zowel voor de materiële en formele, als voor de historische en theoretische aspecten ervan.

Parate kennis alleen is echter niet voldoende. Opleidingen streven daarom naar het ontwikkelen van 'werkelijk inzicht in het recht' bij hun studenten, in een academische omgeving waarin de 'waaromvragen' kunnen bloeien. Dat betekent dat naast de vorenbedoelde vakinhoudelijke kennis, methoden worden gedoceerd waarmee de nieuwste relevante ontwikkelingen en veranderingen kunnen worden bijgehouden. Inzicht in verschillen tussen grote juridische families (zoals tussen *common* en *civil law*), in de historische en filosofische ontwikkeling van het recht en voor zover de aard van de opleiding dit vereist of toelaat, in de methode van rechtsvergelijking, kunnen worden geïntegreerd in het onderwijs. De afgestudeerde jurist moet aldus in staat zijn om permanent zijn juridische kennis te actualiseren en zich eventueel op nieuwe terreinen te specialiseren.

B. Academische en juridische vaardigheden

Het voorgaande veronderstelt een groeiende nadruk op het verwerven van academische en juridische vaardigheden: (een leven lang) leren en het verwerven van een internationale attitude. Het veronderstelt ook dat de afgestudeerde jurist in staat is te reflecteren op het recht en maatschappelijke vraagstukken kan vertalen naar de taal die het recht hanteert om die vragen op te lossen. Tijdens de opleiding wordt de student gestimuleerd te zoeken naar vragen en problemen én naar antwoorden en oplossingen; hij wordt in staat gesteld een analytisch vermogen te ontwikkelen en hij leert kritisch te denken, te schrijven en te presenteren.

Daarbij is het vermogen om een juridische casus te kunnen formuleren en op te lossen essentieel. De afgestudeerde jurist dient daarvoor in staat te zijn op adequate wijze de relevante feiten te kunnen verzamelen, te verwerken en te waarderen en de rechtsregels daarop toe te passen. Van de jurist wordt verwacht dat hij een maatschappelijk probleem juridisch kan duiden en mogelijke handelingsrichtingen weet te schetsen.

Een jurist moet bovendien in staat zijn juridische kennis en een juridisch oordeel schriftelijk en mondeling aan vakgenoten, maar ook in andere professionele omgevingen over te dragen. Daarmee staat de taal als werkinstrument van de jurist centraal. Een correcte, goede en heldere mondelinge en schriftelijke beheersing van de Nederlandse taal (of van de Engelse taal indien de voertaal van de opleiding (deels) Engelstalig is) is onontbeerlijk. Daarbij dienen studenten tijdens hun opleiding, indien dit voor die opleiding relevant is, gelegenheid te krijgen kennis op te doen van de Engelse juridische terminologie in de huidige maatschappelijke context.

C. Academisch burgerschap / attitude

Tijdens de opleiding moet de aankomende jurist zich de rechtscultuur of de rechtsculturen eigen maken. Hij moet een beroepsethische houding ontwikkelen en zich ervan bewust zijn in welke

maatschappelijke context het recht functioneert en wat, in samenhang daarmee, zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid is. Het onderwijs en de onderwijsomgeving zijn de student hierbij behulpzaam. Het is belangrijk dat het onderwijs zodanig is ingericht dat maatschappelijke interesse wordt gestimuleerd en dat een natuurlijke belangstelling wordt gewekt voor juridische vraagstukken en het juridisch denken, evenals voor de functie van het recht in de samenleving.

5. Eindniveau

Opleidingen dienen op transparante wijze aan te geven hoe studenten in staat worden gesteld het eindniveau te bereiken én op welke wijze studenten kunnen aantonen dat zij het eindniveau hebben bereikt. Daarvoor wordt de basis in de eerste plaats gevormd door de toetsresultaten, werkstukken en presentaties.

Voor de juridische bacheloropleidingen geldt dat het bereikte eindniveau ook wordt weerspiegeld in een bachelorscriptie, bachelorthesis of eindwerkstuk, de benaming doet er niet toe. Het beantwoorden van een rechtsvraag met behulp van erkende rechtswetenschappelijke methoden en het verslag van het uitvoeren van het onderzoek dat daaraan ten grondslag ligt vormen daarvan de kern.

De bachelorthesis - of een andere vorm van eindwerkstuk - heeft niet als doel aan te tonen dat alle eindkwalificaties van de bacheloropleiding zijn behaald. Belangrijke vaardigheden als mondelinge vaardigheden worden daarmee bijvoorbeeld niet getoetst, evenals het inzicht in alle voor de bacheloropleiding relevante rechtsgebieden. Daarnaast speelt ook het gegeven dat in de meeste juridische bacheloropleidingen slechts een relatief gering aantal studiepunten beschikbaar is voor het eindwerkstuk. In de juridische bacheloropleidingen staat doorgaans het opdoen van onderzoeksvaardigheden, in de vorm methoden- en techniekenvakken, niet centraal. Het opdoen van onderzoeksvaardigheden is onderdeel van de algemene academische vorming van juristen en gebeurt vooral bij de behandeling van de afzonderlijke rechtsgebieden. Het staat opleidingen bovendien vrij om accenten aan te brengen die de eigen kleur van een opleiding weergeven. Die kleur zal dan ook tot uitdrukking komen in het eindwerkstuk.

Voor de masterthesis geldt hetzelfde, met het verschil dat het verder ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden in de masteropleiding doorgaans een belangrijkere plaats inneemt, alleen al vanwege het feit dat het behalen van iedere juridische master in principe toegang geeft tot een promotietraject. Daarnaast worden er naast de reguliere masteropleidingen ook gespecialiseerde onderzoeksmasters aangeboden, waarin juist het opdoen van onderzoeksvaardigheden centraal staat. Bovendien wordt de ook voor de overige academische beroepspraktijk noodzakelijke verdieping pas in de masterfase bereikt. Dit komt onder andere tot uitdrukking in de plaatsing van de masterthesis in het curriculum, het doorgaans grotere aantal studiepunten dat in de master is ingeruimd voor het eindwerkstuk en de inhoudelijke eisen die daaraan worden gesteld.

6. Algemene kenmerken en doelstellingen van de bachelor- en masteropleidingen

Hierboven is reeds aangegeven dat het opleidingspalet breed is, zowel in aantal, in de gekozen specialisaties als in kleur. Dat neemt niet weg dat juridische opleidingen gemeenschappelijke kenmerken hebben – en moeten hebben. Deze kenmerken hoeven niet bij elke opleiding in dezelfde mate aanwezig te zijn, maar ze moeten in de kern van iedere juridische opleiding wel enige weerklink vinden. Hoe opleidingen dat concreet doen, ligt vast in de Onderwijs- en Examenregeling (OER) van een opleiding.

In rechtswetenschappelijke bacheloropleidingen staan de volgende kenmerken centraal:

- a. de maatschappelijke functie van het recht;
- b. de kernbegrippen van de voornaamste rechtsgebieden binnen het recht: het privaatrecht, het staatsrecht, het bestuursrecht, het strafrecht, het Europees recht, het internationaal recht en, voor fiscale en notariële opleidingen, het belastingrecht;
- c. het recht als samenhangend systeem;

d. de theoretische grondslagen en de historische ontwikkeling van het recht en, voor fiscale en notariële opleidingen, de economische aspecten van het recht.

In rechtswetenschappelijke masteropleidingen wordt de kennis van één of meerdere rechtsgebieden of specifieke onderwerpen daarbinnen, verder verdiept. Centrale kenmerken zijn:

e. de maatschappelijke functie van het (rechts)gebied dat door de opleiding wordt bestreken, de grenzen alsook de betrekkelijkheid ervan;

f. verdieping of verbreding van de kernbegrippen van één of meerdere rechtsgebieden (het privaatrecht, het staatsrecht, het bestuursrecht, het belastingrecht, het strafrecht, het Europees recht en het internationaal recht);

g. de plaats van het bestreken rechtsgebied in het samenhangend systeem van het recht;

h. de theoretische grondslagen en de historische ontwikkeling van het rechtsgebied en, voor fiscale en notariële opleidingen, economische aspecten van het recht.

Met academische juridische opleidingen wordt voorts beoogd:

i. het verwerven van kennis van en inzicht in het recht, waarbij het recht wordt beschouwd mede in zijn Europese, internationale en rechtsvergelijkende context;

j. te reflecteren op de grenzen van het recht, alsook de betrekkelijkheid ervan;

k. het verwerven van academische en juridische vaardigheden. Daaronder wordt in dit kader verstaan:

1. het vermogen om als een academicus over het recht na te denken;

2. het vermogen om met vakgenoten en met niet-juristen vanuit de opgedane kennis en het verkregen inzicht te communiceren, gebruikmakend van een analytische houding en uitstekende spreek- en schrijfvaardigheden;

3. het vermogen tot het toepassen van een relevant wetenschappelijk instrumentarium;

4. het vermogen om deel te nemen aan het wetenschappelijk debat;

5. het vermogen om kennis te vergaren, te waarderen, te verwerken en toe te passen;

6. het vermogen om specifieke kennis op het gebied van het recht toe te passen in een bredere

wetenschappelijke, historische, filosofische, ethische en maatschappelijk-culturele context;

7. het vermogen om kritisch te kunnen omgaan met rechtsregels en rechtspraak en daarbij nieuwe oplossingen te zoeken en te vinden;

8. het vermogen om nieuwe ontwikkelingen en nieuwe rechtsgebieden bij te houden en te exploreren;

9. het vermogen om te gaan met de toenemende mondialisering, Europeanisering en internationalisering van het recht.

l. het ontwikkelen van academisch burgerschap dat besef inhoudt van een beroepsethische houding en bewustwording van de maatschappelijke context waarin het recht functioneert, alsmede de maatschappelijke verantwoordelijkheid die hiermee ontstaat voor de academisch opgeleide jurist.

APPENDIX 2B: DOMAIN-SPECIFIC FRAMEWORK OF REFERENCE

Introduction

This document outlines the Subject-specific Reference Framework for Law. The framework sets out the basic principles that degree programmes must use when setting their curricula. It indicates what may be expected in terms of the content and the level of the programmes, what they aim to achieve and what wider society can thus expect from a law graduate at Bachelor's and Master's level. The framework has been written explicitly for university Bachelor's and Master's programmes which are part of the Quality Inspections Group for Law (*Visitatiegroep Rechtsgeleerdheid*) by virtue of the final attainment levels they themselves have chosen, or which wish to join it in the context of the initial accreditation process for new programmes (*Toets nieuwe opleiding*).

The framework does not provide an exhaustive list of areas of law or legally relevant areas of focus to which the programmes must restrict themselves. Equally, it does not seek to offer rankings, answers to discussions of methodology or instructions on how programmes should meet professional requirements. It is up to each individual programme to provide an indication of where it considers itself to be on the global map of law. In formal terms, a programme achieves this by means of its academic and examination regulations and in materials included in the documents submitted to independent quality inspection committees when applying to be assessed for the purposes of accreditation.

What this framework does attempt to offer is a blueprint of what the academic world and wider society can expect from a graduate, academically-qualified lawyer – and therefore also from a programme in Law – in terms of knowledge, attitudes and skills. The fact that the framework has been revised in no way implicates that programmes offered in accordance with the old framework are outdated. On the contrary, since even the previous framework urged programmes to be open to new developments such as the globalization and digitization of society. However, the new framework places greater emphasis on describing the knowledge, attitudes and skills that relate to contemporary developments and challenges programmes to demonstrate these in their objectives and final attainment levels.

By publishing this Subject-specific Reference Framework, the Consultation Body for Law (*Disciplineoverleg Rechtsgeleerdheid*) hopes on the one hand to have provided independent quality inspection committees that will need to conduct programme assessments within the Quality Inspection Group in the years ahead with an effective basis for doing so. On the other hand, the framework offers the essential room for manoeuvre for the separate programmes offered within the Quality Inspection Group for Law to adopt their own distinctive approach.

Utrecht, December 2015

On behalf of the Council of Law Deans

Professor dr. A.M. Hol,
Chairperson

Realization

On 18 December 2015, the consultative body of the Council of Law Deans (abbreviated in Dutch to RDR) agreed to this Subject-specific Reference Framework for programme assessments within the Quality Inspection Group for academic programmes in Law. It offers a joint framework of subject-specific requirements for all Bachelor's and Master's programmes offered by the Law faculties at Dutch universities. This Subject-specific Reference Framework supersedes its predecessor, agreed by the then Council of Law Deans, in December 2009.

In the rest of this document, the term 'programme' is exclusively intended to mean a degree programme that is included in the Netherlands Central Register of Higher Education Study Programmes (*Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs*, CROHO). Any references to the term 'lawyer' refer to academically-qualified lawyers, unless otherwise specified.

1. Law programmes and professions in the wider social context

Bachelor's and Master's programmes in Law aim to educate and train lawyers who are competent in the discipline and engaged in wider society, have a critical, academic mind, and are capable of analysing problem scenarios independently in order to formulate a solution. To achieve this, they not only need to apply analysis and critical evaluation to their thinking: they also need to be capable of synthetic, abstract thought. It is essential that the academic level and relevance to society of the programme is guaranteed. Communication, information and research skills all play an essential role in the programmes and there must be sufficient emphasis on current developments in terms of their social background. As such, the academic programme leading to the qualification of lawyer must be seen in context, so to speak.

The relationship between the law and wider society is in a continuous state of flux. Society is pluralistic and globally-oriented, as a result of which it is becoming increasingly complex. This trend also applies to the law. The days when law in the Netherlands encompassed Dutch legislation and case law alone are long gone and it is now equally affected by international and European legislation and case law, in the form of policy regulations, recommendations, covenants, self-regulation, European harmonization, the influence of comparative law, etc. Citizens have become empowered, the number of legal regulations continues to increase and society is strongly influenced by a trend towards juridification. As a result of European integration and globalization, European law and international law are becoming increasingly important. The 21st-century information society and its legal problems, as well as the expectations placed on the law by society, are decreasingly affected by national borders at the same time as the traditional boundaries in the legal and social sense are regaining ground. In whatever context he or she enters employment, a graduate lawyer needs to be increasingly aware of and responsive to other countries' legal systems and cultures.

Within the Quality Inspections Group for Law, programmes are offered that meet the demand for lawyers with a broad academic training – generalists – especially for the purposes of first-line consultancy and policy preparation and in numerous other positions across the labour market. There are also specialized Master's programmes which produce graduates capable of developing into academically-trained specialists who compare favourably in their field with their academic professional counterparts anywhere in the world. Finally, there are programmes that are actually more focused on broadening the area of law covered by the programme.

Lawyers work in a wide range of positions and roles. Indeed, there are greater numbers of lawyers working outside the traditional legal professions rather than within. The Law programmes prepare graduates for these traditional professions, but increasingly also for a variety of other activities that call for an academic attitude, critical analysis, skills in writing and speaking, and where legal expertise is desirable. They, therefore, no longer focus solely on the professional requirements for the Bar, judiciary, taxation and notarial profession which are generally seen as the traditional legal professions, although these form the core of certain programmes. All programmes aim to achieve effective coordination with the labour market by maintaining strong links with the wider professional field they serve. In addition to internships and career orientation, this encompasses contacts with professional organizations and employers, advisory councils, alumni and guest lecturers. In addition, a graduate Bachelor of Laws must be adequately equipped with the research and other skills required to gain admission to a Master's programme in Law and subsequently to a PhD programme, despite the fact that only a small portion of graduates opt for a career in research.

In the more than ten years that the Bachelor/Master system has been in place in the Netherlands, no specific career prospects for an academically-qualified Bachelor in Law have emerged and there is no clearly identifiable labour market for graduates equipped only with an academic Bachelor's degree in Law (LL.B). Many LL.B graduates work in an environment where knowledge of law is relevant, but so far no specific requirements for professional skills from a Bachelor's programme have emerged as a result of this. The labour market for academically-qualified lawyers still shows a preference for lawyers who have qualified to Master's level. As a result, a large majority of students studying Law at university opt to complete a Master's programme after the Bachelor. This is not only because of the greater prospects this offers in the labour market, but also because it is a statutory requirement for access to the traditional legal professions.

Nevertheless, Bachelor's programmes still also aim to prepare students for their future life as lawyers. This can be achieved by including aspects of that professional practice in the content and composition of the curriculum, but also by means of extracurricular activities and career preparation.

With the advent of higher professional education (HBO) programmes in areas of the law, a lawyer is no longer necessarily someone with a university certificate that qualifies them for the traditional legal professions (prosecuting lawyers and the judiciary; the Bar; the notarial profession, tax consultants); a Master of Laws (*meester in de rechten, mr.*). Although lawyers qualified to HBO level are entitled to use the title of Bachelor of Laws (LL.B), there is a distinct difference between the HBO programmes and the academic programmes in Law. What distinguishes them is that the academic programmes lay the foundations for mastering the legal research method, as expressed in the final attainment levels of the programmes. This is mainly reflected in the content of the programme, its depth and its approach to the law. Academic Bachelor's and Master's programmes focus on educating lawyers who have learned how to think independently and critically, who not only learn to find answers to questions, but also continue to question the answers they find. Access to the traditional legal professions is regulated by statute and requires both an academic Bachelor's degree (LL.B) and the Master of Laws degree (LL.M).⁶

In the Netherlands, lawyers with the LL.M qualification will generally use the equivalent Dutch title *meester in de rechten (mr.)*, especially when working in the traditional legal professions.

2. Possibilities for national and international comparison

Globally and within Europe, programmes in Law are characterized by their highly varied context and structure, together with significant differences in terms of admission and the duration of study. In addition, all countries have separate regulations governing graduate lawyers' access to the Bar, the judiciary, tax law and the notarial profession, which have an influence on both the orientation and the intended final level. Of course, it is possible to compare the curricula of different programmes, but a serious international benchmark for objectives, level and orientation for programmes in Law currently remains impossible.

The German CHE benchmark organization is not open to programmes in Law in other countries, despite the fact that this is possible for other disciplines.⁷ The EU project Tuning Sectoral Framework for Social Sciences also failed to reach a harmonized set of final attainment levels for programmes in Law.⁸ In other countries, several national benchmarks for programmes in Law do exist, including the Benchmarks for Law in the United Kingdom, which stipulates the knowledge, skills and attitude required by Bachelor's and Master's graduates for quality assessment and accreditation of

⁶ The professional requirements for the Bar, the judiciary and the notarial profession were changed by Royal Decree on 18 September 2008 (Netherlands Bulletin of Acts and Decrees 2008, 383) when, in the context of admission to regulated legal professions, the HBO degree of Bachelor obtained at a university of applied sciences (*hogeschool*) was equated with a Bachelor's degree in Law obtained at an academic university, if the HBO programme in Law was completed by means of a bridging programme. The bridging programme contains course components in Law offered by a university or the Open University, with a total study load of at least 60 credits.

⁷ Gemeinnütziges Centrum für Hochschulentwicklung: www.che.de.

⁸ Excerpt from the 2012 final report: 'Consequently, even the proto list of the competences required by students and future practitioners of law are still at this stage no more than embryonic.' Tuning Sectoral Framework for Social Sciences – Final Report, 2008, p. 45. See also the country lists in Annex 4 of the report (<http://tuningacademy.org/sqf-social-sciences/?lang=en>).

programmes there.⁹ In any case, these are only of limited use for programmes in continental Europe because of the major differences between the common law and civil law legal systems.

There is no doubt that the Bologna and Lisbon Agreements had a harmonizing impact on the content of legal education in the EU. As part of the accession process to the EU, new EU member states have frequently based their programmes on the Bachelor/Master structure in advance, and the old member states are still in the process of reforming and harmonizing their education systems. In this, they sometimes opt for solutions that actually hamper comparability between different countries, as in the example of Germany, which is moving towards a more varied assortment of programmes.¹⁰

All of this would suggest that a serious international comparison of the objectives, level and orientation of programmes in Law remains impossible or at least of little use.

With regard to the comparison of programmes in the Netherlands itself, it is possible to say that there is a lot of sharing of information and coordination between the faculties of Law in the Netherlands, including on such areas as educational renewal, research, the interpretation of accreditations and the configuration of professional requirements. There is regular national consultation between the Deans in the RDR, as an offshoot of which those responsible for education and the directors of operations meet when necessary to discuss education-related, organizational and financial subjects and share experiences and information. Finally, there are regular national consultations and coordination at administrative level in the National Policy-workers Consultation Body (*Landelijk Overleg Beleidsmedewerkers*). In addition, the RDR and separate faculties also take advantage of good practice examples identified by the panels conducting independent quality inspections and included in their assessment reports to the NVAO (Accreditation Organization of the Netherlands and Flanders). The RDR also engages in discussion with representatives from the varied professional field it serves. For example, it consults with the Council for the Judiciary (*Raad voor de Rechtspraak*) and the Netherlands Bar Association (*Nederlandse Orde van Advocaten*) in order to determine a standard to define the applicable statutory provisions for the so-called civil effect of programmes in Law. This takes the form of a covenant.

As such, it is possible to argue that some kind of national benchmarking does take place, generally of an informal nature, except in the case of national independent quality inspections and the restrictions relating to the aforementioned covenant. In that context, the Discipline Consultation Body also undertakes formal duties.

3. Professional requirements

Access to the judiciary, the Bar and the notarial profession is regulated by and in accordance with statute. In practical terms, this means that requirements are set for the organization of Bachelor's and Master's programmes intended to enable admission to higher programmes that prepare for positions in the judiciary, the Bar, the notarial profession and tax law.

The programmes that opt to prepare for these higher programmes stipulate this in their academic and examination regulations by emphatically including within them the statutory professional requirements and the further definition of these in the covenant described above. The examination boards for these programmes will issue specific statements to this effect, on the basis of which the higher programmes can determine whether a programme fulfils the intended requirements.

⁹ A draft of a revised version has been published: Subject Benchmark Statement: Law (Draft for Consultation, March 2015) ().

¹⁰ Neue Wege in der Juristenausbildung, Essen, 2010, http://www.stifterverband.info/wissenschaft_und_hochschule/lehre/juristenausbildung/.

4. Final attainment levels for Bachelor's and Master's programmes

Every Law programme makes choices when setting its final attainment levels based on national and relevant international comparisons of final attainment levels and in an attempt to achieve the best possible match with what is a very diverse professional field. These final attainment levels are included in the academic and examination regulations of each separate programme. They include at least three categories.

A. Knowledge and understanding

The graduate lawyer is proficient in the key tenets of the area or areas of law on which the programme focuses. This applies equally to their material and formal and the historical and theoretical aspects.

However, one-dimensional knowledge alone is not sufficient. Programmes therefore aim to develop a 'genuine understanding of the law' in their students, in an academic environment in which 'why' questions are allowed to flourish. This means that, alongside the subject-specific knowledge referred to above, methods are also taught which enable students to keep abreast of the latest relevant developments and changes. The education can also encompass an understanding of the differences between major legal families (such as those between common law and civil law), of the historical and philosophical evolution of the law and, insofar as the nature of the programme requires or permits it, also of comparative law methodology. This means that the graduate lawyer must always be capable of updating his or her legal knowledge on a permanent basis and possibly also specialize in new areas.

B. Academic and legal skills

The above assumes an increasing focus on acquiring academic and legal skills: lifelong learning and the acquisition of an international attitude. It also assumes that the graduate lawyer is capable of reflecting on the law and translating issues in society into the language that the law uses to solve such issues. During the programme, students are encouraged to search for questions and problems as well as answers and solutions; they are given an opportunity to develop capacities of analysis and learn to think, write and present in a critical way.

The ability to formulate and solve a legal case is also essential. To achieve this, the graduate lawyer must be able to effectively collect, process and evaluate the relevant facts and evidence, and apply the rules of law to them. The lawyer is expected to be capable of legally interpreting a problem in society and outlining potential solutions.

In addition, a lawyer must be capable of conveying his or her legal knowledge and legal judgment both orally and in writing to other lawyers and in other professional environments. This means that language is the lawyer's main working tool. Effective and clear verbal and written proficiency in the Dutch language (or in English if that is the language of instruction for the programme or part of it) is essential. For this, students must have an opportunity during their programme, if relevant for the specific programme, to acquire knowledge of English legal terminology in the current social context.

c. Academic citizenship/attitude

During the programme, the prospective lawyer should become fully acquainted with the legal culture or cultures. He or she should be enabled to develop an ethical professional attitude and be aware of the social context in which the law operates and, related to that, his or her responsibility within society. The teaching and educational environment assists the student in this. It is important for education to be structured in such a way that it sparks an interest in wider society and evokes a natural curiosity for legal issues and legal thinking, as well as for the role that law plays in society.

5. Final level

Programmes need to be transparent regarding how students are able to reach the final level and how they can demonstrate that they have reached it. Test results, assignments and presentations form the primary basis for this.

For Bachelor's programmes in Law, the final level achieved is also reflected in the thesis, dissertation or final project. Responding to a legal question with the help of recognized legal methods and reporting on the underlying research conducted form the main basis for this.

The Bachelor's thesis or its equivalent does not aim to demonstrate that the final attainment levels of the Bachelor's programme have been reached. Some important skills, such as communication, are not tested and neither is the student's understanding of all areas of the law that are of relevance to the Bachelor's programme. Moreover, most Bachelors' programmes in Law award only relatively few credits for this final assignment. In Bachelor's programmes in Law, the acquisition of research skills, in the form of methodology and technique courses, does not generally play a central role. Acquiring research skills is part of the general academic education of lawyers and primarily occurs through the handling of the separate areas of the law. Programmes are at liberty to emphasize certain areas in order to reflect the distinctive appeal of a particular programme, which in turn will be expressed in the final assignment.

The same applies for the Master's thesis, although it differs in generally placing greater emphasis on the development of research skills, if only in view of the fact that achieving any Master's degree in Law in principle enables access to a PhD programme. Alongside the regular Master's programmes, specialist research Master's programmes also exist, which place specific emphasis on the acquisition of research skills. The further in-depth study required for other areas of academic professional practice is in any case only really achieved in the Master's phase. This is expressed in the position played in the curriculum by the Master's thesis, the greater number of credits generally set aside for the final assignment in the Master's programme and the requirements set with regard to its contents.

6. General characteristics and objectives of Bachelor's and Master's programmes

It has already been pointed out above that the range of programmes is varied, in terms of their number, the chosen specializations and their emphasis. This does not detract from the fact that programmes in Law have, and must have, characteristics in common. These characteristics need not necessarily be present to the same extent in each programme, but they must at least be reflected at the core of each programme. The specific approach adopted by programmes in this regard is stipulated in the academic and examination regulations for the programme .

In Bachelor's programmes in Law, the following characteristics play a central role:

- a. the social function of the law;
- b. the core concepts in the most important areas of law: private law, constitutional law, administrative law, criminal law, European law, international law and, for tax-related and notarial programmes, tax law;
- c. the law as a coherent system;
- d. the theoretical basic principles and historical development of the law and, for tax-related and notarial programmes, the economic aspects of the law.

Master's programmes in Law involve further in-depth study of knowledge relating to one or several areas of the law or specific subjects within them. Key characteristics include:

- e. the social function of the area covered by the programme, its boundaries and related areas;
- f. more intensive or extensive study of core concepts in one or several areas of the law (private law, constitutional law, administrative law, criminal law, European law and international law);
- g. the position of the area of the law covered within the system of the law as a whole;
- h. the theoretical basic principles and historical development of the law and, for tax-related and notarial programmes, the economic aspects of the law.

Academic programmes in Law also aim to achieve the following:

- i. the acquisition of knowledge and understanding of the law, in which law is considered also in its European, international and comparative law context;
- j. reflecting on the boundaries of the law as well as its related areas;
- k. acquiring academic and legal skills. In this context, this is understood to mean:
 1. the capacity to think about the law as an academic;
 2. the ability to communicate with fellow lawyers and non-lawyers based on the knowledge and understanding acquired, making use of an analytical attitude and outstanding speaking and writing skills;
 3. the ability to apply a relevant set of academic tools;
 4. the ability to participate in an academic debate;
 5. the ability to gather, evaluate, process and apply knowledge;

6. the ability to apply specific knowledge of an area of the law in a wider academic, historical, philosophical, ethical and socio-cultural context;
 7. the ability to deal critically with the rules of law and case law, and seek out and find new solutions;
 8. the ability to keep abreast of and explore new developments and new areas of the law;
 9. the ability to deal with the increasing globalization, Europeanization and internationalization of the law;
- I. the development of academic citizenship that includes an understanding of a professional ethical attitude and awareness of the social context in which the law operates, as well as the social responsibility that this implies for the academically-qualified lawyer.

BIJLAGE 3A: BEOOGDE EINDKWALIFICATIES

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

De eindkwalificaties van de Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid luiden als volgt:

a. De afgestudeerde heeft zeer grondige kennis van het privaatrecht en grondige kennis van het staatsrecht, bestuurs(proces)recht en straf(proces)recht. De kennis betreft de grondbegrippen, de structuur en de kernleerstukken van de betreffende vakgebieden. De afgestudeerde heeft daarmee een integraal beeld van het positieve recht van de hoofdgebieden van het recht. De afgestudeerde heeft voorts gedegen kennis van het Europees recht, de rechtsgeschiedenis, ondernemings- en mededingingsrecht, burgerlijk procesrecht, en belasting- of sociaal recht. De afgestudeerde heeft basiskennis van het internationale recht, filosofie, rechtsfilosofie of rechtssociologie, van economie en jaarrekening.

Kern: grondige brede kennis van het Nederlands recht en van enkele metajuridische vakken

b. De afgestudeerde kan de hierboven genoemde kennis toepassen op juridische problemen uit de rechtspraktijk en op rechtsvragen. Hij kan de problemen in het passende juridisch kader plaatsen en oplossingsrichtingen benoemen en heeft daarbij oog voor raakvlakken met andere rechtsgebieden en voor de historische en maatschappelijke context.

Kern: analyseren en oplossen van juridische problemen

c. De afgestudeerde is in staat zich een oordeel te vormen over vraagstukken binnen het vakgebied met inachtneming van algemene juridisch wetenschappelijke elementen als ook van maatschappelijke (ethische) aspecten.

Kern: oordeelsvorming vanuit juridisch en maatschappelijk perspectief

d. De afgestudeerde kan op heldere en overtuigende wijze zowel schriftelijk als mondeling met docenten en medestudenten problemen en vraagstukken van juridische aard bespreken en ter discussie stellen.

Kern: mondelinge en schriftelijke interactie met studiegenoten en docenten

e. De afgestudeerde is in staat op beperkte schaal en binnen een ondersteunend kader een onderzoeksvraag inzake een juridisch vraagstuk te onderscheiden en te formuleren. Hij is in staat dit probleem volgens de methoden van de rechtswetenschap op te lossen.

Kern: eenvoudig wetenschappelijk onderzoek onder begeleiding

f. De student is in staat voor zijn verdere wetenschappelijke beroepsontwikkeling een keuze te maken en eigen juridische interesses te ontwikkelen.

Kern: verdere (juridische) ontwikkeling na afronden bachelor

Bacheloropleiding Notarieel Recht

De eindtermen van de Bacheloropleiding Notarieel recht luiden als volgt:

a. De afgestudeerde heeft zeer grondige kennis van het privaatrecht, van het personen- en familierecht, de successiewetgeving en grondige kennis van het voor de notariële praktijk relevante belastingrecht, het ondernemingsrecht, het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht. De kennis betreft de grondbegrippen, de structuur en de kernleerstukken van de betreffende vakgebieden. De afgestudeerde heeft daarmee een integraal beeld van het positieve recht van de hoofdgebieden van het recht.

De afgestudeerde heeft voorts gedegen kennis van het burgerlijk procesrecht, het sociaal zekerheidsrecht, het internationaal privaatrecht, rechtsgeschiedenis, het agrarisch recht en het bestuursrecht. De afgestudeerde heeft basiskennis van rechtsfilosofie of rechtssociologie, en van economie en jaarrekening.

Kern: grondige brede kennis van het Notarieel recht, alsmede het Nederlands recht, en van enkele metajuridische vakken

b. De afgestudeerde kan de hierboven genoemde kennis toepassen op juridische problemen uit de notariële rechtspraktijk en op rechtsvragen. Hij kan de problemen in het passende juridisch kader plaatsen en oplossingsrichtingen benoemen en heeft daarbij oog voor raakvlakken met andere rechtsgebieden en voor de historische en maatschappelijke context.

Kern: analyseren en oplossen van juridische problemen

c. De afgestudeerde is in staat zich een oordeel te vormen over vraagstukken binnen het vakgebied met inachtneming van algemene juridische wetenschappelijke elementen als ook van maatschappelijke (ethische) aspecten.

Kern: oordeelsvorming vanuit juridisch en maatschappelijk perspectief

d. De afgestudeerde kan op heldere en overtuigende wijze zowel schriftelijk als mondeling met docenten en medestudenten problemen en vraagstukken van juridische aard bespreken en ter discussie stellen.

Kern: mondelinge en schriftelijke interactie met studiegenoten en docent

e. De afgestudeerde is in staat op beperkte schaal en binnen een ondersteunend kader een onderzoeksvraag inzake een juridisch vraagstuk te onderscheiden en te formuleren. Hij is in staat dit probleem volgens de methoden van de rechtswetenschap op te lossen.

Kern: eenvoudig wetenschappelijk onderzoek onder begeleiding

f. De afgestudeerde heeft inzicht in de voor de notariële beroepsgroep geldende regels, gebruiken, gewoonten en ethische maatstaven.

Kern: inzicht in mores beroepsgroep

g. De student is in staat voor zijn verdere wetenschappelijke beroepsontwikkeling een keuze te maken en eigen juridische interesses te ontwikkelen.

Kern: verdere(juridische) ontwikkeling na afronden bachelor

Bacheloropleiding European Law School

De eindtermen van de Bacheloropleiding European Law School luiden als volgt:

a. De afgestudeerde heeft zeer grondige kennis van het Europees recht en het Internationaal recht en van het constitutionele, institutionele, en (delen van het) materiële recht van de Europese Unie. De afgestudeerde heeft grondige kennis van grondbegrippen, structuur en kernleerstukken van het privaatrecht, staatsrecht, inclusief het staatsrecht van de landen van de EU, bestuurs(proces)recht, en straf(proces)recht, en, alsmede gedegen kennis van het burgerlijk procesrecht en ondernemings- en handelsrecht.

De afgestudeerde heeft basiskennis van rechtsfilosofie. Daarnaast heeft hij kennis van rechtsfilosofie in Europees perspectief, rechtssociologie in Europees perspectief of rechtsgeschiedenis in Europees perspectief.

Kern: grondige brede kennis van het Internationaal en Europees recht, alsmede van het Nederlands recht en van enkele metajuridische vakken

b. De afgestudeerde kan de hierboven genoemde kennis toepassen op problemen in de rechtspraktijk en op rechtsvragen. Hij kan de problemen in het passende juridisch kader plaatsen en oplossingsrichtingen benoemen en heeft daarbij oog voor raakvlakken met andere rechtsgebieden en voor de maatschappelijke context.

Kern: analyseren en oplossen van juridische problemen

c. De afgestudeerde is in staat zich een oordeel te vormen over vraagstukken binnen het vakgebied met inachtneming van algemene juridisch wetenschappelijke elementen als ook van maatschappelijke (ethische) aspecten.

Kern: oordeelsvorming vanuit juridisch en maatschappelijk perspectief

d. De afgestudeerde kan op heldere en overtuigende wijze zowel schriftelijk als mondeling met docenten en medestudenten problemen en vraagstukken van juridische aard bespreken en ter discussie stellen.

Kern: mondelinge en schriftelijke interactie met studiegenoten en docenten

e. De afgestudeerde is in staat op beperkte schaal en binnen een ondersteunend kader een onderzoeksvraag inzake een juridisch vraagstuk te onderscheiden en te formuleren. Hij is in staat dit probleem volgens de methoden van de rechtswetenschap op te lossen.

Kern: eenvoudig wetenschappelijk onderzoek onder begeleiding

f. De student is in staat voor zijn verdere wetenschappelijke beroepsontwikkeling een keuze te maken en eigen juridische interesses te ontwikkelen.

Kern: verdere (juridische) ontwikkeling na afronden bachelor

Masteropleiding Nederlands Recht

De eindtermen van de Masteropleiding Nederlands recht luiden als volgt:

a. De afgestudeerde heeft grondige, verdiepte en verbrede kennis van en inzicht in het Nederlands recht, in het bijzonder het Burgerlijk recht of het Strafrecht of het Staats- en Bestuursrecht of het Ondernemingsrecht of het Financiële recht of in een eigen samengestelde en door de examencommissie goedgekeurde richting binnen het Nederlands recht.

Kern: grondige verdiepte en verbrede kennis van het Nederlands recht

b. De afgestudeerde kan complexe juridische problemen in de praktijk binnen een juridisch conceptueel kader analyseren en oplossen. Hij kan de problemen zonodig vanuit meerdere rechtsgebieden benaderen, oplossingsrichtingen benoemen en ze specialistisch uitwerken.

Kern: analyseren en oplossen van complexe juridische problemen

c. De afgestudeerde is in staat zich een oordeel te vormen over vraagstukken binnen het vakgebied met inachtneming van algemene juridisch wetenschappelijke elementen als ook van maatschappelijke (ethische) aspecten.

Kern: oordeelsvorming vanuit juridisch en maatschappelijk perspectief

d. De afgestudeerde kan als jurist in de beroepspraktijk aan de slag. Hij voldoet aan de vereisten zoals vastgelegd bij of krachtens de Wet Rechtspositie Rechterlijke Ambtenaren en de Advocatenwet.

Kern: formele vereisten beroepsgroep

e. De afgestudeerde kan in zijn beroep op overtuigende wijze zowel schriftelijk als mondeling het discours aangaan met vakgenoten in wetenschap en beroepspraktijk. In de communicatie over en weer met cliënten kan hij over juridische vraagstukken helder en begrijpelijk het gesprek voeren. Ook schriftelijk is hij in staat zijn cliënten adequaat te informeren.

Kern: mondelinge en schriftelijke interactie met vakgenoten en leken

f. De afgestudeerde is in staat om een wetenschappelijke onderzoeksvraag (probleemstelling) te formuleren. Hij kan door middel van analyse van de wetsgeschiedenis, de wetsystematiek, de wetsuitleg (jurisprudentie) en de rechtsvergelijking onderzoeksvragen en rechtsvragen beantwoorden. Hij is in staat daarbij de doorwerking van het Europese/internationale recht te betrekken. Hij kan zijn antwoord betekenis verlenen en toetsen vanuit het perspectief van de praktische rechtszin.

Kern: wetenschappelijk onderzoek

g. De afgestudeerde is in staat een verantwoorde persoonlijke beroepskeuze te maken.

De afgestudeerde kan zijn permanente juridische professionalisering vormgeven zowel in beroepsmatige zin als in wetenschappelijke zin.

Kern: verdere(juridische) ontwikkeling na afronden master

Masteropleiding Notarieel Recht

De eindtermen van de Masteropleiding Notarieel recht luiden als volgt:

a. De afgestudeerde heeft grondige, verdiepte en verbrede kennis van en inzicht in het erfrecht, het huwelijksvermogensrecht, het notariële onroerende zakenrecht, het ondernemingsrecht, het belastingrecht, in het bijzonder inzake inkomstenbelasting en belastingen van rechtsverkeer.

Kern: grondige verdiepte en verbrede kennis van het Notarieel recht en aangrenzende vakgebieden

b. De afgestudeerde kan complexe juridische problemen in de notariële rechtspraktijk binnen een juridisch conceptueel kader analyseren en oplossen. Hij kan de problemen zo nodig vanuit meerdere rechtsgebieden benaderen, oplossingsrichtingen benoemen en ze specialistisch uitwerken.

Kern: grondige verdiepte en verbrede kennis van het Notarieel recht en aangrenzende vakgebieden

c. De afgestudeerde is in staat zich een oordeel te vormen over vraagstukken binnen het vakgebied met inachtneming van algemene juridisch wetenschappelijke elementen als ook van maatschappelijke (ethische) aspecten.

Kern: oordeelsvorming vanuit juridisch en maatschappelijk perspectief

d. De afgestudeerde kan als jurist in de beroepspraktijk aan de slag. Hij voldoet aan de vereisten zoals vervat in de Wet op het notarisambt.

Kern: formele vereisten beroepsgroep

e. De afgestudeerde heeft verdiept inzicht in de voor de notariële beroepsgroep geldende regels, gebruiken, gewoonten en ethische maatstaven.

Kern: verdiept inzicht in mores beroepsgroep

f. De afgestudeerde kan in zijn beroep op overtuigende wijze zowel schriftelijk als mondeling het discours aangaan met vakgenoten in wetenschap en beroepspraktijk. In de communicatie over en weer met cliënten kan hij over juridische vraagstukken helder en begrijpelijk het gesprek voeren. Ook schriftelijk is hij in staat zijn cliënten adequaat te informeren.

Kern: mondelinge en schriftelijke interactie met vakgenoten en leken

g. De afgestudeerde is in staat om een wetenschappelijke onderzoeksvraag (probleemstelling) te formuleren. Hij kan door middel van analyse van de wetsgeschiedenis, de wetsystematiek, de wetsuitleg (jurisprudentie) en de rechtsvergelijking onderzoeksvragen en rechtsvragen beantwoorden. Hij kan zijn antwoord betekenis verlenen en toetsen vanuit het perspectief van de praktische rechtszin.

Kern: wetenschappelijk onderzoek

h. De afgestudeerde is in staat een verantwoorde persoonlijke beroepskeuze te maken.

De afgestudeerde kan zijn permanente juridische professionalisering vormgeven zowel in beroepsmatige zin als in wetenschappelijke zin.

Kern: verdere(juridische) ontwikkeling na afronden master

Masteropleiding Fiscaal Recht

De eindtermen van de academische Masteropleiding Fiscaal recht luiden als volgt:

a. De afgestudeerde heeft grondige, verdiepte en verbrede kennis van en inzicht in het Fiscale recht. De verdiepte kennis betreft de grondbegrippen, de structuur en de kernleerstukken van het vakgebied. Daarnaast heeft de afgestudeerde zich gespecialiseerd in vakken binnen het Fiscale recht die rond de kernleerstukken gepositioneerd zijn. De afgestudeerde heeft zijn kennis zowel verdiept als verbreed.

Kern: grondige verdiepte en verbrede kennis van het Fiscale recht.

b. De afgestudeerde kan complexe juridische fiscaalrechtelijke problemen in de praktijk binnen een juridisch conceptueel kader analyseren en oplossen. Hij kan oplossingsrichtingen benoemen en ze specialistisch uitwerken.

Kern: analyseren en oplossen van complexe fiscaalrechtelijke problemen.

c. De afgestudeerde is in staat zich een oordeel te vormen over vraagstukken binnen het vakgebied met inachtneming van algemene fiscaalrechtelijke wetenschappelijke elementen als ook van maatschappelijke aspecten.

Kern: oordeelsvorming vanuit juridisch en maatschappelijk perspectief.

d. De afgestudeerde kan als jurist in de beroepspraktijk aan de slag. Hij voldoet aan de vereisten zoals vastgelegd bij of krachtens de Wet Rechtspositie Rechterlijke Ambtenaren en de Advocatenwet.

Kern: formele vereisten beroepsgroep

e. De afgestudeerde kan in zijn beroep op overtuigende wijze zowel schriftelijk als mondeling het discours aangaan met vakgenoten in wetenschap en beroepspraktijk. In de communicatie over en weer met cliënten kan hij over fiscaalrechtelijke vraagstukken helder en begrijpelijk het gesprek voeren. Ook schriftelijk is hij in staat zijn cliënten adequaat te informeren.

Kern: mondelinge en schriftelijke interactie met vakgenoten en leken

f. De afgestudeerde is in staat om een wetenschappelijke onderzoeksvraag (probleemstelling) op het rechtsgebied van het Fiscaal recht te formuleren. Hij kan, door middel van analyse van de geschiedenis, de systematiek en de uitleg (jurisprudentie) van verdragen en regelgeving, de rechtsvergelijking en de rechtswetenschappelijke literatuur, onderzoeksvragen en rechtsvragen beantwoorden. Hij kan zijn antwoord betekenis verlenen en toetsen vanuit het perspectief van de praktische rechtszin.

Kern: wetenschappelijk onderzoek

g. De afgestudeerde is in staat een verantwoorde persoonlijke beroepskeuze te maken.

De afgestudeerde kan zijn permanente juridische professionalisering vormgeven zowel in beroepsmatige zin als in wetenschappelijke zin.

Kern: verdere (juridische) ontwikkeling na afronden master

Masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële master)

De eindtermen van de postinitiële Masteropleiding Fiscaal Recht luiden als volgt:

a. De afgestudeerde heeft grondige, verdiepte en verbrede kennis van en inzicht in het Nederlands recht, in het bijzonder het Fiscale recht (inkomstenbelasting, vennootschapsbelasting, internationaal belastingrecht, Europees belastingrecht, formeel belastingrecht en omzetbelasting).

Kern: grondige verdiepte en verbrede kennis van het fiscale recht

b. De afgestudeerde kan complexe juridische problemen in de praktijk binnen een juridisch conceptueel kader analyseren en oplossen. Hij kan de problemen zo nodig vanuit meerdere rechtsgebieden benaderen, oplossingsrichtingen benoemen en ze specialistisch uitwerken.

Kern: analyseren en oplossen van complexe juridische problemen

c. De afgestudeerde is in staat zich een oordeel te vormen over vraagstukken binnen het vakgebied met inachtneming van algemene juridisch wetenschappelijke elementen als ook van maatschappelijke (ethische) aspecten.

Kern: oordeelsvorming vanuit juridisch en maatschappelijk perspectief

d. De afgestudeerde kan als jurist in de beroepspraktijk aan de slag. Hij voldoet aan de vereisten Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (NOB).

Kern: formele vereisten beroepsgroep (civiel effect NOB)

e. De afgestudeerde kan in zijn beroep op overtuigende wijze zowel schriftelijk als mondeling het debat aangaan met vakgenoten in wetenschap en beroepspraktijk. In de communicatie over en weer met cliënten kan hij over juridische vraagstukken helder en begrijpelijk het gesprek voeren. Ook schriftelijk is hij in staat zijn cliënten adequaat te informeren.

Kern: mondelinge en schriftelijke interactie met vakgenoten en leken

f. De afgestudeerde is in staat om een wetenschappelijke onderzoeksvraag (probleemstelling) te formuleren. Hij kan door middel van analyse van de wetsgeschiedenis, de wetsystematiek, de wetsuitleg (jurisprudentie) en de rechtsvergelijking onderzoeksvragen en rechtsvragen beantwoorden. Hij is in staat daarbij de doorwerking van het Europese/internationale recht te betrekken. Hij kan zijn antwoord betekenis verlenen en toetsen vanuit het perspectief van de praktische rechtszin.

Kern: wetenschappelijk onderzoek

g. De afgestudeerde is in staat een verantwoorde persoonlijke beroepskeuze te maken.

De afgestudeerde kan zijn permanente juridische professionalisering vormgeven zowel in beroepsmatige zin als in wetenschappelijke zin.

Kern: verdere (juridische) ontwikkeling na afronden master

Masteropleiding International and European Law

De eindkwalificaties van de Masteropleiding International and European Law luiden als volgt:

a. De afgestudeerde heeft grondige, verdiepte en verbrede kennis van en inzicht in het Internationaal en/of Europees recht. De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in de algemene kenmerken van de rechtsorde van een land buiten Nederland.

Kern: grondige verdiepte en verbrede kennis van het Internationale en Europese recht

b. De afgestudeerde kan complexe juridische problemen in de rechtspraktijk binnen een juridisch conceptueel kader analyseren en oplossen. Hij kan de problemen zonodig vanuit meerdere rechtsgebieden benaderen, oplossingsrichtingen benoemen en ze specialistisch uitwerken.

Kern: analyseren en oplossen van complexe juridische problemen

c. De afgestudeerde is in staat zich een oordeel te vormen over vraagstukken binnen het vakgebied met inachtneming van algemene internationaal en/of Europeesrechtelijke wetenschappelijke elementen als ook van maatschappelijke (ethische) aspecten.

Kern: oordeelsvorming vanuit juridisch en maatschappelijk perspectief

d. De afgestudeerde kan als jurist in de beroepspraktijk aan de slag. Hij voldoet aan de vereisten zoals vastgelegd bij of krachtens de Wet Rechtspositie Rechterlijke Ambtenaren en de Advocatenwet.

Kern: formele vereisten beroepsgroep

e. De afgestudeerde kan in zijn beroep op overtuigende wijze zowel schriftelijk als mondeling het discours aangaan met vakgenoten in wetenschap en beroepspraktijk. In de communicatie over en weer met cliënten kan hij over juridische vraagstukken helder en begrijpelijk het gesprek voeren. Ook schriftelijk is hij in staat zijn cliënten adequaat te informeren.

Kern: mondelinge en schriftelijke interactie met vakgenoten en leken

f. De afgestudeerde is in staat om een wetenschappelijke onderzoeksvraag (probleemstelling) op het rechtsgebied van het Internationaal en Europees recht te formuleren. Hij kan door middel van analyse van de wetsgeschiedenis, de wetsystematiek, de wetsuitleg (jurisprudentie) en de rechtsvergelijking onderzoeksvragen en rechtsvragen beantwoorden.

Hij kan zijn antwoord betekenis verlenen en toetsen vanuit het perspectief van de praktische rechtszin.

Kern: wetenschappelijk onderzoek

g. De afgestudeerde is in staat een verantwoorde persoonlijke beroepskeuze te maken.

De afgestudeerde kan zijn permanente juridische professionalisering vormgeven zowel in beroepsmatige zin als in wetenschappelijke zin.

Kern: verdere(juridische) ontwikkeling na afronden master

APPENDIX 3B: INTENDED LEARNING OUTCOMES

Master's programme European Law

The exit qualifications of the academic European Law master's programme are as follows:

a. The graduate has thorough, in-depth and broad knowledge of and insight into European law. This broad knowledge pertains to the basic concepts, the structure and the key tenets of the field of study. In addition, the graduate has specialised in at least two subject areas within European law, which are positioned around the key tenets, or in human rights and migration law, or in business law. The graduate has both deepened and broadened his/her personal knowledge level.

Key feature: thorough deepened and broadened knowledge of European law

b. The graduate is able to analyse and solve complex problems pertaining to European law that occur in practice, within a legal conceptual framework. The graduate can identify approaches to come up with solutions and work these out in a specialised manner.

Key feature: analysis and solution of complex problems of European law

c. The graduate is able to form and formulate an opinion regarding issues within the field of study, taking into account both academic and social elements pertaining to European law.

Key feature: formation of opinions, both from a legal and a social perspective

d. The graduate is able in his/her profession to enter into debate in a convincing way, both orally and in writing, with colleagues in the academic world and the legal practice. When communicating with clients about issues of European law, the graduate can express him/herself clearly and in an understandable way. He/she is also able to inform clients adequately in writing and to do so in English.

Key feature: oral and written interaction with colleagues and laypersons

e. The graduate is able to formulate an academic research question (problem statement) in the field of European law, and through analysis of the history, methodology and interpretation (case law) of European conventions and regulations, comparative law and legal literature, to answer research questions and questions of law. The graduate is able to justify his/her answers from the perspective of the practical meaning of the law.

Key feature: academic research

f. The graduate is able to make a sound personal career choice. He/she is also able to shape his/her permanent development in the legal profession both in terms of function and in an academic sense.

Key feature: further development (in law or other fields) after completion of the master's programme

BIJLAGE 4A: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S

GEZAMENLIJKE PROPEDEUSE NEDERLANDS RECHT, EUROPEAN LAW SCHOOL EN NOTARIEEL RECHT 2017-2018		onderwijsperiodes								vakcode
		1		2		3		4		
EC	Bachelor 1 (Propedeuse)	hc	wg	hc	wg	hc	wg	hc	wg	
9	Inleiding tot de rechtswetenschap	2u	2u	2u	2u					1INLRW1
2	Foutloos Nederlands	4x		4x						1NEDCUR
10	Staats- en bestuursrecht	4u	2u	4u	2u					1STABER
10	Privaatrecht	2u	2u	2u	2u	2u	2u			1PRIVR
0	Mentoraat *		1x		1x		1x			1MENTO
10	Inleiding Internationaal en Europees recht			4u		4u	2u			1INTEUR
8	Straf(proces)recht					2u	2u	2u	2u	1STRF
5	Rechtsfilosofie					2u		2u	2u	1REFILO
4	Academische vaardigheden						2u		2u	1ACAVA
2	Rota Criminalis					7x	4x		2x	1ROTCRI
60	Totaal									

*Tot het B1 jaar behoort ook het mentoraat. Studenten moeten aan alle onderdelen daarvan voldoen.

Studielastverdeling Periode 1: wekelijks 8 uur hoorcollege en 6 uur werkgroep; 4x2 uur hoorcollege Foutloos Nederlands; 1x bijeenkomst mentoraat

Studielastverdeling Periode 2: wekelijks 12 uur hoorcollege en 6 uur werkgroep; 4x2 uur hoorcollege Foutloos Nederlands; 1x bijeenkomst mentoraat

Studielastverdeling Periode 3: wekelijks 10 uur hoorcollege en 8 uur werkgroep; 7x2 uur hoorcollege en 4x 2uur oefenbijeenkomst Rota Criminalis

Studielastverdeling Periode 4: wekelijks 4 uur hoorcollege en 6 uur werkgroep; 2x zitting Rota Criminalis

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

RECHTSGELEERDHEID 2017-2018		onderwijsperiodes				vakcode
		1e sem		2e sem		
EC	Bachelor 2	hc	wc	hc	wc	
14	Staatsrecht	2u	2u	2u	2u	2STARRGL
7	Bestuurs(proces)recht I	2u	2u			2BES1
6	Bestuurs(proces)recht II			2u	2u	2BES2RGL
1	Rota Administrativa			1x	4x	2ROTADM
8	Straf(proces)recht I	2u	2u			2STR1
7	Straf(proces)recht II			4u	2u	2STR2RGL
6	Historische ontwikkeling vh publiekrecht	2u				2HOPUBL
6	Historische ontwikkeling vh privaatrecht			2u	2u	2HOPRIV
5	Inleiding belastingrechtof	2u				2INLBELA
5	Sociaal recht	2u				2SORE
0	Essay strafrecht					2STRAFES
0	Essay bestuursrecht					2BESTES
0	Essay staatsrecht					2STAATES
60	Totaal					
	Bachelor 3					
11	Burgerlijk recht I #	4u	2u			3BUR1
13	Burgerlijk recht II #			4u	2u	3BUR2RGL
7	Ondernemingsrecht			4u	2u	3ONDERNEMING
5	Burgerlijk procesrecht	2u				3BURGPROCES
7	Europees Economisch recht	4u				3EURECO
5	Rechtsfilosofieof	2u	2u			3REFI
5	Rechtssociologie	2u	1x			3RESOC
4	Economie en Jaarrekening			2u		3ECOJAAR
3	Rota Carolina	2x	5x			3ROTACAR
2	Ethiek voor juristen			6x		3ETHIEK
0	Essay Rechtsfilosofie.....of					3REFIES
0	Essay Rechtssociologie					3RESOCES
3	Bachelorthesis in vak met #	1x				3BATHERGL1/2/3
60	Totaal					

B2 Studielastverdeling Semester 1: wekelijks 10 uur hoorcollege en 6 uur werkgroep
B2 Studielastverdeling Semester 2: wekelijks 10 uur hoorcollege en 8 uur werkgroep; 1 x 2 uur hoorcollege en 4x 2 uur zitting Rota Administrativa

B3 Studielastverdeling Semester 1: wekelijks 12 uur hoorcollege en 4 uur werkgroep; 2x2 uur hoorcollege en 5x2 uur zitting Rota Carolina

B3 Studielastverdeling Semester 2: wekelijks 10 uur hoorcollege en 4 uur werkgroep; 6x hoorcollege Ethiek voor juristen

* Bachelorthesis B3: gemiddeld 8 contacturen, waaronder één inleidend hoorcollege in semester I. Zie uitgebreide informatie op <http://www.ru.nl/rechten/studenten/studie-info-0/bachelorthesis/>

Bacheloropleiding Notarieel Recht

		Onderwijsperiodes				vakcode
NOTARIEEL RECHT		1e sem	1e sem	2e sem	2e sem	
EC	Bachelor 2	hc	wc	hc	wc	
11	Burgerlijk recht I	4u	2u			3BUR1
10	Burgerlijk recht II			4u	2u	3BUR2ELSNOT
6	Personen- en familierecht	2u	2u			2PERSFAM
10	Notarieel Ondernemingsrecht I			4u	2u	2ONDN1
5	Burgerlijk procesrecht	2u				3BURGPROCES
6	Historische ontwikkeling vh privaatrecht			2u	2u	2HOPRIV
5	Rechtsfilosofieof	2u	2u			3REFI
5	Rechtssociologieof	2u	1x			3RESOC
4	Economie en jaarrekening			2u		3ECOJAAR
3	Rota Carolina	2x	5x			3ROTACAR
0	Essay Burgerlijk recht I of II					3BURGES
0	Essay Notarieel Ondernemingsrecht I					2ONDES
0	Essay Rechtsfilosofie OF					3REFIES
0	Essay Rechtssociologie					3RESOCES
60	Totaal					
	Bachelor 3					
8	Erf- en Relatievermogensrecht I#	4u	2u			3ERFRELA1
6	Schenk- erf-, en overdrachtsbelasting I			2u	2u	3SCHERFOV1
6	Internationaal Privaatrecht	2u	2u			3IPRNOT
7	Inkomstenbelasting	2u	2u			3INKBENOTA
4	Notariële beroepsethiek en regelgeving#			2u	6x	3NBR
7	Vennootschapsbelasting			2u	2u	3VENBENOTA
6	Bestuursrecht			2u		3BESTNOT
0	Essay Inkomstenbelastingof					3INKBESSAY
0	Essay Internationaal Privaatrecht					3IPRESSAY
3	Bachelorthesis in vak met # *	1x				3BACHTHESNOT
	<i>Keuzerichting I</i>					
8	Straf(proces)recht I	2u	2u			2STR1
5	Straf(proces)recht II			4u	2	2STR2ELSNOT
	<i>Keuzerichting II</i>					
8	Agrarisch recht	2u				3AGRANOT
5	Stage (40 dagdelen)					3STAGENOT
60	Totaal					

* Bachelorthesis B3: gemiddeld 8 contacturen, waaronder één inleidend hoorcollege in semester I. Zie uitgebreide informatie op <http://www.ru.nl/rechten/studenten/studie-info-0/bachelorthesis/>

B2 Studielastverdeling Semester 1: wekelijks 10 uur hoorcollege en 8 uur werkgroep; 2x2 uur hoorcollege en 5x2 uur zitting Rota Carolina

B2 Studielastverdeling Semester 2: wekelijks 12 uur hoorcollege en 6 uur werkgroep

B3Keuzerichting I, Studielastverdeling Semester 1: wekelijks 10 uur hoorcollege en 6 uur werkgroep.

B3 Keuzerichting I, Studielastverdeling Semester 2: wekelijks 12 uur hoorcollege en 6 uur werkgroep; 6x2 uur werkgroep Notariële beroepsethiek en regelgeving.

B3 Keuzerichting II, Studielastverdeling Semester 1: wekelijks 10 uur hoorcollege en 4 uur werkgroep.

B3 Keuzerichting II, Studielastverdeling Semester 2: wekelijks 8 uur hoorcollege en 4 uur werkgroep; 6x2 uur

Bacheloropleiding Notarieel Recht B3: aanpassingen programma per 01/09/2018

Bestaand programma OER-2017-2018		Vernieuwd programma OER 2018-2019	
1. Erf- en relatievermogensrecht I	8 EC	1. Erf- en relatievermogensrecht I	8 EC
2. Schenk, erf- en overdrachtsbelasting I	6 EC	2. Schenk, erf- en overdrachtsbelasting I	6 EC
3. Internationaal privaatrecht	6 EC	3. Internationaal privaatrecht	6 EC
4. Inkomstenbelasting	7 EC	4. Nw Inleiding Belastingrecht Nw Essay Inleiding Belastingrecht	5 EC 1 EC
5. Vennootschapsbelasting	7 EC	5. Nw Inkomsten- en vennootschapsbelasting Notarieel recht	6 EC
6. Not. beroepsethiek en regelgeving	4 EC	6. Not. beroepsethiek en regelgeving	4 EC
7. Bestuursrecht	6 EC	7. Bestuursrecht	6 EC
8. Straf(proces)recht I of Agrarisch recht	8 EC	8. Straf(proces)recht I of Agrarisch recht	8 EC
9. Straf(proces)recht II of notarieelrechtelijke stage	5 EC	9. Straf(proces)recht II of notarieelrechtelijke stage	5 EC
-		10. Nw Ethiek voor juristen	2 EC
Thesis	3 EC	Thesis	3 EC
Totaal	60 EC	Totaal	60 EC

Bacheloropleiding European Law School

Bachelor B2 en B3 2017-2018		Onderwijsperiodes				vakcode
		1e sem		2e sem		
EC	Bachelor 2 European Law School	hc	wc	hc	wc	
12	Staatsrecht, incl. landen vd EU	2u	2u	2u	2u	2STARELS
7	Bestuurs(proces)recht I	2u	2u			2BES1
4	Bestuurs(proces)recht II			2u	2u	2BES2ELS
8	Straf(proces)recht I	2u	2u			2STR1
5	Straf(proces)recht II			4u	2u	2STR2ELSNOT
2	English Legal Terminology		8x			2ENGLETER
6	Institutional Law of the EU	2u	4x			2INSTITUT
5	Fundamental Rights in Europe			2u		2FUNDAMENT
10	Substantive law of the EU			2u	2u	2SUBSTANTIVE
1	Moot Court International/European law				3x	2MOOTCOURT
0	Essay strafrecht					2STRAFES
0	Essay bestuursrecht					2BESTES
0	Essay staatsrecht					2STAATES
0	Essay substantive law					2SUBSLES
60	Totaal					
Bachelor 3 European Law School						
11	Burgerlijk recht I	4u	2u			3BUR1
10	Burgerlijk recht II			4u	2u	3BUR2ELSNOT
5	Burgerlijk procesrecht	2u				3BURGPROCES
7	Ned. & Eur. ondernemingsrecht			4u	2u	3NEUROND
4	Harmonisation in the EU ≠			2u		3HARMONI
6	Various Branches of Int. Law ≠			2u	2u	3VARIBRANCHE
6	Uitvoering en handhaving EU recht ≠	2u	2u			3UITVHAND
4	The Law of IO ≠	2u				3LAWINTORGA
4	Rechtsfilosofie in EU perspectiefof			2u		3REFILEUP
4	Rechtssociologie in EU perspectief ...of			2u		3RESOCEUP
4	Rechtsgeschiedenis in EU perspectief	2u				3REGESEUP
3	Bachelorthesis in vak met ≠	1x				3BACHTHESELS
60	Totaal					

Bachelorthesis B3: gemiddeld 8 contacturen, waaronder één inleidend hoorcollege in semester I. Zie uitgebreide informatie op <http://www.ru.nl/rechten/studenten/studie-info-0/bachelorthesis/>

B2 Studielastverdeling Semester 1: wekelijks 8 uur hoorcollege en 6 uur werkgroep; 8x2 uur werkgroep English Legal Terminology en 4 x 2 uur werkgroep Institutional Law of the EU

B2 Studielastverdeling Semester 2: wekelijks 12 uur hoorcollege en 8 uur werkgroep; 2x2 uur en 1x 1 uur bijeenkomst Moot Court

B3 Studielastverdeling Semester 1: wekelijks 10 uur hoorcollege en 4 uur werkgroep; evt 2 uur hoorcollege keuzevak

B3 Studielastverdeling Semester 2: wekelijks 12 uur hoorcollege en 6 uur werkgroep; evt 2 uur hoorcollege keuzevak

Masteropleiding Nederlands Recht

MASTERSPECIALISATIE BURGERLIJK RECHT		onderwijsperiodes				Vakcode
Nederlands recht		1e sem		2e sem		
EC		hc	wc	hc	wc	
7	Internationaal privaatrecht (V)	X	X			4IPRNE
7	Goederenrecht verdiept (VK) /(GK)			X	X	4BRVGOED
7	Contractenrecht verdiept (VK) / GK)	X	X			4BRVCONT
7	Aansprakelijkheidsrecht (GK)	X	X			4AANPERS
7	Aansprakelijkheid in de financiële sector (GK)	X	X			4AANFISE
7	Anglo-Amerikaans privaatrecht (GK)			X	X	4ANAMPR
7	Arbeidsrecht (GK)	X	X			4ARBEIDR
7	Auteursrecht (GK)	X	X			4AUTEUR
7	Erfrecht II (GK)			X		4ERFR2
7	European private law (GK)				X	4EURPRL
7	Insolventierecht (GK)	X	X			4INSOLVEN
7	Geschiedenis van het Europese privaatrecht: vergelijkend goederenrecht (GK)				X	4GEPVGR
7	Huurrecht (GK)			X		4HUURR
7	Industriële eigendom (GK)				X	4INDUSEIG
7	Internationaal privaatrecht verdiept (GK)			nbn	nbn	4IPRVERD
14	Masterclass Burgerlijk recht (GK)	X				4MCBURG
7	Overheidsaansprakelijkheidsrecht (GK)			X		4OVERAANSR
7	Pensioenrecht (GK)			X		4PENS
7	Personen- en familierecht (GK)	X	X			4PERSNED
7	Practicum in civiele zaken (GK)				X	4PRCZ
7	Privaatrechtelijke rechtsvergelijking (GK)*		X			4DMREVE
7	Verzekeringsrecht (GK)	X				4VERZEKR
14	Vrije keuzevakken (keuzelijst mastervakken Nederlands recht)					
18	Scriptie					

*Vak is in principe bestemd voor studenten in de Duale Master, maar kan na selectie worden gevolgd door studenten Nederlands recht. Zie de vakbeschrijving in de studiegids

(V) = verplicht vak (7 EC)

(VK) = verplichte keuzevak (7 EC)

(GK) = Gebonden keuzevak (minimaal 14 EC)

Gecombineerde masteropleiding Nederlands recht en Corporate and Insolvency Law		onderwijsperiodes				Vakcode
Nederlands recht		1e sem		2e sem		
EC		hc	wc	hc	wc	
7	Insolventierecht	X	X			4INSOLVEN
7	Internationaal Privaatrecht	X	X (2)			4IPRNED
7	Principles of Finance and Secured Transactions		X			4PRINFI
7	Advanced Notions of International and European Law		X		X	4NOTION
7	Cross-Border Insolvency Law (Nottingham)					
7	Business Structures and Insolvency in the EU (Nottingham)					
7	Corporate Rescue (International and Comparative) (Nottingham)					
7	Comparative Workout Strategies And Cross-Border Issues in Insolvency (online)					
7	Research Methodology and Comparative Law (online)					
18	Scriptie / Master's thesis					

Deze dubbele master (OER art 90a t/m d) wordt deels in Nijmegen en deels in Nottingham gevolgd. Zie voor meer informatie [http://www.ru.nl/opleidingen/master/burgerlijk-recht/insolventierecht-\(dubbele-master\)/](http://www.ru.nl/opleidingen/master/burgerlijk-recht/insolventierecht-(dubbele-master)/)

MASTERSPECIALISATIE STAATS- EN BESTUURSRECHT		onderwijsperiodes				Vakcode
Nederlands Recht		1e sem		2e sem		
EC		hc	wc	hc	wc	
7	Bestuursrecht verdiept (V)		X			4BESTVER
7	Staatsrecht verdiept (VK) / (GK)*		X			4STAV
7	Amerikaans staatsrecht (VK) / (GK)				X	4AMSTA
7	Gemeenterecht (VK) / (GK)	X	X			4DECGEM
7	Comparative Constitutional law (VK) / (GK)**				X	4CMPCONL
7	Milieurecht (GK)		X			4MILIEU
7	Masterclass Bestuursrecht (GK)					
7	Nederlands Migratierecht (GK)		X			4NEDMIG
7	Onderwijsrecht*			nrb	nrb	4ONDWR
7	Overheidsaansprakelijkheidsrecht			X		4OVERAANSPR
7	Recht van de ruimtelijke ordening				X	4RUIMTEL
7	Sociale zekerheidsrecht (GK)			X	X	4SOCZNR
14	Vrije keuzevakken (keuzelijst mastervakken Nederlands recht)					
18	Scriptie					

* niet aangeboden in 2017-2018

** in studiejaar 2017-2018 alleen te volgen door studenten in de master European Law en Erasmusstudenten

(V) = verplicht vak (7 EC)

(VK) = verplichte keuzevak (7 EC)

(GK) = Gebonden keuzevak (minimaal 14 EC)

MASTERSPECIALISATIE STRAFRECHT		onderwijsperiodes				Vakcode
		1e sem		2e sem		
EC		hc	wc	hc	wc	
14	Strafrecht verdiept (V)	X		X		4STRAFV
7	Bijzonder Strafrecht (VK) / (GK)			X		4BYZSTR
7	Internationaal Strafrecht (VK) / (GK)			nbn	nbn	4INTSTRA
7	Criminologie (GK)	X				4CRIM
7	Criminaliteit en veiligheidsbeleid (GK)			X		4CRIVEIL
7	Forensische psychiatrie (GK)			X		4FORPSY
7	Ondernemingsstrafrecht (GK)*			x	x	4ONDSTR
7	Protection of human rights in International law (GK)	X				4PROTHR
7	Rechtspleging (GK)		X			4REPLEGI
7	Strafrechtelijke caput (GK)					4STRCAPU Zelfstudie
14	Vrije keuzevakken (keuzelijst mastervakken Nederlands recht)					
18	Scriptie					

(V) = verplicht vak (14 EC)

(VK) = verplichte keuzevak (7 EC)

(GK) = Gebonden keuzevak (minimaal 7 EC)

* aangeboden in studiejaar 2017-2018

MASTERSPECIALISATIE ONDERNEMINGSRECHT		onderwijsperiodes				Vakcode
		1e sem		2e sem		
EC		hc	wc	hc	wc	
7	De rechtspersoon (V)	X				4RECHTSPERS
7	NV en BV (V)	X	X			4NVBV
7	Stichting, Vereniging en Personenvennootschappen (V)			X		4VERPERSVEN
7	Auteursrecht (GK)					4AUTEUR
7	Insolventierecht (GK)	X	X			4INSOLVEN
7	Industrieel eigendom (GK)				X	4INDUSEIG
7	Internationaal privaatrecht (GK)	X	X			4IPRNED
7	Onderneming en Arbeid (GK)			X	X	4ONDARB
7	Ondernemingsstrafrecht (GK)			x	x	4ONDSTR
7	Vennootschapsbelasting (GK)	X	X			4VENBENL
14	Vrije keuzevakken (keuzelijst mastervakken Nederlands recht)					
18	Scriptie					

(V) = verplicht vak (21 EC)

(GK) = Gebonden keuzevak (minimaal 7 EC)

MASTERSPECIALISATIE FINANCIËEL RECHT		onderwijsperiodes				Vakcode
		1e sem		2e sem		
EC		hc	wc	hc	wc	
7	Financieel recht (V)	X	X			4FINANCIEELR
7	Financieel recht verdiept (V)			X		4FINVERDIEPT
7	Economics of Financial Regulation (V)	X				4ECOFIRE
7	Aansprakelijkheid in de financiële sector (V)	X	X			4AANFISE
14	Vrije keuzevakken (keuzelijst mastervakken Nederlands recht)					
18						

(V) = verplicht vak

MASTERSPECIALISATIE ONDERNEMING EN RECHT		onderwijsperiodes					
		1e per.		2e per.		3 ^e per	4 ^e per
EC		hc	wc	hc	wc		
6	Ondernemingsrecht (V)	X					
6	Insolventierecht (V)	X					
6	Internationaal privaatrecht (V)	X					
1	Zoeken, verwerken, presenteren (V)		X				
1	Het schrijven van een annotatie (V)		X				
6	Financieel recht (V)			X			
6	Financiering en zekerheden (V)			X			
6	Contractenrecht (V)			X			
1	Legal English (V)				X		
1	Case study (V)				X		
5	Stage (V)					X	
1	Werkperiode (V)						X
14	Wetenschappelijk artikel (V)						X

(V) = verplicht vak

Masteropleiding Notarieel Recht

	Masteropleiding Notarieel recht	1e sem	1e sem	2e sem	2e sem	vakcode
		HC	WC	HC	WC	
7	Relatievermogensrecht II			2u	1x	4RELVERMOG2
7	Erfrecht II			2u	1x	4ERFR2
9	Integratievak Estate planning		X		X	4ESTATEPL
10	Notarieel Ondernemingsrecht II	2u	1x			4NOR2
7	Capita Selecta Onroerend zakenrecht	2u	1x			4ONROEREND
6	Schenk-, erf- en overdrachtsbelasting II	2u	1x			4SCHERFOV2
14	Scriptie					
60	Totaal					

Masteropleiding Fiscaal Recht¹¹

MASTER FISCAAL RECHT 2017-2018		onderwijsperiodes				Vakcode
		1e sem		2e sem		
EC		hc	wc	hc	wc	
7	Inkomstenbelasting**	2u	2u			4INKBENL
7	Vennootschapsbelasting **	2u	2u			4VENBENL
4	Formeel Belastingrecht	2u				4FORMBEL
5	Jaarrekening fiscaal verdiept	2u				4JAARREKVERD
7	Omzetbelasting	2u	2u			4OMZEBEL
5	Schenk-, erf- en overdrachtsbelasting**			2u		4SCHERFFISCA
5	Internationaal belastingrecht			1u	1u	4INTBELF
4	Europees Belastingrecht			2u	2u	4EUBELF
16	Scriptie					
60	Totaal					
5	<i>Vennootschapsbelasting verdiept (extra-curriculair)</i>					4VENBELVERDI

**Degene die het bachelorexamen Notarieel recht met goed gevolg heeft afgelegd, is voor de masteropleiding Fiscaal recht vrijgesteld van de vakken Inkomstenbelasting en Vennootschapsbelasting en volgt, in plaats van het vak Schenk- erf en overdrachtsbelasting, het vak Schenk- erf- en overdrachtsbelasting II.

¹¹ Per 1 september 2018 komt de vrijstelling voor studenten met een bachelordiploma Notarieel recht voor de vakken Inkomstenbelasting en Vennootschapsbelasting te vervallen. Ook de vrijstelling voor Schenk-, erf- en overdrachtsbelasting vervalt voor deze studenten. Zij dienen in plaats van dit vak hetzij het vak Schenk-, erf- en overdrachtsbelasting II (6 EC) uit de masteropleiding Notarieel recht te volgen, hetzij het vak Vennootschapsbelasting verdiept, uit de master Fiscaal Recht.

Masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële master)

Schakelprogramma voor		onderwijsperiodes				vakcode
Postinitiële master Fiscaal Recht						
Cohort 2017-2018						
		1e sem		2e sem		
EC		hc	wc	Hc	wc	
11	Burgerlijk Recht I*	4u	2u			3BUR1
7	Bestuursrecht I	2u	2u			2BES1
6	Inleiding belastingrecht**	2u				2INBELPIM
12	Burgerlijk Recht II*			4u	2u	3BUR2PIM
4	Economie en Jaarrekening			2u		3ECOJAAR
7	Ondernemingsrecht			4u	2u	3ONDERNEMING
47	Totaal					

*Studenten doen bij het vak Burgerlijk recht I/II zowel verbintenissen- en goederenrecht, maar met uitzondering van personen- en familierecht, huwelijksvermogensrecht en erfrecht

**studenten van de Postinitiële master hebben geen essayverplichting

Postinitiële Master Fiscaal recht

MASTER FISCAAL RECHT 2017-2018		Onderwijsperiodes				vakcode
		1e sem		2e sem		
EC		hc	wc	Hc	wc	
7	Inkomstenbelasting	2u	2u			4INKBENL
7	Vennootschapsbelasting	2u	2u			4VENBENL
4	Formeel Belastingrecht	2u				4FORMBEL
5	Jaarrekening fiscaal verdiept	2u				4JAARREKVERD
7	Omzetbelasting	2u	2u			4OMZEBEL
5	Vennootschapsbelasting verdiept			2u	2u	4VENBELVERDI
5	Internationaal belastingrecht			1u	1u	4INTBELF
4	Europees Belastingrecht			2u	2u	4EUBELF
16	Scriptie					
60	Totaal					

Masteropleiding International and European Law

Master International and European Law 2017-2018	EC's	Sem	vakcode
Verplichte keuze (7 EC):			
Judicial Protection in the EU...of	7	2	4JUPEUR
Public International Law Advanced *	7	1	4PINLADV
Gebonden keuze (7 EC):			
European and Comparative Refugee Law	7	2	4EUCRL
European Competition Law	7	1	4EUCOML
European Employment Law	7	2	4EUEMPL
European Immigration Law	7	1	4EUMML
European Private Law	7	2	4EURPRL
European Public Procurement Law	7	2	4EUPROCL
EU External Relations Law	7	1	4EXRELL
International and Comparative Copyright Law	7	1	4INCOPYL
Internationaal Privaatrecht	7	1	4IPRNEC
Internationaal Strafrecht	7	1	4INTSTRA
International Individual Criminal Responsibility	7	2	4CRIMRES
International / European Tax Law	7	2	4IEUTAXL
European Moot Court Competition OF International Moot Court Competition **	7	2	4EURLMC/4INTLMC
Judicial Protection in the EU	7	2	4JUPEUR
Key Concepts in the Philosophy of Law	7	2	4KEYPHILO
Protection of Human Rights in International Law	7	1	4PROTHR
Public International Law Advanced	7	1	4PINLADV
Law and Society	7	1	4LAWSOCIETY
Vrije keuzevak (7 EC)	7	-	-
Scriptie	18		

In studiejaar 2017-2018 wordt het verplichte buitenlandbezoek in het eerste semester, waarin bij voorkeur 21 EC aan vakken moest worden behaald, losgelaten. De opleiding dient de studie van en het onderwijs in internationaal en /of Europeesrechtelijke vakken te bevatten met een omvang van 42 EC en een scriptie van 18 EC.

APPENDIX 4B: OVERVIEW OF THE CURRICULUM

Master's programme European Law

European Law master's programme– Advanced International and European Law (2017-2018)

Course	ECs	Sem	code
European Competition Law (M)	7	1	4EUCOML
Advanced Notions of International and European Law (M)	6	1	4ADNOTION
Writing legal papers workshop (M)	1	1	4LEGALPAPERS
EU External Relations Law (M)	7	1	4EXRELL
Advanced Public International Law (R)	7	1	4PINLADV
European Internal Market Law (R)	7	2	4MARKET
Judicial Protection in the EU (R)	7	2	4JUPEUR
European Moot Court Competition or International Moot Court Competition (R)	7	1	4EURLMC / 4INTLMC
International and Comparative Copyright Law (E)	7	1	4INCOPYL
International / European Tax Law (E)	7	2	4IEUTAXL
European Employment Law (E)	7	2	4EUEMPL
European Legal History (E)	7	1	4EURLEH
Key Concepts in the Philosophy of Law (E)	7	2	4KEYPHILO
Law and Society (E)	7	1	4LAWSCOCIETY
European Immigration Law (E)	7	1	4EUIMML
International Individual Criminal Responsibility (E)	7	2	4CRIMRES
European Private Law (E)	7	2	4EURPRL
European Public Procurement Law (E)	7	2	4EUPROCL
<i>A maximum of 21 EC credits applies for courses related to the field of law covered by the specialisation, taken at a foreign university with permission of the examination committee, for which the student has received a passing grade.</i>	-	-	-
Master's thesis	18	2	

Students who have completed the European Law School bachelor's programme take a related elective course instead of Advanced Notions of International and European Law. This applies for all specialisations.

(M) = Mandatory course

(R 1 to 3) = Related elective course: 1, 2 or 3 of the list

(E) = Elective course

European Law master's programme – Human Rights and Migration (2017-2018)

Course	ECs	Sem	code
Protection of Human Rights in International Law (M)	7	1	4PROTHR
Advanced Notions of International and European Law (M) *	6	1	4ADNOTION
Writing legal papers workshop(M) *	1	1	4LEGALPAPERS
European Immigration Law (M)	7	1	4EUIMML
EU External Relations Law (M)	7	1	4EXRELL
European and Comparative Refugee Law (R)	7	2	4EUCRL
European Moot Court Competition or International Moot Court Competition (R) **	7	1	4EURLMC / 4INTLMC
Judicial Protection in the EU (R)	7	2	4JUPEUR
Public International Law - Advanced (R)	7	1	4PINLADV
International Individual Criminal Responsibility (E)	7	2	4CRIMRES
Comparative Constitutional Law (E)	7	2	4CMPCONL
European Legal History (E)	7	1	4EURLEH
Key Concepts in the Philosophy of Law (E)	7	2	4KEYPHILO
Law and Society (E)	7	1	4LAWSCOCIETY
European Public Procurement Law (E)	7	2	4EUPROCL
European Employment Law (E)	7	2	4EUEMPL
<i>A maximum of 21 EC credits applies for courses related to the field of law covered by the specialisation, taken at a foreign university with permission of the examination committee, for which the student has received a passing grade.</i>	-	-	-
Master's thesis	18		

(M) = Mandatory course

(R 1 to 3) = Related elective: 1, 2 of 3 of the list

(E) = Elective course

European Law master's programme – Business Law (2017-2018)

Course	ECs	Sem	Code
European Competition Law (M)	7	1	4EUCOML
Advanced Notions of International and European Law (M) *	6	1	4ADNOTION
Writing legal papers workshop (M) *	1	1	4LEGALPAPERS
European and Comparative Company Law (M)	7	1	4EUCMCOM
Principles of Finance and Secured Transactions (R)	7	1	4PRINFI
EU External Relations Law (R)	7	1	4EXRELL
European Internal Market Law (R)	7	2	4MARKET
European Law Moot Court Competition (R) or International Moot Court Competition (R) **	7	1	4EURLMC
Public International Law - Advanced (R)	7	1	4PINLADV
International / European Tax Law (E)	7	2	4IEUTAXL
International and Comparative Copyright Law (E)	7	1	4INCOPYL
European Employment Law (E)	7	2	4EUEMPL
European Public Procurement Law (E)	7	2	4EUPROCL
Law and Society (E)	7	1	4LAWSCOCIETY
European Immigration Law (E)	7	1	4EUIMML
European Legal History (E)	7	1	4EURLEH
European Private Law (E)	7	2	4EURPRL
Judicial Protection in the EU (E)	7	2	4JUPEUR
Key Concepts in the Philosophy of Law (E)	7	2	4EEYPHILO
Private International Law (E)	7	1	4PRIVINT
<i>A maximum of 21 EC credits applies for courses related to the field of law covered by the specialisation, taken at a foreign university with permission of the examination committee, for which the student has received a passing grade.</i>	-	-	-
Master's thesis	18	2	

(M) = Mandatory course

(R 1 to 3) = Related elected course 1, 2 or 3 of the list

(E) = Elective course

European Law master's programme – Insolvency Law (2017-2018)

Course	ECs	Sem	Code
European Competition Law	7	1	4EUCOML
Advanced Notions of International and European Law	6	1	4ADNOTION
Writing legal papers workshop*	1	1	4LEGALPAPERS
European and Comparative Company Law	7	1	4EUCMCOM
Principles of Finance and Secured Transactions	7	1+2	4PRINFI
Cross-Border Insolvency Law (Nottingham)	7	2	-
Business Structures and Insolvency in the EU (Nottingham)	7	2	-
Corporate Rescue (International and Comparative) (Nottingham)	7	2	
Comparative Workout Strategies and Cross-border Issues in Insolvency (online)	7	1+2	-
Research Methodology and Comparative Law (online)	7	1+2	-
Master's thesis	18	2	

All courses are mandatory.

European Law master's programme – European Law and Global Affairs (2017-2018)

Course	ECs	Sem	Code
Advanced Notions of International and European Law	6	1	4ADNOTION
Writing legal papers workshop	1	1	4LEGALPAPERS
EU External Relations Law	7	1	4EXRELL
Comparative Constitutional Law	7	2	4CMPCONL
Public International Law – Advanced	7	1	4PINLADV
Cooperation and Conflict in the 21st Century (political science)	7		4COOPCONFLIC
Changes in World Politics: The Rise of the BRIC countries (political science)	7		4WORLPOLITIC
Master's thesis	18	2	

All courses are mandatory.

BIJLAGE 5 / APPENDIX 5: BEZOEKPROGRAMMA / PROGRAMME OF THE SITE VISIT

Maandag 18 december 2017			
9.00	9.30	Aankomst en welkom	
9.30	12.00	Voorbereidend overleg en inzien documenten	
12.00	12.30	Lunch	
12.30	13.30	Gesprek met inhoudelijk verantwoordelijken alle opleidingen	
13.30	13.45	Pauze	
13.45	14.30	Gesprek met studenten B Rechtsgeleerdheid en B Notarieel recht	
14.30	15.15	Gesprek met docenten B Rechtsgeleerdheid en B Notarieel recht	
15.15	15.30	Pauze	
15.30	16.15	Gesprek met studenten B European Law School	
16.15	17.00	Gesprek met docenten B European Law School	
16.15	16.45	Pauze	
16.45	17.15	Gesprek met leden van de opleidingscommissie	
17.15	18.00	Gesprek met leden van de examencommissie (incl. postinitieel)	
Dinsdag 19 december 2017			
9.00	10.00	Voorbereidend overleg en inzien documenten; spreekuur (9.30-10.00)	
10.00	11.00	Gesprek met studenten M Fiscaal recht, M Notarieel recht en M Fiscaal recht (positieel)	
11.00	12.00	Gesprek met docenten M Fiscaal recht, M Notarieel recht en M Fiscaal recht (postinitieel)	
12.00	12.30	Lunch	
12.30	13.30	Gesprek met studenten M Nederlands recht	Gesprek met studenten M European Law
13.30	14.30	Gesprek met docenten M Nederlands recht	Gesprek met docenten M European Law
14.30	15.00	Terugkoppeling en pauze	
15.00	15.30	Gesprek met studenten M International European Law (Skype)	
15.30	16.00	Gesprek met docenten M International European Law (Skype)	
16.00	16.30	Gesprek met alumni M International European Law	
16.30	16.45	Pauze	
16.45	17.30	Gesprek met alumni M Fiscaal recht, M Notarieel recht en M Fiscaal recht (postinitieel)	
17.30	18.15	Gesprek met alumni M Nederlands recht	Gesprek met alumni M European Law
18.15	18.30	Terugkoppeling en overleg panel	
Woensdag 20 december 2017			
09.00	09.30	Voorbereidend overleg panel	
09.30	10.30	Eindgesprek met formeel verantwoordelijken	
10.30	12.30	Opstellen voorlopige bevindingen	
12.30	13.00	Pauze en lunch	
13.00	13.30	Rondleiding	
13.30	16.00	Opstellen voorlopige bevindingen	
16.00	16.30	Voorbereiden mondelinge rapportage (panel intern)	
16.30	17.00	Mondelinge rapportage voorlopige bevindingen	

BIJLAGE 6A: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek 20 eindwerken bestudeerd van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid en steeds 10 van de bacheloropleidingen Notarieel Recht en European Law School. Ook heeft het panel 20 eindwerken bestudeerd van de masteropleiding Nederlands Recht, steeds 10 van de masteropleidingen Notarieel Recht, Fiscaal Recht en International and European Law en 5 van de masteropleiding Fiscaal Recht (postinitiële master). De studentnummers van de eindwerken zijn bekend bij QANU en kunnen op verzoek worden opgevraagd.

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels in *hard copy* en deels via de elektronische leeromgeving):

- Studiemateriaal, waaronder toetsopgaven en een representatieve selectie handboeken, van de volgende cursussen in de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid:
 1. Inleiding tot de rechtswetenschap
 2. Burgerlijk recht I
 3. Academische vaardigheden
 4. Historische ontwikkeling van het publiekrecht
 5. Ondernemingsrecht
 6. Bestuurs(proces)recht I
- Studiemateriaal, waaronder toetsopgaven en een representatieve selectie handboeken, van de volgende cursussen in de bacheloropleiding Notarieel Recht:
 1. Privaatrecht
 2. Notarieel ondernemingsrecht I
 3. Notariële beroepsethiek en regelgeving
- Studiemateriaal, waaronder toetsopgaven en een representatieve selectie handboeken, van de volgende cursussen in de bacheloropleiding European Law School:
 1. Inleiding internationaal en Europees recht
 2. Institutional law of the EU
 3. Substantive law of the EU
- Studiemateriaal, waaronder toetsopgaven en een representatieve selectie handboeken, van de volgende cursussen in de masteropleiding Nederlands Recht:
 1. Strafrecht verdiept (Strafrecht)
 2. Bestuursrecht verdiept (Staats- en bestuursrecht)
 3. De rechtspersoon (Ondernemingsrecht)
 4. Goederenrecht verdiept (Burgerlijk recht)
 5. Financieel recht (Financieel recht)
 6. Staatsrecht verdiept
 7. Internationaal strafrecht
 8. Internationaal privaatrecht
- Studiemateriaal, waaronder toetsopgaven en een representatieve selectie handboeken, van de volgende cursussen in de masteropleiding Notarieel Recht:
 1. Notarieel ondernemingsrecht II
 2. Erfrecht II
 3. Integratievak estate planning
- Studiemateriaal, waaronder toetsopgaven en een representatieve selectie handboeken, van de volgende cursussen in de masteropleidingen Fiscaal recht en Fiscaal recht (postinitiële master):
 1. Inkomstenbelasting
 2. Formeel belastingrecht
 3. Europees belastingrecht

4. Vennootschapsbelasting verdiept
5. Omzetbelasting

- Studiemateriaal, waaronder toetsopgaven en een representatieve selectie handboeken, van de volgende cursussen in de masteropleiding International and European Law:
 1. Public International Law Advanced
 2. Judicial Protection in the EU
 3. Protection of Human Rights in International Law
- Handleidingen bacheloropleidingen voor de bachelorthesis
- Toetsprogramma's alle opleidingen
- Voorbeeldessays Rechtsfilosofie B3 (2016/2017) en Staatsrecht B2 (2016/2017)
- Overzicht adviezen vorige visitatiecommissie
- Aanvraag van de planningsneutrale conversie European Law en International and European Law (20 december 2017).
- Richtlijnen Toelatingscommissie Verkorte deeltijd
- Leidraad Verkorte Deeltijd Rechtsgeleerdheid
- FdR opleidingsjaarverslagen 2013-2017
- Verslagen examencommissies en opleidingscommissie 2013-2017
- Beoordelingsformulier dubbelscriptie (master) en verdediging
- Curriculumwijziging opleidingen Notarieel en Fiscaal Recht
- Scriptiehandleiding september 2017
- Samenwerkingsovereenkomst met Nottingham Trent University 2015 (masteropleiding European Law)
- Verlengingsovereenkomst met NTU (2016).
- CV's van de ingezette Nijmeegse en NTU-docenten.

APPENDIX 6B: THESES AND DOCUMENTS STUDIED BY THE PANEL

Prior to the site visit, the panel studied a selection of 10 theses of the master's programme European Law. The student numbers of these theses are available upon request.

During the site visit, the panel studied, among other things, the following documents (partly as hard copies, partly via the institute's electronic learning environment):

- Course materials, sample exams and answer models of the following courses:
 1. European Competition Law
 2. EU External Relations Law
 3. Advanced Notions of International and European law

- Thesis guides bachelor's programmes
- Assessment plans all programmes
- Sample essays Rechtsfilosofie B3 (2016/2017) and Staatsrecht B2 (2016/2017)
- Overview recommendations previous review committee
- Application conversion European Law and International and European Law (20 December 2017).
- Guidelines admission and requirements Verkorte Deeltijd Rechtsgeleerdheid
- FdR annual reports 2013-2017
- Reports examination committees and programme committee 2013-2017
- Assessment form double thesis (master) and thesis defence
- Curriculum change programmes Notarieel Recht and Fiscaal Recht
- Thesis manual September 2017
- Agreement double degree Nottingham Trent University 2015 (master's programme European Law)
- Renewal agreement with NTU (2016).
- CVs teaching staff Nijmegen and NTU.

